

Daniel Săuca

ok.ds

Colecția SCRITORI SĂLĂJENI

Caiete Silvane

Daniel Săuca

ok.ds

Caiete Silvane, revista și editura Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj.
www.culturasalaj.ro

Editor: Daniel Săuca
Redactor: Corina Știrb Cooper
Corectură: Oana-Maria Barariu-Săvuș

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SĂUCA, DANIEL
ok.ds / Daniel Săuca. - Zalău : Caiete Silvane, 2023
ISBN 978-606-914-295-0

821.135.1

© Daniel Săuca

Daniel Săuca

ok.ds

Editura *Caiete Silvane*
Zalău, 2023

15 ani în 1.500 și ceva de semne

În această lună se împlinesc 15 ani de când scriu la „Magazin Sălăjean”. Mai ales la această rubrică. Am îmbătrânit scriind și la ziar. Nu e cazul să produc un „raport de activitate”. În urma editorialelor mele rămân și câteva cărți. „Dovada” că, poate, ceea ce am scris cândva a avut oarecum de importanță. Editorialul e un articol ce stă permanent sub semnul efemerului (totuși, nu ca știrea), a unei „actualități” ce te obligă, nu de puține ori, să repeți ceea ce ai afirmat în urmă cu un an sau cu zece. La noi, asta e sigur: nu se schimbă, în bine, mare lucru. Și, apoi, nu poți fi „critic”, acid, acru la nesfârșit, la fel cum nu dă bine să lauzi cu orice preț. După 15 ani, și după explozia social media, mă întreb ce valoare mai au opiniile exprimate în ziarele pe „stil vechi”. Câți cititori mai au editorialiștii, aici și aiurea? Mai e prețuit editorialul? Cu siguranță, mult mai puțin decât „știrile” cu accidente auto sau o „postare” cu dedicație pe fb. „Reinventarea” editorialului, ca gen publicistic prin care se exprimă opiniile celui care semnează sau a redacției pe o temă de actualitate, nu mai e posibilă pentru cei care cred că le știu pe toate. Și pentru cei care nu acceptă decât propria lor „opinie”. Asta nu înseamnă că trebuie să dispară cu totul. La fel, argumentația, moderația, spiritul civic. Comentariile, analizele pertinente, echilibrate. Oare cititorii ziarului „Magazin Sălăjean” ce (mai) așteaptă de la editorialele, textele mele? Chiar sunt curios.

ok.ds

Zile și munci. Pe e-mail. Pe vremea când eram editor în presa de „linia întâi” eram nevoit să răspund zilnic la sute de e-mail-uri. Exasperat de cantitate, am ajuns să răspund laconic cu „ok.ds”, ceea ce fac și astăzi, chiar dacă nu mai primesc atât de multe „scrisori” precum în timpul juneții mele jurnalistice. (Bașca, nu mai „comunicăm” doar prin scrisori electronice. Mai nou, au apărut și „inimioarele”...) E mai simplu, mai direct, și chiar cred că omul poate înțelege că e de bine: am înțeles, dau mai departe, se publică! Exemplul e mititel despre „romgleza” de zi cu zi. Sunt și eu, firește, o victimă. Dar nu într-atât de disperată. Când am o întâlnire (fie și online), nu spun că particip la un/o „meet”. Folosesc rar și cuvântul „job” și alte „englezisme” ce au inundat spațiul public și privat. Numai că folosirea multor expresii este inevitabilă: „Black Friday”, „Vinerea neagră”, vineria asta „întunecată” ține o săptămână și e de bine, se dau reduceri la tot poporul; „a downloada”; „shutdown”; „target”; „token”; „display”; „link”; „site”; „server”; „software” etc. Nu intru aici în disputa legată de „îmbogățirea” limbii române prin adoptarea oficială (mă rog, e de văzut în continuare dacă totuși ce zice, dispune Academia Română chiar e literă de lege) de cuvinte provenite din alte limbi. Sunt convins și eu că limba română este „vie”, iar transformarea ei nu poate fi controlată ca într-un punct de trecere a frontierei. Iar noile paradigme comunicaționale, ca să mă exprim „s sofisticat”, tocmai asta presupun: absența frontierelor, inclusiv a celor lingvistice. Nu prea avem ce face: engleza e la putere! Dincolo de sentimentul zădărnicii în această privință, susțin și eu rolul extrem de important al dascălilor, scriitorilor, ziariștilor, cercetătorilor, instituțiilor culturale, revistelor în păstrarea nealterată a limbii române literare. Cu cât succes, vom trăi și poate vom vedea. Altfel, nu am fost afectat, în poemele și eseurile mele, de noua invazie. Asta cred. Și nu știu dacă e neapărat de bine.

Răspuns la o anchetă a revistei bistrițene „Mișcarea literară”.

Scurtă „dare de seamă”. La numărul 200

Revista „Caiete Silvane”. Primul număr al publicației sălăjene (în noua ei serie) a apărut în februarie 2005. De atunci au apărut 200 de numere (septembrie 2021). Din februarie 2012 „Caiete Silvane” apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România. Editor: Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, cu sprijinul instituțiilor administrației publice și de cultură din Zalău (Instituția Prefectului Sălaj, Consiliul Județean Sălaj, Primăria și Consiliul Local al municipiului Zalău, Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, Biblioteca Județeană Sălaj, Direcția Județeană de Cultură Sălaj, Arhivele Naționale Filiala Sălaj, Inspectoratul Școlar Județean Sălaj, Casa de Cultură a Sindicatelor Zalău, Cenaclul literar „Silvania”, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad, Filiala Zalău). Colectivul de redacție a rămas cam același, mulți ani: subsemnatul, redactor-șef; Viorel Mureșan, redactor-șef adjunct; Daniel Hoblea, secretar de redacție (decedat în martie 2020); Carmen Ardelean și Marin Pop, redactori; Marcel Lucaciu, Viorel Tăutan, Imelda Chința, redactori asociați; Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga, Simona Ardelean, colaboratori; Oana-Maria Barariu-Săvuș, corectură; Marius Soare, tehnoredactare. De la sfârșitul anului 2020, avem în redacție doi noi colegi: Corina Știrb Cooper (secretar de redacție) și Alexandru-Bogdan Kürti (redactor).

Revista și editura „Caiete Silvane” a(u) organizat până acum 13 ediții ale Zilelor revistei, socotind-o și pe cea din acest an (în 2020, din cauza restricțiilor impuse de autorități pe motiv de pandemie, nu am putut organiza evenimentul), prilej de desanturi scriitoricești în unități de învățământ sălăjene, lecturi publice, lansări și prezentări de cărți & reviste, momente artistice. Mai mult, în acești peste 16 ani de existență, revista „Caiete Silvane” a organizat (sub umbrela instituției-mamă), în Sălaj, multe lecturi publice, conferințe & diverse întâlniri literare. Din lungă listă a invitaților noștri amintim aici pe Irina Petraș, Gabriel Chifu, Radu Țuculescu, Ana Blandiana, Ion Pop, Mihai Măniuțiu, Mircea Dinescu, Radu Vancu, Claudiu Komartin,

Cosmin Perța, Ruxandra Cesereanu, Marta Petreu, Nicolae Prelipceanu, Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, Olimpiu Nușfelean, George Vulturescu, Ioan Moldovan, Traian Ștef, Aurel Pantea, Alexandru Vlad, Ion Mureșan, Aurel Sasu, Mircea Petean, Vasile George Dâncu, Vasile Dâncu, Teodor Baconschi, Ioan Es. Pop, Ioan F. Pop, Alex Ștefănescu, Sorin Lavric, Mircea Popa, Ioan Pinteia, Al. Cistelecan, Vasile Pușcaș, Adrian Popescu, Ioan-Pavel Azap, Ștefan Manasia, Markó Béla, Nicolae Coande, Ioan Matiuț, Vasile Dan.

Pe de altă parte, am fost prezenți, în țară, la numeroase întâlniri literare organizate de reviste ale URSS sau care apar sub egida URSS. Revista noastră, împreună cu publicația „Hepehupa”, sprijină Festivalul „Primăvara Poeziei”, un festival în cadrul căruia se editează și antologia bilingvă, româno-maghiară, cu același nume.

Astăzi, la Zalău, Cenaclul literar „Sylvania”, revista și editura „Caiete Silvane” și Asociația Scriitorilor din Județul Sălaj sunt împreună, cu tot ce înseamnă colaborarea, prietenia și implicarea în viața comunității. Dincolo de posibile „rapoarte de activitate” ori „dări de seamă”, gândim că suntem (în continuare) pe drumul cel bun. Chiar dacă, nu de puține ori, din păcate, piedicile de tot felul ne fac să rătăcim prin „meandrele” realităților tipic românești, „pandemice”...

Le mulțumesc, și pe această cale, tuturor celor care au sprijinit revista noastră!

Tulpina dacică

Motto: „Noua mutație ar fi fost detectată prima dată în România în luna mai a anului trecut și de atunci s-ar fi extins în alte țări ale Uniunii Europene. Cercetătorii chinezi au descoperit că tulpina românească este mai rezistentă la anticorpi decât varianta originală a COVID-19. «Suntem îngrijorați de cât de eficient va fi un vaccin în cazul tulpinii N439K. Prin urmare, ar fi indicat să monitorizăm prevalența acestei tulpini și dacă aceasta afectează cele mai vulnerabile grupuri de oameni», spunea cercetătorul Tyra Grove Krause, citată de TASS, o agenție de presă rusă. Pe de altă parte și tulpina britanică se extinde cu repeziciune în România” (can-can.ro).

Se putea să nu avem și noi o tulpină românească de coronavirus? Păi, numai brazilienii, sud-africanii sau britanicii să aibă? Să ne mândrim și noi cu ceva autentic românesc, tradițional, rustic, cu adânci rădăcini în istoria neamului... O tulpină cu rădăcini dacice, de-a dreptul. O tulpină cu bun-simț, domoală precum linia dealurilor transilvane, o tulpină binevoitoare, primitoare, care te invită în casă fără reținere și te pune la masă, o tulpină prin ARN-ul căreia să curgă faptele de vitejie ale strămoșilor, romanitatea, bisericile de lemn, Coloana Infinitului, driblingurile lui Dobrin și Hagi, notele de 10 ale Nadiei Comăneci, Nobelul lui Palade și viitorul Nobel al lui Cărtărescu, hidrocentralele lui Ceaușescu, Casa Poporului și Catedrala Mântuirii Neamului... O tulpină cu simțul umorului, wikipedia a bancurilor neaoșe și porcoase, dar și cu simț autocritic, tovrășesc, winrar al autostrăzilor lui Băsescu și al tuturor studiilor de fezabilitate de după '90... Ce mai, o tulpină care ne face să exclamăm cu evidentă, nedisimulată mândrie patriotică, „Noi suntem români, în veci aici stăpâni!”, o tulpină cu auz muzical înăscut, de pe vremea primelor glaciațiuni, când ceardașul încă nu făcea furori... Asta e, se putea să nu avem și noi o tulpină românească de coronavirus?

Cine ne conduce?

În vremuri grele, de război, de molimă, cutremure, catastrofe e important sau ar trebui să fie important cine ne conduce. Nu contează neapărat numele conducătorilor. Oamenii, poporul așteaptă să i se spună cine-i șeful. Sau șefii. Dacă poporul are cât de cât încredere în „mesajele” conducătorilor, e posibil ca „regulile”, restrictive sau nu, să fie mai ușor respectate. De frică, din respect, din încredere, din conștientizarea pericolelor. În România, din câte se vede, încrederea în autorități, în „șefi” e la pământ. Și apoi, în „gena” românilor pare că sunt înglobate neîncrederea în autorități, cârcoteala, băgatul în seamă, lenea, tare oricum endemice, de care nu vom scăpa repede. Și, totuși, cine ne conduce azi? La București încă se mai caută guvern, în timp ce în țară e tot mai prezentă convingerea că nu avem ce face decât să ne descurcăm fiecare cum putem. Stat eșuat. Fără șefi. Fără lideri. Fără direcție. Scapă cine poate! În opinia mea, cel mai probabil patetică, e momentul (și) pentru solidaritate și pentru implicare. Dacă vom repeta, la nesfârșit, că alții sunt de vină, că nu putem fi solidari cu borfașii (am scris și eu asta, în timpuri cât de cât normale), că nu avem încredere în autorități etc., starea de haos va continua. Și apoi, cred că la București „forțele politice responsabile” merită să se gândească și la popor, la binele public, măcar în al 15-lea ceas. Dacă nu se va întâmpla asta, în zadar. Ne vom retrage iar în munți (încă îi mai avem), vom pârjoli lanurile (date în arendă) și vom otrăvi fântânile... Ne vor conduce iar alții. Ceea ce pentru destui nu e o idee atât de rea. Din moment ce asistăm și la falimentul irefutabil al clasei politice. Chiar nu se poate să fim solidari?

(Post) Pandemice

Mă gândeam, așa, de 1 Decembrie, că îți poți iubi țara și cu semnul întrebării, nu numai cu semnul exclamării! Și totuși ne plac mai degrabă exclamațiile, declamațiile decât interogațiile. Și pentru că avem orgoliul sau naivitatea cunoașterii. Iar pentru a afirma că știm ne mulțumim cu foarte puțin, mai ales din „firimiturile” aruncate intenționat de cei care știu dar nu vor ca și noi să știm.

Spectacolul dezagreabil al violenței, prostiei, ignoranței din spațiul public românesc. Înainte de apariția „social media” și a pandemiei prezente, parcă era mai suportabil. Pe urmele unor „vorbe din bătrâni”, constat și eu: cantitatea de prostie, ignoranță, prostie rămâne constantă. Față de alte vremuri e sigur mai zgomoasă.

„Apar cazurile de gripă: sunt de 11 ori mai multe față de aceeași perioadă a anului trecut și de 5 ori mai puțini români vaccinați. Ce spun specialiștii” (libertatea.ro). A început deci și isteria gripei și a vaccinării cu „antigripal”. Ce spun totuși „specialiștii” în publicația cu pricina? „Un pneumolog și un infecționist susțin că «în funcție de cum ne vom comporta de sărbătorile de iarnă, vom avea în ianuarie valul 5 de COVID și debutul sezonului de gripă, care se vor suprapune». Așadar, de Sărbători trebuie să ne comportăm frumos...”

A venit și rândul actualului premier să declame câștigarea independenței energetice: „Nicolae Ciucă anunță că România poate atinge independența energetică în cinci ani” (adevarul.ro). Doar cinci ani?

Câtă naivitate!... „Votul de la 16 ani pentru alegerile locale și europarlamentare, solicitat de o federație a tinerilor, după ce Florin Cîțu s-a declarat de acord: «Să fie inclus în discuțiile pentru revizuirea Constituției»” (g4media.ro). Un tânăr la 16 ani poate avea discernământul necesar pentru un vot responsabil?” (Nu că mulți adulți l-ar avea...)

În cine mai aveți încredere?

Știrea e aceasta: Armata, Academia Română și Biserica ocupă primele locuri în privința încrederii românilor, potrivit „Barometrului Vieții Religioase” – ediția decembrie 2021, lansat de Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române „Ion I.C. Brătianu” și Centrul de Cercetări Sociologice LARICS. Potrivit sondajului, prezentat săptămâna trecută în Aula Academiei Române, la întrebarea „Dumneavoastră câtă încredere aveți în următoarele instituții”, românii au răspuns că au foarte multă și multă încredere în Armată (67,23 la sută), Academia Română (64,7 la sută) și Biserică (62,4 la sută). Pe locurile următoare se situează primăriile din localitățile respondenților (45,1 la sută), Poliția (44 la sută), Presa (20,4 la sută), Președinția (14,6 la sută), Parlamentul (14 la sută) și Guvernul (13,4 la sută), scrie Agerpres. Pe ultimul loc în ceea ce privește încrederea românilor în instituții se situează partidele politice cu un procent de 8,8 la sută (digi24.ro).

E trist că la 32 de ani de la „revoluția”, „lovitura de stat” sau „evenimentele” din 22 decembrie 1989 presa în România a ajuns la un asemenea hal de (ne)încredere din partea populației. Dacă e să credem acest sondaj, și altele pe această temă, doar unu din cinci români mai au încredere în mass-media. Evident, întrebarea e generală, și chiar nu știu dacă presa mai e o „instituție”. Discuția e complexă, dar să concedem că așa stau lucrurile. Vinovații? Cam toată lumea (jurnaliști, patroni, partide, guvern, cititori, ascultători, privitori, dinozaurii media și social media etc.). Dar, zic eu, mai ales cei care au reușit, din păcate, prin diverse forme, să decredibilizeze presa românească, amputându-i principalul rol, acela de informare corectă a publicului.

E și mai trist că după 32 de ani de „libertate”, partidele politice – unul din fundamentele democrației – se află în coada clasamentului încrederii românilor. Această postură nu este, firește, onorantă pentru politicienii patriei, dar dă socoteală, din plin, de mersul țării,

„într-o direcție greșită”. Oare se va schimba situația în anul ce vine? Nu știu cine poate risca previziuni optimiste.

P.S.: Nu pot să nu remarc, în ton cu cele de mai sus, „ieșirea” recentă a domnului Cîțu, președintele PNL, care l-a „urecheat” public pe prim-ministrul PNL Ciucă. Păi, nu era mai simplu să-i dea un telefon sau să-l cheme la partid?

Numai EU am dreptate!...

M-am tot mirat de elevi din noile generații care pur și simplu nu puteau argumenta o apreciere. Sau o afirmație. De ce? M-am tot mirat și, între timp, mi-a trecut (curiozitatea). E posibil să fie o tendință, un fapt: nu mai avem nevoie de argumentare/argumentări. Adevărul, dreptatea, părerea mea nu trebuie să le explic, să le argumentez. Chiar dacă pot, nu dă bine, de pildă. Numai EU am dreptate. Dreptatea asta n-ai decât să o iei așa cum e. Fără explicații. Și dacă nu crezi în adevărul meu, vei avea o problemă. De fapt, îți voi impune părerea mea, chiar și prin violență (nu numai verbală). E foarte posibil ca „trendul” să fie general: nimeni nu mai argumentează, nimeni nu mai are nevoie de argumentare. Exagerez, evident, de dragul articolului, dar nu cumva tot mai puțini își pun întrebări legate de mersul vieții sau al evenimentelor? Comoditatea supremă pare realitatea: suntem dresați, nu numai psihologic, să consumăm adevărurile livrate fără să ne gândim, măcar o clipă, dacă ele corespund unor criterii de adevăr. Și apoi, poate nici nu avem cum să verificăm toate informațiile livrate de super-bombardierele (social) media. În fapt, nu înțelegem mare lucru sau nimic. Nu înțelegem nimic, dar afirmăm că știm, că deținem adevărul. Și din această cauză mulți nu pot argumenta o afirmație. Pentru că, pur și simplu, habar nu au despre ceea ce vorbesc. Ei sunt doar purtătorii adevărurilor livrate de alții. Ei sunt receptorii marilor manipulări globale. Destui dintre ei devin agresivi și atunci când încerci să pui la îndoială modul lor de raționare. Propagandiști agresivi ai adevărurilor fabricate. Adevăruri irefutabile. Noua realitate arată tot mai amenințător cu masele de zombi dresați să trăiască fără să gândească. Poate, cine știe, e un ideal al cuiva: să trăim liniștiți nu numai până la 120 de ani, fără să punem întrebări și să facem, să credem ceea ce ne spun alții. Firește, numai EU am dreptate!...

Din nou despre România educată

Un comentariu la editorialul de miercuri afirma, sugera că folosesc „teoria conspirației” pentru a „argumenta” dispariția... argumentării nu numai din spațiile educaționale. Depinde ce (mai) înțelegem prin „teoria conspirației”. Dispariția argumentării pentru mine e o realitate. Și pentru că nu puțini homo sapiens sapiens nu mai au nevoie, pur și simplu, să o folosească. Iar alții, nimic nou, nu sunt capabili de așa ceva. Și chiar dacă ar fi, le este mai ușor să reproducă (fără să indice sursa, de obicei) ceea ce le livrează „societatea” pe o temă sau alta. E posibil ca vechiul mod de a înțelege educația să fie strivit de noile media, tehnologii, de „mersul lumii”. Nu va mai conta să înțelegi. Va conta să deții minimum de informații necesare pentru a trăi fără spaima sau întrebări până la adânci bătrâneți. Desigur, în istoria recentă a omenirii au fost destule perioade în care lucrurile au stat așa, dar, cred, idealurile au fost altele decât cele de azi. Și parcă vorbăria nu a fost atât de grotescă precum în zilele prezente. Să luăm și un exemplu: celebrul program prezidențial „România educată”. La paginile 38-39 ale documentului se arată că „La finalizarea învățământului gimnazial, elevii pot, printre altele: să lucreze individual și în echipă pentru a atinge un obiectiv dat; să ia deciziile potrivite pentru sănătatea lor, inclusiv cu privire la alimentație; să interacționeze adecvat cu alte persoane de vârsta lor sau de vârste apropiate, precum și cu adulții cu care intră în contact; să înțeleagă modul în care funcționează comunitatea locală, națională și europeană și principiile guvernantei; să citească și să înțeleagă texte relativ complexe, fără probleme majore; (...) să exceleze în domeniile în care are abilități sau talente deosebite/spre care simt o atracție; să fie curios în legătură cu aspecte culturale și să manifeste preocupare pentru artă”. E posibil, de pildă, ca un elev la 14 ani să înțeleagă modul în care funcționează comunitatea locală, națională și europeană și principiile guvernantei? Nu prea cred. Poate va reuși să reproducă unele citate din ce i s-a predat. Și așa, ce te faci dacă lucrurile nu funcționează precum i s-a predat? Una din posibilele concluzii: actualul

sistem educațional, nu numai la noi, se distanțează tot mai periculos de „mersul lumii”. România va ajunge educată și dacă vor fi stabilite repere educaționale care pot fi atinse. De vorbărie, „forme fără fond” m-am cam săturat. Cu sau fără argumente!

A fost și Ziua Națională a Lecturii

S-a bifat, cu elanul festivist știut, consacrat, încă o „zi națională”, cea a lecturii. Într-un recent articol din revista „Caiete Silvane” (vezi cаетesilvane.ro) am transcris mai multe prevederi din Legea nr. 21/2022 privind instituirea zilei de 15 februarie ca Ziua națională a lecturii. Nu le reiau aici. Legiuitorul a încercat să încurajeze și astfel cititul (nu numai de cărți). Nu știu dacă a reușit, la fel cum nu sunt convins că au dreptate (întru totul) cei care susțin că o astfel de zi este absurdă (nu citim decât în 15 februarie?) sau că nu este nevoie de o lege pentru a stimula lectura, ci de acțiuni concrete, durabile, precum încurajarea cititului în școli. Asta e, cu siguranță, o mare problemă: cât și mai ales ce citesc elevii și studenții patriei? Și nu doar elevii, ci și profesorii și învățătorii. Din păcate, destui elevi nu mai citesc nimic, nici măcar cărțile așa-zis obligatorii la vreo materie, și nici măcar manualele. Le este mai ușor să „între” pe net, de unde, de pildă, pot plagia, fura, fără jenă, diferite texte. Din această pagină subliniez din nou semnalul de alarmă mai vechi legat de soarta educațională a noilor generații, care nu numai că vor fi (în bună măsură, din păcate) analfabete funcțional, cât și incapabile să citească, pur și simplu, un text (de analiza lui ce să mai vorbim). Firește, nu generalizez, nu sunt „catastrofic”, dar merită acționat mai energic, tovarăși, cu simț de răspundere. Dacă tot a fost ieri Ziua națională a lecturii, păstrând tonul (auto)ironic, raportez cu mândrie patriotică finalizarea lecturii din două cărți primite recent: Dragoș Zetu, „Dincolo de ideologie: James Bond și femeile” (Junimea, Iași, 2021) și Mirel Matyas, „Bazar matematic” (Zalău, 2021). Cartea lui Zetu, prea descriptivă, și cu puține resurse critice, nu m-a convins. Probabil o s-o recitesc (și pentru că, într-un fel, sunt un fan al seriei de filme Bond). Mirel Matyas este un profesor care, pe lângă rezolvarea de probleme matematice, și citește și scrie. Bravo lui și tuturor dascălilor asemenea lui!

Despre educație, dacă vreți și sexuală

Truisme (pentru unii). Vorbe vechi (pentru alții). Le readuc în atenția dvs., poate (vă) ajută. Educația înseamnă în primul rând un exercițiu permanent de cultivare a minții (sufletului). Un exercițiu mai ales individual. Firește, școala are un rol important. Dar nu decisiv, în opinia mea. Educația nu începe și nu se termină cu școala. Dar nu poate avea loc fără școală. Ori fără părinți și fără profesori, învățători, educatori. Și nici fără elevul, studentul dornic de educație (care nu înseamnă doar cunoaștere, aici în sensul învățării, acumulării de noi cunoștințe). Dacă nu ai dragoste de carte, nu înseamnă că totul e pierdut. Poți asculta sau vedea. Poți asculta muzică. Sau poți vedea un film. Sigur, depinde ce vezi sau asculți. Ori pe cine. Dar, de când e lumea marea problemă a educatorilor, profesorilor, elitelor e „bagajul” obligatoriu pe care învățăcelul să-l aibă pe drumul educației. De-a lungul istoriei, conținutul „bagajului” s-a modificat și nu știu dacă astăzi e relevant. Aici nu vorbesc de oamenii, nu chiar mulți, care chiar învață tot timpul vieții și pentru care nu se (prea) aplică „regulile” societății din acest domeniu. Noile vremuri aduc în atenție și probleme interesante legate de „bagaj” (de ce să studiem o materie sau alta, de pildă), dar nu și despre rostul educației. Rostul ei e doar să producem absolvenți? Cu siguranță, nu. În ultimii 30 de ani, dar și înainte, educația instituțională la noi pare că nu a avut alt scop decât producția de absolvenți. Trăim încă sub tirania raportărilor. Nu e bine, tovarăși, dacă nu am depășit producția de absolvenți, la tot felul de „proiecte” și „programe”, dacă nu stăm bine cu promovabilitatea... Rostul educației e și să-i învățăm pe copii cum să se comporte în familie, în societate, în viața de zi cu zi? Etica, morala (mai) sunt de actualitate? Din ce perspectivă? Creștină? De ce neapărat creștină? De ce musai „progresistă”? Cine decide, până la urmă, ce se predă în școlile noastre? Influencerii? Politicienii? Social media? Câteva întrebări. Poate voi reveni asupra subiectului. Cât despre recentul scandal despre „ameliorarea condiției feminine în UE” (ce ține, sigur, și de educație) am reținut din tonele de opinii exprimate

în spațiul public ce a scris Teodor Baconschi: „Cum publicul conectat la rețelele de social media e deja polarizat și superficial, au apărut mii de comentarii (desigur stupide) care susțineau candid și revoltat că Parlamentul European a statuat «dreptul bărbaților de a naște» (deși textul se referea la subiecții transsexuali de gen biologic feminin). De aici, până la îngroșarea euroscepticismului de dreapta (pentru care Viktor Orban începe să devină un erou civilizator) nu mai era decât un pas și mi-e teamă că el a fost deja făcut. Nu putem evita asemenea evoluții dacă principiul formulat de Seneca – audiatur et altera pars («să fie ascultată și cealaltă parte» dintr-un proces) – e aruncat la coș” (libertatea.ro). Un sfârșit de săptămână plăcut!

Haosul românesc

După cum poate ați observat, de mai multă vreme, titlurile multor editoriale semnate de mine la rubrica de față conțin propoziția „noi fragmente din haos”. Simt tot mai acut dezordinea lumii și modul haotic în care această dezordine se revarsă peste viața oamenilor și a societății. Nu se putea altfel, haosul românesc e „altfel”. Mai „colorat”, vesel-trist, impregnat de tare, baiuri vechi. Într-o țară parcă blestemată să nu aibă parte de nimic bun dus până la capăt. Începem bine aproape orice, dar sfârșim în neîmplinire, în provizorat, în înjurătură. Pandemia a accentuat haosul românesc în forme grotești, penibile, demente. Dereglările comportamentale, cronicizate din păcate în cazul multor semeni, cauzate, destul de probabil, nu numai de restricții (se vorbește tot mai apăsător și despre schimbările climatice, tehnologice etc.), sunt însoțite de „eterna” incompetență și fuzăreală românească. Nu cred că ne poate depăși cineva la acest capitol. Nu m-aș mira: mulți români s-au obișnuit, le place să fie așa; nu vor și/sau nu pot să scape de vorba „merge și așa”. Nu se mai înțeleg nu numai politicienii. Ura, ipocrizia, agresivitatea, vulgaritatea sunt peste tot, nu doar la vârful puterii. „Intrarea” în UE nu ne prieste decât pentru „libertatea de mișcare”. „Am intrat” în așa-zisul spațiu comunitar doar pentru „a ieși” din țară. Tot mai acut simt și ipoteza că ei ne-au primit doar pentru că furnizăm forță de muncă și îi ajutăm la regenerarea natalității. Milioane de români contribuie la prosperitatea altora, privind înapoi cu mânie și dor. Cei rămași „acasă” sunt victime ale consumerismului globalist, noilor ideologii și ale bulibășelii neaoșe. E oare un gând „eurosceptic” acela că am ajuns doar o piață de desfacere profitabilă? Cert este că mai nimic nu merge, în afară de profiturile făcute de noii băieți deștepți ai plaiurilor globale. Am auzit de un an și jumătate de prea multe ori zicerea că în vremuri de război (pandemie) nimeni nu se gândește la cultură. Probabil așa e. Dar, tot în vremuri de război, au fost, și la noi, lideri politici vizionari care au spus că tocmai în asemenea timpuri grele merită să lupti pentru cultură, adică și pentru idealuri, pentru viitorul țării într-o cheie,

să-i spun, spirituală. Ei bine, ceea ce ni se întâmplă e cauzat și de lipsa „obiectului” luptei ca țară. Nu (mai) avem pentru ce să luptăm, în afara orizontului familial. Evident, sunt multe nuanțe care merită discutate, dar eu nu văd azi „ieșirea” din haosul românesc. Se vor găsi oare noii lideri vizionari ai României care să dea speranță și încredere poporului?

Nu, astăzi nu scriu despre congresul PNL

Și pentru că deja s-a scris/s-a spus cam tot. Și chiar nu merită să mă bag și eu în seamă, din buncărele Zalăului, pe acest subiect. În vremuri grele, „pandemice”, mă întorc la scrierile vechi, poate, poate le vor fi de folos și celor care ar trebui să ne conducă. De la București, mai ales. Am ales câteva din rândurile împăratului-filosof Marc Aureliu: „Trebuie să fii totdeauna gata la două atitudini: întâi, să faci numai ceea ce regeasca legiuitoare, care este rațiunea, îți insuflă spre binele oamenilor, și al doilea, să-ți schimbi părerea ta, anume de îndată ce cineva te determină la pasul acesta, prin faptul că îți corectează această părere. Această schimbare de părere însă trebuie să pornească totdeauna numai de la convingerea că ea este justă, sau de folos obștesc, sau ceva asemenea, nicidecum însă din motivul că ne așteptăm de la ea la plăceri sau la glorie” („Către mine însumi”, IV, 12, trad. Șt. Bezdechi). Așadar, omul politic (dacă într-acolo îmi îndrept săgețile) trebuie, mai întâi, să facă spre binele oamenilor doar ceea ce îi indică „regeasca legiuitoare”, rațiunea. Actele sale, raționale, merită făcute, subliniez a doua oară, spre binele oamenilor, cetățenilor. Și, în continuare, omul politic nu ar trebui să-și schimbe părerile pentru plăceri sau glorie, ci pentru că așa e just, corect și deoarece este în interesul poporului. Cât de departe de aceste rânduri (și nenumărate altele) sunt actualii politicieni (excepțiile chiar confirmă regula). Și pentru că e foarte puțin probabil ca acțiunile lor, când sunt raționale, să le facă în interesul general, al oamenilor, al alegătorilor, al cetățenilor. Da, știu, nu poți mulțumi pe toată lumea, cum e vorba. Dar de minte naș 32 de ani mai toți au lucrat, așa pare, așa simt, doar pentru ei și pentru partidul lor. Sau numai pentru ei. Mă gândesc că înainte de a merge la biserică (nu ar strica înainte cititul măcar a câtorva versete biblice), onorabilii noștri aleși ar trebui să treacă și prin câteva cărți importante ale omenirii civilizate, poate, poate se va prinde ceva de ei. În sensul de a încerca să facă bine, să guverneze pentru binele oamenilor. Da, știu, sună cam „comunist”, utopic,

propagandistic să lucrezi doar pentru binele obștesc. Și, totuși, pentru cine ar trebui să lucreze politicienii noștri dacă nu pentru români?

P.S.: Sunt curios dacă după terminarea congreselor cei care vor avea majoritate parlamentară pentru susținerea unui guvern se vor întoarce la guvernare. Guvernare pentru binele românilor.

Despre păstrarea memoriei colective

Pierderea memoriei colective a fost o problemă, destul de probabil, de la facerea lumii știute. Periodic, de mii de ani, se încearcă „rezolvarea” problemei, ba prin istorie și istorii orale, ba prin tot felul de scrieri, înregistrări ce mai nou au luat chipul televiziunii și al internetului. Și, totuși, oricâte documente despre istoria, memoria noastră comună sau a altora s-ar produce, tot uităm. Ori nu ne mai pasă, nu ne interesează memoria colectivă, istoria unei țări, a unei comunități sau a unei familii. Destul de probabil, aceasta este explicația pierderii bruște a memoriei în cazul multor români: nu le mai pasă, nu îi mai interesează (dacă i-a interesat cândva) nimic din istoria recentă sau mai veche. În acest context, în Alunișul Sălajului am rămas plăcut surprins să văd, să citesc cartea lui Ciprian Năprădean, „*Horățiu și Ciprian Năprădean. Arbore genealogic*” (Edu, Târgu Mureș, 2020). Din concluziile autorului: „Fiecare dintre noi are doi părinți, patru bunici și opt străbunici. Dacă ne continuăm periplul în trecut, în urmă cu patru generații avem 16 strămoși, cu cinci generații 32 de strămoși, iar cu șase generații în urmă numărul înaintașilor era de 64. În cazul meu, toți aceștia s-au născut la finele secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Dacă ne îndepărtăm de prezent și mai mult, cu încă aproximativ 200 de ani, adică încă șase generații, observăm că numărul strămoșilor era de 4.096 de persoane. Teoretic, pe la 1600, se plimbau pe undeva pe Terra mai bine de 4.000 de strămoși. E foarte greu să ajungem aici cu investigațiile genealogice. Eu personal am reușit identificarea câtorva nume și povești despre strămoși care au trăit cu nouă generații în urmă” (p. 79). Recomand lectura volumului menționat tuturor celor care se îndeletnicesc, mai timid sau mai apăsător, cu istoria familiilor lor. Cine știe, poate vor apărea noi asemenea cărți în Sălaj, un spațiu în care memoria colectivă (în mare și în mic) mai supraviețuiește. Pentru cât timp? Greu de spus. Oricum, destui români au uitat deja istoria, istoriile de dinainte de '89...

Sălajul care se stinge

La nu mulți kilometri de Zalău, în Sălajul mai deluros, am văzut destule comunități aflate pe cale de dispariție. Nu peste mulți ani, județul nostru, și altele, fără îndoială, va/vor avea tot mai multe localități-fantomă, locuri în care nu vor fi prezente decât ploile, vânturile și ninsorile, iar zăpezile și colbul vor acoperi cadavrele caselor mai vechi ori mai noi. Și ulițele asfaltate, canalizările, școlile reabilitate ori aducțiunile de apă. Frumusețea plaiurilor silvane va fi admirată poate de turiști grăbiți, nemulțumiți de te miri ce, grăbiți oricum să nu vadă nimic. Nici nu știu dacă, de fapt, turismul se va putea dezvolta cu adevărat în Sălaj (în afară de atracțiile mai cunoscute, știute, castrul de la Porolissum, Grădina Botanică din Jibou, Grădina Zmeilor, bisericile de lemn etc.), dacă va fi, adică, cum se zice în romgleza de Bruxelles, motor de dezvoltare. Sustenabilă, firește. Oricum, nu putem vorbi, în general, de turism „de masă”. Și, tot mai des, din păcate, nici de comunități. Spații tot mai pustii, golite mai ales de exodul neîntrerupt peste hotare și scăderea dramatică a natalității. Rămâne de văzut în ce măsură migrarea orășenilor la țară e reală, consistentă și cât va conta în reconstruirea ori dezvoltarea comunităților. La nu mulți kilometri de Zalău, am văzut Sălajul care se stinge. Noi sau copiii noștri vom/vor vedea cum va arăta „noul Sălaj” peste 20, 30 de ani. Sigur, dacă se va produce, regionalizarea va însemna o grăbire a stingerii tot mai multor locuri din minunatul nostru județ. În afară de „oazele” de dezvoltare, ce se pot număra pe degetele de la o mână.

P.S.: Titlul editorialului de azi a venit pe lume după cartea regretatului profesor Gheorghe Șișeștean, „Români care s-au stins”.

Bigăr fake

Nu știu cât a accentuat în lume pandemia (schimbările climatice etc.) fenomenul „fake news”. La noi, nu de puține ori asistăm parcă la un delir demonic. Aproape orice știre, informație, comentariu e musai să fie demonizat/ă, „negativizat/ă” până la grotesc, paranoia. Un exemplu recent: oricâte explicații publice (în opinia mea, pertinente, plauzibile) a oferit Romsilva în privința „prăbușirii” cascadei Bigăr, pe degeaba: mii de comentarii au demonizat „oficialii” din cauza cărora s-a „prăbușit” celebra cascadă, „una dintre cele mai frumoase căderi de apă ale Terrei”. O posibilă explicație: calitatea tot mai slabă a presei. Azi îi las să vorbească, să vă convingă pe alții. Întrebare în „Cațavencii” pentru Sorin Faur: „Dacă trei posturi concurente mint, cum îl convingi pe omul din public că tu îi spui adevărul?” Răspunsul: „În proporții statistice relevante, nu poți să-l convingi. E imposibil. Publicul crede doar ce vrea să creadă, fiindcă, din păcate, noi i-am hrănit apetitul consumului de presă exclusiv pentru confirmarea propriilor convingeri, păreri, habotnicii, conforturi intelectuale. Poate merită reamintit ce înseamnă, de fapt, celebrele trei surse. Trei surse nu înseamnă aceeași poveste, adevărată sau nu, publicată sau difuzată la fel de trei prăvălii de presă diferite. Dimpotrivă, informația (integrală sau părți ale conținutului ei) trebuie confirmată de trei surse diferite, de preferat concurente. Or, la noi, de regulă, mai nimeni nu mai face minimul efort de a cerceta suplimentar, cu un prăpădit apel telefonic, acuratețea informației livrate și preluate direct, ca atare, de la comunicatori instituționali profesioniști. Țasta e PR și-atât. În condițiile astea stăm cu degetul la tâmplă și ne mirăm că presa a murit? Da, presa e moartă. Dumnezeu s-o ierte, că are de ce!” (catavencii.ro). Chiar a murit presa? Petrișor Obae: „Presa trece printr-o criză majoră de credibilitate pentru care e principala vinovată. Am început să scădem nivelul ca să dăm publicului doar ce-și dorește, atât de mult încât am ajuns să fim sub el. Fiecare actor implicat în acest joc – patron, jurnalist, client de publicitate și, poate, chiar publicul – a derapat de la rolul lui și a crezut că este mai mult

decât trebuie”; „Politicienii au fost obișnuiți să meargă doar în zonele unde se simt confortabil, adică la televiziunile care îi susțin necondiționat. În plus, Facebook ne-a învățat că oricât de urât, prost sau mârșav ai fi, îți vei găsi o bulă care să te ridice în slăvi. Existența acestor bule le-a anulat oamenilor rezistența la critică”; „S-a ajuns la extrema în care oamenii nici nu mai vor să fie contraziși. Iar dacă jurnalistul o face, nu mai este văzut ca un exercițiu democratic, ci ca ofensă, întrebarea nu mai este legitimă, ci una cu fond ascuns, ostilă” (paginademedia.ro). Oare au dreptate?

Reziliență plăcută!

„Guvernul a prezentat miercuri, la 2 zile de la depunerea oficială a documentelor la Bruxelles, detaliile Planului Național de Relansare și Reziliență, un document de 1203 pagini, livrat publicului – într-un exercițiu unic de transparență – cu tot cu miile de pagini de documente care constituie anexele acestui plan” (cursdegovernare.ro). Fișierul pdf descărcat de mine de pe site-ul guvernului are 1350 de pagini. Mă rog, probabil nu contează nici numărul de pagini, fără număr, al anexelor. Am răsfoit și eu peste o mie de pagini, așa, de curiozitate. N-am înțeles dacă e program electoral sau nu. Sau ce e. O „cerere de finanțare”? Un nou program de guvernare cu voie de la Bruxelles? La anexe m-am oprit la cele ce vizează „turismul și cultura”, din interes, să-i zicem, profesional. Câteva mostre: „Implementarea măsurilor Strategiei de turism cultural al României prin 12 trasee turistice”; „Finanțarea lanțului muzeelor și memorialelor dedicate opresiunii și conflictelor”; „Transformarea digitală a sectorului culturii scrise și creșterea ofertei de cărți electronice”. Interesant: „Finanțarea rutei satelor cu arhitectură tradițională [reabilitarea a 100 de case tradiționale (de ex.: case tradiționale, ferme tradiționale, șure etc.) și a infrastructurii specifice, marcarea și semnalizarea rutei/obiectivelor incluse în cadrul rutei, marketing, management și digitalizare; dezvoltare și livrare ofertă culturală; formare personal și activități de educație culturală]”. Nu știi dacă pentru un asemenea proiect, e musai să cerem bani de la UE. Chiar nu se puteau/pot finanța demersuri similare din fonduri naționale sau locale? Mă rog, mai sunt curios dacă ruta menționată, a „satorilor cu arhitectură tradițională”, va „prinde” și o casă din județul Sălaj. Și dacă județul nostru va fi „prins” cumva în PNRR cu vreun castru roman, vreo biserică de lemn sau vreun castel. Ce nu prea înțeleg: reziliența. Dicționarele (dacă mai consultă cineva asemenea instrumente) ne spun că reziliența înseamnă și „capacitatea unui corp de a reveni la forma și dimensiunea inițială după deformare” sau „capacitatea cuiva de a reveni la normalitate după suferirea unui șoc” (dexonline.ro). Putem

spune că reziliența asta minune ar fi și capacitatea României de a reveni la normalitate după pandemia, epidemia, ce-o fi fost, cu noul coronavirus. Sau la starea inițială. Ce legătură au toate cele scrise în PNRR cu revenirea la starea inițială, la normalitate? Voi reveni și eu, destul de probabil, pe acest nou, minunat subiect. Până la o nouă întâlnire, vă doresc reziliență plăcută!

Noi cu drag relaxăm. Compunere

Brusc, pandemia a trecut. Acum a stat. În România. Parcă nici nu a existat. Pandemie. Epidemie. Țara toată e un mândru șantier. Românii și-au modificat de trei ori apartamentele. Duduie picamărele și excavatoarele, basculantele cară pământul binecuvântat al patriei. Vedem autostrăzile de la capătul tunelului. Se depășește planul, cu eroism, la asfaltări, la canalizări, la investiții. Dacă poporul asta a cerut, i se dă poporului ce este, electoral, al poporului. Poate peste un an, după mare și munte fără mască, poporul va cere altceva, i se va da. Nu i se va lua. Vor fi iertați de păcate și nevaccinații. Vaccinații vor intra poate la concerte. Și nevaccinații. Se va da drumul, ok-ul, binecuvântarea, și la nunți, botezuri și alte pomeni. Fabricile de nunți vor dudui. De luni până duminică, 24 de ore din 24. Și dacă soacra mare nu-i vaccinată. Se vor umple încet stadioanele de microbiști, de festivaluri, de hipstereală și untoldeală. Brusc, pandemia a trecut. Acum a stat. În România. Parcă nici nu a existat. Aceasta a fost compunerea mea.

Bonus track: Dacă nu știți „ce restricții ar putea fi ridicate de la 1 iunie: La nunți, botezuri, mese festive, pot participa în exterior maximum 70 de persoane, iar în interior, maximum 50 de persoane. S-ar putea susține spectacole în spații deschise cu până la 1.000 de persoane. Organizarea și desfășurarea competițiilor sportive în spații deschise cu participarea spectatorilor în limita a 25 la sută a capacității maxime a spațiului. Tot la 1 iunie se permite formarea «de grupuri pietonale» din maximum 8 persoane, dacă nu provin din aceeași familie. Acum, numărul maxim permis este de 6. Sălile de fitness, care în prezent funcționează la 50% din capacitate, vor putea funcționa la 70 la sută din capacitate de la 1 iunie, «fără purtarea măștii de protecție și cu asigurarea unei suprafețe de 7 mp/personă», dacă se atinge ținta de vaccinare și se menține rata de infecție scăzută” (libertatea.ro).

Să nu ne uităm oamenii de cultură dispăruți!

În 15 februarie 2022 s-au împlinit 20 de ani de la moartea celui care a fost profesorul și poetul Valentin Meseșan, membru al Cenaclului literar „Silvania”. Merită să ne aducem aminte de el, de toți scriitorii, oamenii de cultură, mai mult sau mai puțin uitați, ai Sălașului, și pentru că, prin ei, spațiul sălăjean a devenit mai bun. Redau aici din cuvântul colegului Marcel Lucaciu din cartea „Valentin Meseșan, Poeme” (Editura Caiete Silvane, Zalău, 2016), volum ce reunește integrala antumă și postumă a poeziei lui V. Meseșan.

Marcel Lucaciu: „Cei care l-au cunoscut își amintesc, cu siguranță, de o anumită eleganță vestimentară, de rostirea lui ceremonioasă, de intonația și gesturile bine controlate ce însoțeau memorabilele intervenții din cadrul Cenaclului literar «Silvania» (1992-2002). Prietenii îi spuneau «Contele», fiindcă descindea, pe atunci, la Zalău, parcă direct din «Craii de Curtea-Veche» (mult îndrăgitul roman al lui Mateiu Caragiale). Era un alt Pașadia Măgureanu, răătăcit la apusul veacului douăzeci, fascinat de boema agonizantă și hotărât să-i smulgă vieții – cu orice preț – faustiana clipă. A trăit «fericit în nefericirea lui» (Marin Preda), pendulând între cer și pământ, iubind cu aceeași exuberanță (și în egală măsură!) Femeia și Poezia... (...) Chiar dacă Valentin Meseșan s-a așezat, de mult, la «masa umbrelor», ni se întâmplă, deseori, în fapt de seară, să-i auzim pasul apăsător, să-i zărim silueta și pălăria trasă pe-o sprânceană. Purtăm cu noi, îndoliate, nostalgia Poetului și, mai ales, a Poeziei lui; o Poezie în albia căreia Dragostea n-a secat niciodată...” (p. 6-9).

Lista dispăruților e tot mai lungă: Horia Ciovârname, Ioan-Viorel Bădică, Iuliu Suci, Valentin Meseșan, Gheorghe Șișeștean, Daniel Hoblea... Și parcă sunt tot mai puțini cei care le-ar putea lua locul.

Oare ne prețuim scriitorii?

Am primit recent o frumoasă carte: „Orașul cu poeți. Sighetul Marmației în 12+1 prieteni”, volum apărut la Editura Valea Verde, în orașul menționat, anul trecut. Selecția textelor, prezentări și antologie de Echim Vancea, cu un cuvânt-înainte de Adrian Alui Gheorghe. O carte frumoasă și pentru că e rânduiește sub semnul prieteniei și pune în valoare scriitorii, poezii locului. Sună bine, pentru mine, să identifici un județ, un oraș prin scriitori. Și mai ales prin scriitori vii. Cartea asta m-a îndemnat să vă întreb: oare ne prețuim scriitorii? Și aici, în Sălaj, în Zalău. Oare le cunoaștem cărțile? Ce mai înseamnă azi pentru marele public scriitorul? De fapt, nu numai cartea primită m-a condus la interogațiile de azi. Carmen Georgeta Ardelean, Simona Ardelean-Samanta, Silvia Bodea Sălăjan, Ioan-Vasile Bulgărean, Imelda Chința, Maria V. Croitoru, Simone Györfi, Györfi-Deák György, Dina Horvath, Florin Horvath, Mioara Lazăr, Marcel Lucaciu, Flavius Lucăcel, Angela Maxim, Ancuța Mărieș, Alice Valeria Micu, Augustin Mocanu, Viorel Mureșan, Viorica Mureșan, Ioan Maria Oros, Ileana Petrean-Păușan, Ion Pițoiu-Dragomir, Teodor Sărăcuț-Comănescu, Daniel Săuca, Doina Ira-Tăutan, Viorel Gh. Tăutan și Artemiu Vanca sunt numele de scriitori propuse prin antologia „27 de scriitori sălăjeni” (Editura Caiete Silvane, 2023). Lista scriitorilor sălăjeni e mai lungă. Nu puțini nu mai trăiesc în spațiul geografic sălăjean actual. Mă întreb și în ce măsură sunt cunoscuți, ei și cărțile lor? Oare ce anume dă astăzi valoarea unui scriitor? Știu, subiectul nu e de „actualitate”. Dar, totuși, printre problemele „la zi” (lipsa locurilor de parcare, inflația, războiul din Ucraina etc.), poate e de interes. Pentru cei care (mai) citesc literatură contemporană. Sau, pur și simplu, pentru sălăjenii curioși să-și cunoască județul.

Un an fără Daniel Hoblea

În urmă cu un an, pe 24 martie 2020, scriitorul, eseistul, traducătorul Daniel Hoblea a părăsit această lume. Discret. În ton, probabil, cu starea de urgență... Recentul număr al revistei „Caiete Silvane” (194/martie 2021) este dedicat celui care a fost colegul și prietenul nostru Daniel Hoblea. Vă invit și pe această cale să citiți în publicația noastră texte inedite ale poetului și eseistului comemorat, precum și cronici la cărțile postume „Po(h)eme de bucurie” și „Zigzaguri” (ambele apărute la Editura „Caiete Silvane”). Din „Zigzaguri” vă ofer aici un fragment: „O plimbare prin cimitir poate fi mai pilduitoare decât orice carte profană. Aici tac toate iluziile lumii, toată slava ei deșartă amuțește... Aici poți trăi, cutremurat sau împăcat, măreția sumbră (sau senină) a morții, misterul năucitor al condiției umane. Aici poți simți cu adevărat cuvintele Sfintei Scripturi, concretețea lor înmărmuritoare: «pământ ești și în pământ te vei întoarce». Aici poți înțelege cu putere, precum Pavel, că nu poți lovi în «țepușa» Adevărului. Ca și în Biserică, aici te poți lepăda de gânduri deșarte, de ură, de invidie, de cupiditate, de mânie, de minciună, de răutate. Aici poți avea revelația nemăsuratei valori a vieții, tainica ei participare la adevărata Viață. Prin legătura de iubire cu cei dragi ai tăi care s-au dus, aici poți să realizezi că, totuși, dincolo de evidența ei strivitoare, moartea nu are ultimul cuvânt, că absurdul unei vieți fără nădejdea Învierii ar fi intolerabil. În sfârșit, aici poți avea revelația Dumnezeuului celui viu, Biruitorul morții, Domnul Iisus Hristos... Aici îți poți aminti cuvintele Lui: «Nu te teme! Eu sunt Cel dintâi și Cel de pe urmă. Cel viu. Am fost mort, și iată, sunt viu în vecii vecilor și Eu țin cheile morții și ale Locuinței Morților» (Apoc. I, 17-18). Așa ar fi normal să fie, dar, în realitate, pângărim cu vanitățile noastre profane și ambianța acestui loc sacru. De fapt, toate cele înșirate mai sus sunt posibile oriunde, pentru că, după Căderea omului, întregul Univers a devenit un vast cimitir, prin care mai țopăie ici și colo, din când în când, niște biete efemeride” (p. 45). De un an, Daniel Hoblea e „locuitor” al spațiului amintit mai sus...

De Paști

M-am tot gândit ce să scriu „de sărbători”, ce texte, ce pilde, mai mult sau mai puțin biblice, să invoc... M-am reîntors la Daniel Hoblea și cartea lui „Gâlceava himerelor” (ediția a II-a, revăzută și adăugită, Caiete Silvane – Herald, 2015), din care citez în continuare: „După Cădere, urmare a neascultării și deci a despărțirii de Dumnezeu, omul a intrat sub stăpânirea naturii sale inferioare. Din înalta demnitate de rege al creației, el a ajuns, sedus de promisiunile mincinoase ale diavolului, în situația înjositoare de rob al lumii văzute. Din acel moment, până la venirea Mântuitorului, țărana a precumpănit asupra duhului și astfel, din nemuritor cum era, omul a devenit făptură muritoare. Istoria, așadar, debutează cu trădarea lui Dumnezeu de către om, consecință a ascultării sfatului celui viclean de a încerca să devină dumnezeu fără Dumnezeu (iluzia autonomiei față de Cel Preaînalt o nutrea în sine și necuratul, începând de la căderea sa din rangul de Înger de lumină). Urmarea se cunoaște: izgonirea din Paradis a primei perechi de oameni, durerile nașterii la femeie, spinii, pământul, blestemul pământului și sudoarea procurării hranei pentru Adam. «Atunci au început oamenii a chema numele Domnului Dumnezeu» (Fac. 4.26). Într-adevăr, înainte de Cădere n-aveau de ce să-L cheme, dat fiind că El era tot timpul cu ei, în strânsă și nemijlocită legătură. Dar, cu toate că s-au înstrăinat de Dumnezeu – căzând sub fărădelegea «dumnezeului acestei lumi» a păcatului și a morții – și cu toate că și-au bătut joc de «chipul și asemănarea» divină din ei, oamenii nu L-au uitat, totuși, pe Cel ce i-a adus la ființă și au început a chema numele Lui. Nou dobânditele instincte, necesare conservării și perpetuării într-o lume ce le-a devenit ostilă, n-au reușit să înăbușe în ei amintirea Celui ce este și a amețitoarei demnități a începuturilor. Dovadă că tot omul simte în adâncul său o lipsă, o neîmplinire ce nu poate fi ostioită de nimic din lumea aceasta și, prin urmare, o nostalgie sfâșietoare după o stare pierdută, ce-l punea cândva într-o relație intimă și permanentă cu Creatorul său. Această stare pierdută, după care suspina întreaga făptură, nu va fi regăsită cu adevărat, în toată

plenitudinea ei, decât în Biserica creștină, adică în «Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu însuși sângele Său» (F.A. 20.28) și pe care «porțile iadului nu o vor birui», după cum spunea însuși Întemeietorul și Conducătorul ei, Iisus Hristos, Domnul și Mântuitorul lumii”. Sărbători tihnite!

Despre bucuria revederii

M-am gândit și la controversatul (după unii) epigraf, „A murit Enkidu (Enghidu), prietenul meu, care ucise cu mine lei”, imediat după trecerea lui Daniel Hoblea din această lume. Ce expresie (folosită, tocită, până la urmă inexpressivă, banală, dacă nu cumva vulgară): „trecerea din această lume”! Oricum, după moartea lui Daniel, dispariție (fizică, materială) ce a avut loc în 24 martie 2020, în plină „stare de urgență”, am conștientizat că a fost unul dintre puținii mei prieteni. Nu am ucis împreună lei (mitico-poetic), dar, sigur, am metamorfozat petrecerea noastră împreună. Fiecare, chiar fiecare întâlnire era prilejul măcar pentru meditații de „primă instanță” ori revolte ideatice. Avea o disponibilitate uriașă (nu știu dacă era așa cu toată lumea) pentru dialog, pentru „moșirea” gândurilor. Ne avântam pe culmile, deșerturile ori abisurile cunoașterii, însoțiți și de multe, esențialele cărți citite și aprofundate de Daniel. Cartea de față, găsită printre manuscrisele lui electronice (și publicată aici cu acordul familiei), nu e diferită de poezia lui edită. Poate forma, aforistică, esențializată e „altfel”, dar, oricum, e dovada aceluiași poet și gânditor valoros, eseist reductibil, orator aproape desăvârșit. Nu știu de ce Daniel nu a dorit să-și publice acest volum în timpul vieții, mai ales că era pregătit practic pentru tipar. Chiar nu știam de el. Oricum, gestul nostru editorial, la un an de la plecarea lui Daniel Hoblea dintre noi, se cuvine apreciat nu doar ca o dovadă a prieteniei, ci și ca un îndemn de a (re)descoperi unul dintre oamenii de seamă ai județului Sălaj (vor urma, tot la Editura „Caiete Silvane”, și alte volume inedite din arhiva ce a intrat în posesia noastră), poet, traducător, redactor la editura noastră, secretar de redacție la revista omonimă, secretar al Cenaclului „Silvania” și al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj. Ține, poate, și de bucuria revederii: eu sunt la o masă cu Daniel Hoblea, bucuros că-l revăd și că-l recitesc, supărat un pic pe tonul prea elegiac al versurilor sale...

Daniel Hoblea despre poeți și poezie

M-am cam săturat de subiectul clasei politice ori de cel al formării unei noi majorități parlamentare. Nu mai vorbesc de „războiul civil” dintre vaccinați și nevaccinați. Ieri, Daniel Hoblea ar fi împlinit 57 de ani. În memoria lui, redau aici câteva fragmente dintr-o carte postumă de publicistică semnată de el, aflată în pregătire la Editura „Caiete Silvane” și pe care intenționăm să o publicăm anul viitor, la împlinirea a doi ani de la trecerea prietenului nostru în lumea umbrelor: „Întrebat fiind dacă există un măr al discordiei între poeți, Nichita Stănescu, citez din memorie, a răspuns: «Ei, chiar un măr nu cred, dar o cireășă a discordiei tot există!» Personalități extrem de puternice, poeții formează o categorie cu totul aparte a umanității. Dincolo de temperamente, accidente biografice, afinități sau idiosincrazii, de epocile și regimurile politice în care au trăit, ei au un aer specific, inconfundabil, de fapteuri inadaptate, exilate, ce tânjesc după o lume mirabilă, doar de ei știută. Indiferent de ocupația lor în lumea vizibilă, poeții își vor întinde tentaculele suflatești mult dincolo de ea, spre zona tainică a existenței, spre arheii tuturor lucrurilor și ființelor. Mai mult chiar decât filosofii («Poezia este începutul și sfârșitul filosofiei» – Hölderlin), ei sunt însetați de Obârșie, de mumele Firii, după expresia lui Goethe, de rădăcinile nevăzute din care purced toate”. Pandemia m-a învățat, cred, că dincolo de morțile trupului, de toată nebunia lumii, merită să apreciem și acele persoane speciale care, prin Poezie, prin Cuvânt se apropie, vorba lui Daniel, de „zona tainică a existenței”. Când nimănui nu-i pasă de celălalt, când nimănui nu-i arde de „cultură” (chiar așa, ar fi culmea...), poate fi un exercițiu de sfârșit de săptămână. Un exercițiu care să conteze. Măcar în luminarea, fie și pentru câteva secunde, a „izolărilor” de tot felul.

Daniel Hoblea - „Revanșa lucidității”

Acesta este titlul unei nou cărți postume a lui Daniel Hoblea, volum ce va apărea în curând la Editura „Caiete Silvane”, în preajma datei (24 martie) când vom comemora doi ani de la trecerea prietenului nostru într-o altă lume. Cartea cuprinde articole diverse publicate de D. Hoblea, de-a lungul timpului, în reviste și ziare din Cluj-Napoca și din Zalău, precum și inedite. Dacă tot suntem în război, oricum suntem apăsați de efectele cumplite ale răului, vă ofer un scurt fragment din articolul „Originea răului – între mândrie și abisul ontologic al libertății”: „Mi s-a întâmplat de multe ori să pun întrebări sau să fac afirmații de o îndrăzneală aproape nebunească. Într-o vreme, bunăoară, mă tot laudam cu descoperirea unei întrebări (n-o auzisem și n-o citisem nicăieri), pe care o numeam cu emfază «Întrebarea întrebărilor»: cum a fost ispitit Ispititorul? Omul, îmi spuneam pe-atunci, nu e de mirare că a căzut: cum să reziste o făptură atât de fragilă, făcută «din țărână», unei ființe atât de redutabile ca Satan? Inacceptabilă, ori mai degrabă de neînțeles, mi se părea căderea acestei făpturi spirituale, care inițial, sub numele de Lucifer, era situată în vârful ierarhiei angelice, deci imediat «după» Sfânta Treime. Nu puteam accepta explicația teologică «oficială», anume că mândria l-a transformat pe Lucifer din înger de lumină în diavol, așa că îi întrebam cu obstinație, de câte ori aveam ocazia, pe cei ce-și ziceau creștini: cine l-a ispitit pe Ispititor, că doar nu s-a auto-ispitit? Poate Binele să dea naștere răului? Nu, nu poate, dar nici eu nu puteam scăpa de supărătoarea întrebare, care m-a aruncat, în scurtă vreme, în vârtejul unei curiozități orientate aproape exclusiv spre taina răului. Mai târziu aveam să mă liniștesc puțin, când am înțeles, de fapt am simțit mai mult, că așa-numitele adevăruri de credință sunt inaccesibile în totalitate rațiunii (Revelația fiind, după una din formulările teologice consacrate, supra-rațională) sau că, altfel spus, credința începe de unde sfârșește puterea noastră de înțelegere rațională. Prin urmare, acest gen de întrebări (care mi se par acum smintite și smintitoare) și-au mai pierdut în cazul meu, slăvit fie Domnul,

frecvența și virulența. Totuși, paradoxal, m-au ajutat foarte mult: în contact cu ele, rațiunea (care, după o sugestie a lui Luther, poate fi comparată cu o «doamnă» de moravuri ușoare, pentru că «se culcă» cu toate ideile!) și-a mai lepădat din orgoliu, constrânsă fiind de propria-i neputință să accepte posibilitatea existenței unei realități ce o depășește” (...).

La (un) capăt de drum. Cu bucurie

După *Po(h)eme de bucurie* (Caiete Silvane, 2021), *Zigzaguri* (Caiete Silvane, 2021) și *Revanșa lucidității* (Caiete Silvane, 2022), cu volumul de față încheiem publicarea operei postume a colegului și prietenului nostru Daniel Hoblea. Patru cărți am reușit să identificăm și să edităm din arhiva poetului ce ne-a fost pusă la dispoziție de familie. Nu vedem, deocamdată, poate pe termen lung, publicabilă corespondența (privată) a autorului, aflată și aceasta în posesia noastră, precum și un șir de traduceri, asupra cărora ar merita să-și arunce ochii specialiști ai scrierilor tradiționale. Dar și așa opinăm că seria de traduceri apărută e relevantă suficient pentru strădaniile lui D. Hoblea și pe acest tărâm. A tradus din limba franceză: René Guénon, *Simbolismul crucii* (Aion, Oradea, 2003); Nikolai Berdiaev, *Despre menirea omului* (Aion, 2004); René Guénon, *Metafizică și cosmologie orientală* (Herald, București, 2005); *Marea Triadă* (Herald, 2005); *Demiurgul și alte studii tradiționale* (Herald, 2005); *Ezoterismul lui Dante* (Aion, 2005); *Stările multiple ale ființei* (Aion, 2006); *Introducere generală în studiul doctrinelor hinduse* (Herald, 2006); Frithjof Schuon, *Ochiul Inimii* (Herald, 2008); René Guénon, *Autoritate spirituală și putere temporală* (Herald, 2010); *Simbolismul crucii* (Herald, 2012); *Stările multiple ale ființei* (Herald, 2012); *Ezoterismul creștin* (Herald, 2013); *Scrieri pentru Regnabit* (Herald, 2017), *Lumea modernă* (Herald, 2018). Amintim aici și opera literară și eseistică antumă: *Invoazia formelor* (Zalmoxis, Cluj-Napoca, 1996); *Securea de diamant* (Caiete Silvane, Zalău, 2000); *Gâlceava himerelor* (Herald, București, 2008); *Poemus* (Caiete Silvane, Zalău, 2011); *Gâlceava himerelor*, ediție revizuită și adăugită (Caiete Silvane, Zalău, 2015).

Cartea *Sub semnul Cenaclului „Silvania”* încheie așadar, din perspectiva noastră, demersul de recuperare in memoriam a scriitorului, poetului, publicistului Daniel Hoblea, la Editura „Caiete Silvane”, editură pe care, de altfel, a slujit-o cu devotament. Puteți citi aici cronici de cenaclu și alte texte literare (sigur nu am putut identifica toate textele de acest fel apărute în presa locală sub semnătura lui): Daniel

chiar a fost un cronicar al Cenaclului literar „Silvania”. Așa cum puteți observa, textele lui nu au fost simple procese verbale. Avea și darul relatării jurnalistice. Pe lângă un dar tot mai absent în zilele de azi: citea cu foarte mare atenție textele altora. Și se bucura de bucuria celuilalt. La (un) capăt de drum, ne bucurăm și noi. Cu speranța că tot la Editura „Caiete Silvane” vom putea edita opera antumă și postumă a lui Daniel Hoblea, într-o nouă serie, integrală. Convinși că demersul nostru va fi benefic și pentru generațiile mai tinere, care vor putea, astfel, să descopere un gânditor și un poet de excepție.

Născuți pe 4 noiembrie

Uitarea... Azi, în 4 noiembrie, Daniel Hoblea ar fi împlinit 58 de ani. Îmi aduc aminte, cu nostalgie, cu melancolie... Uităm, poate prea repede, prea trist. Indiferența. Probabil și curgerea (iluzorie) intensă a ceea ce credem că este timpul. Să fie timpul doar o convenție? Hai să-i zicem timp perioadei dintre naștere și moarte, de exemplu... Oricum, nu prea cred că putem vorbi de timp în contextul eternității, nemuririi. Chiar nu poți cuantifica (aici și în sensul cantitativității), cu logica, intuiția sau priceperea științifică de care dispunem, nedefinitul, eternitatea, infinitul. Miliarde de morminte umane s-au descompus, transformat în compost (divin?) și pentru trecerea prin lume a generațiilor de ieri, mâine și astăzi. Cine își mai aduce aminte de al șaptelea nepot al celui de-al șaptelea bunic... Registrele civile ale omenirii nu mai interesează pe mai nimeni, poate numai pentru pământul în care, oricum, ne vom întoarce cu toții. Rămâne de văzut dacă vom zbur(d)a prin raiul mult promis. Mi-e să nu fie traficul, și acolo, la fel de infernal ca prin Zalăul nostru cu viitoare uliță pietonală. Ei, uitarea... O iluzie și asta. Computerul uman înregistrează oricum tot. Noi, de fapt, vrem să uităm. Și, deseori, nu câștigăm nimic din asta. Ziceți că sunt destui homo sapiens sapiens care uită bolnavi, bătrâni fiind? Uitarea... Azi, în 4 noiembrie, Daniel Hoblea ar fi împlinit 58 de ani. Îmi aduc aminte amuzat de cum îmi povestea că de 4 noiembrie l-a sunat într-un an pe Marius Avram (născut și el în această dată, vorbesc de ziaristul, nu de arbitru cu același nume) și l-a întrebat dacă știe că din 4 noiembrie e născut și Traian Băsescu. Marius i-ar fi replicat: „Dar Traian Băsescu știe că și noi suntem născuți în 4 noiembrie?” Ei, am uitat și de Băse, chiar dacă e în viață...

Virgil

Se împietresc iar gândurile. Și rândurile. S-a dus și Virgil într-o altă lume. Poate lumea la care visa, lumea ordinii, armoniei, moralei. S-au dus și dezbaterile noastre prietenești, sub semnul mai ales al filosofiei politice. Povesteam ore întregi despre rosturile gândirii politice ori despre modurile în care omul politic ar trebui să aplice concepte în activitatea lui concretă. Pentru oameni. Ne contram amical deseori. Și pentru că semănam. Eram din aceeași zodie, amândoi interesați de filosofie. Și de politică. Diferența era că eu nu am ales o carieră politică. Am preferat și prefer să scriu despre politică. Tot mai puțin despre politicieni. Virgil a fost un om politic. Nu cred că exagerez spunând că a fost unul dintre oamenii politici importanți ai Sălajului de după 1990. Important și pentru crezul lui politic, crezurile lui politice. A fost și a rămas, cred, un țărănist. A fost obligat de conducerile falimentare de la nivel național ale acestui partid să se împlinească politic în alt partid. Virgil a rămas același, în politică, în administrație, în viață, dedicat valorilor, adevărului, competenței, implicării civice, comunităților. Disparația lui tragică lasă județul și pe cei apropiați lipsiți de un om de valoare, un lider politic autentic, un vizionar, într-un fel, pe tărâmul gândirii politice. Se împietresc iar gândurile. Și rândurile. S-a dus și Virgil într-o altă lume. Poate lumea la care visa, lumea ordinii, armoniei, moralei. O lume la care putem și noi visa. Și cei care i-am fost apropiați lui Virgil, un prieten devotat, un om care a ajutat nu puțini sălăjeni. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Două povestioare cu dl Lupa

Am scris deja de respectul pe care-l port celui care a fost ziaristul Ioan Lupa Crișan. Am rămas apropiați și după „episodul” de la „Gazeta de Duminică” (poate voi scrie cândva mai în detaliu), așa că, de-a lungul anilor, mi-a povestit și întâmplări din viața personală. Una dintre ele am mai scris-o, dar acum pot să dezvălui și identitatea „făptuitorului”. Așa cum se știe, Ioan Lupa Crișan a scris mulți ani la „Năzuința”, organul de presă al partidului comunist în Sălaj. Chiar dacă unii au încercat să „fardeze” acea perioadă, pentru mine e clar că atunci nu s-a putut face presă în adevăratul sens al cuvântului, ziaristii nefiind altceva decât unelte ale Partidului (și Securității), și aproape nimic altceva. Ei bine, imediat după Revoluție (sau ce-o fi fost atunci), Ioan Lupa Crișan mi-a povestit că într-o zi a mers în baie, în fața oglinzii, și s-a scuipat! Mă întreb și acum: oare câți dintre cei care au slujit hidra comunisto-securistă au făcut un asemenea gest, în intimitate? În orice caz, după decembrie 1989 Ioan Lupa Crișan a încercat, și a reușit, într-o bună măsură, să redea demnitatea profesiei de jurnalist în Sălaj. Nu intru aici în amănunte (probabil, și din acest motiv ar cam trebui să mă apuc de o istorie a presei locale care să cuprindă și perioada postdecembristă). A doua povestioară cu Ioan Lupa Crișan m-a tulburat. Nu cu mulți ani în urmă mi s-a confesat cam așa: „Mi-am pierdut o viață citind cărți!” Fiind și eu un împătimit al lecturii, al cititului, o asemenea zicere nu avea cum să nu mă tulbure. Zădărnicia vieții? Neîmplinirea și din perspectiva cunoașterii? Chiar îți irosești viața citind cărți? Să fi fost doar o zicere spusă la supărare? Cine știe. Oricum, atunci nu am „dezvoltat subiectul”. Acum vi-l spun și vouă, ca o posibilă meditație în acest sfârșit de săptămână întunecat. Îl putem lumina măcar parțial, zic eu, și prin meditație asupra lucrurilor care contează. Chiar dacă, la scara istoriei, viața unui om deseori nu e nici măcar un punct.

Virgil. Un an

În această săptămână se împlinește un an de la „marea trecere” a lui Virgil. Am tot căutat explicații (raționale). Nu am găsit. Cum se spune, probabil atât i s-a dat sau atât i-a fost scris. Filosofic, problema destinului e complicată. Sau, pur și simplu, nu există. Adică, pe de o parte, putem crede în existența lui (ca „voință a zeilor”, ca „voință a istoriei”, ca sumă a calităților personale, destinul și-l construiește fiecare etc.) iar, pe de altă parte, putem să nu credem (și din perspectivă creștină). De oricare parte am fi, ne întrebăm, totuși, de ce s-a întâmplat moartea unui om în condiții stupide. Mă rog, ieșite din comun. Cum de numai el nu a scăpat din accident? Și, inevitabil, revin ideile de „predestinare”, de un traseu prestabilit al fiecărui om în viață. Nu poți să „fentezi”, oricâte „driblinguri” existențiale ai face. Eventual, mici „coafuri”. Dacă am accepta și „moartea destinului” și „moartea lui Dumnezeu” (vezi și articolul lui A. Pleșu, „Destinul, aventurile unui concept”), am putea aborda o altă perspectivă: accidentul. Ca parte a „sistemului”, omul nu are cum evita „defecțiunile” acestuia, printre care și moartea „înainte de vreme”. Ciudat, și acest tip de „antropologie fără Dumnezeu” până la urmă acceptă ideea de divinitate, măcar „fondatoare” a „sistemului”... Nu stăm aici prea mult în preajma filosofiei (i-ar fi plăcut și lui Virgil, dar, poate, altădată). Umbrele trecutului sunt tot mai palide. Uitarea și iarăși uitarea. Nu ne mai aducem aminte nici de noi înșine... „Făcuse nunta zeul Cronos, își pregătise o domnie și lungă, și îmbelșugată, dar mulțumit tot nu era. Fiicele nopții: răzbunarea, discordia, înșelăciunea îi tot tulburau inima. Gânduri ascunse-l frământau. Știa că tatăl său, Uranus, nu se înșală niciodată, atunci când face prevestiri. Și tatăl său îi prorocise că va veni o zi în care va-ndura grele încercări” (din „Legendele Olimpului. Zeii” de Al. Mitru)...

S-a dus și dr. Gârbea...

S-a dus și dr. Liviu Gârbea. Nu la multă vreme după prietenul său Ioan Lupa Crișan. Ciudat, poate. Împreună cu Liviu Gârbea am vorbit la căpătâiul ziaristului Lupa. Îmi aduc aminte de o întâlnire la Sâg, unde au fost prezenți și Liviu Gârbea, Petru Bonțea și Daniel Hoblea. S-au dus toți trei. Vremea morții nu are sfârșit. Rând pe rând, se duc neamuri, prieteni, colegi, cunoștințe. Ne vom duce și noi, cu siguranță. Nu știm când. Și, probabil, e mai bine așa. Trăim, oricum, cu rutina înmormântărilor. Și parcă și lacrimile sunt înghețate. Ne-am obișnuit cu moartea ce nu mai spune nimic. „Banalitatea răului” nu e doar o expresie. Miliarde de locuitori ai acestei planete au sperat și speră că „dincolo” va fi mai bine decât „aici, pe pământ”. Speranța moare ultima... Cu dr. Gârbea m-am cunoscut de la începuturile activității mele de jurnalist. E greu de spus că între noi a fost prietenie. Cu siguranță, respect reciproc. Și apoi, dr. Gârbea a fost special prin felul în care își susținea crezurile, care, nu de puține ori, i-au adus neplăceri. Dar, dincolo de asta, a fost un om care a ajutat oameni. Sunt convins că a ajutat mii de sălăjeni și nu numai. Și merită să nu uităm acest lucru important. Dr. Gârbea a fost un patriot, care „murea” pentru țară, pentru nedreptățile de tot felul, pentru partidul lui de suflet, pentru pângărirea limbii române, pentru istoria țării. Dr. Gârbea avea și un fel special al umorului. Lungile noastre discuții telefonice începeau și se sfârșeau cu un banc. Sunt aproape sigur că „dincolo” dr. Gârbea va zâmbi de boala care i-a adus sfârșitul pământesc... Să nu-l uităm pe omul Gârbea, plin de viață, de umor, de responsabilitate pentru generațiile mai tinere, pe „felcerul” (nu de puține ori, ironiza și se autoironiza astfel) care era mândru că citește și scrie... Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Pe fereastră cu Flavius Lucăcel

M-am cam săturat de editoriale despre război, despre clasa politică, despre scumpiri, inflație, despre vinovații fără vină... La rubrica de azi vă propun un text apărut în catalogul expoziției „Ferestre” a scriitorului și artistului vizual Flavius Lucăcel. E, poate, și un îndemn să ne întoarcem privirea, gândurile și către alte lucruri decât cele care ne macină existența de zi cu zi... Iată textul:

Pe fereastră te poți uita la lume. Din casă. Pe fereastră te poți uita și în casă. Din lume. Proiectul lui Flavius Lucăcel ne propune o fereastră-oglină. Dar și o fereastră-tablou. O oglindă dramatică, tristă și veselă, a unei lumi care nu mai există decât în casă. O lume care, de fapt, nu prea mai există. Decât în amintirile unor bătrâni, uitați de lume. Nici în Alunișul Sălajului atât de drag pictorului. Pe această fereastră și muzeu sentimental te poți uita și din afara casei, dar parcă artistul ne îmbie să ne uităm din casă. Să ne aducem aminte de lumea modestă dar înălțătoare a satului românesc, de obiectele casnice ori ceremoniale cu care țărani și-a petrecut trecerea prin lume. Tabloul-fereastră poate fi și „opac”, rod al celebrei autonomii a esteticului, zăgaz între lumi interioare și lumi exterioare, între cosmos și microcosmosuri, între lumină și întuneric. Flavius Lucăcel, cred, susține mai degrabă o „înălțare” a ferestrei, chiar „plină” de rememorări ale unui trecut fizic, o salvare, fie și patetică, a unei lumi care, cum spuneam, nu prea mai există. Nu prea mai există nici fereastră mică dublă, specifică locuințelor vechi, nu prea mai există nici tradiționalele case vechi, nici țărani. Există, poate, țărani care nu au ajuns orășeni sau orășeni care nu au devenit țărani. Ici, colo, mai găsești case vechi în care mai există o închipuită expoziție cu lădoaie și perini... Țăranul Flavius Lucăcel, până la urmă, ca un găzdăgoi, scoate pe fereastră averea, zestrea satului de odinioară, să o vadă lumea de azi, lume care și-a pierdut și deprinderea de a privi pe fereastră. Să se uite, adică, în oglindă. Să-și rememoreze nemurirea.

După 30 de ani

Zilele trecute mi-am dat seama că au trecut 30 de ani de când am terminat liceul. Am uitat. Nici nu știu să se fi organizat vreo întâlnire, așa cum s-a întâmplat în cazul altor promoții. 30 de ani înseamnă o generație, nu neapărat în termeni sociologici. Promoția mea a prins și socialismul (ceaușist) și capitalismul (original, ce-i drept). Am fost oricum printre tinerii, adolescenții cât de cât conștienți de marea schimbare ce s-a petrecut după revoluția din decembrie 1989. Ca să fie mai clar: e puțin probabil ca românii născuți după 1990 să aibă habar de vremurile de dinainte decât din amintirile părinților ori din lecturi sau documentare TV. Mă rog, să lăsăm istoria. Și așa nu (prea) mai contează pentru destui. Decât prezentul. Clipa. După 30 de ani, „marile schimbări” au loc nu prin revoluții zgomotoase, ci mai silențios, mai ascuns de privirile imediate ale maselor. Peste 30 de ani, sigur promoțiile de atunci nu își vor aduce aminte de promoțiile de azi și, evident, nici de cele din urmă cu 60 de ani. Cum va arăta lumea atunci, vor vedea urmașii noștri. Se vor schimba aspirațiile liceenilor? Se va schimba total școala, procesul, procesele de învățământ? Cum va arăta noul „om nou”? Rămâne de văzut. După 30 de ani, mă întorc cu nostalgie la vremurile tinereții. Și cu respect față de dascălii noștri. Cu gânduri nu prea vesele față de viitorul apropiat. Din liceu îmi revine în memorie și imaginea unui panou amplasat pe un hol, panou pe care îl vedeam de fiecare dată când ieșeam din clasă. Pe acel panou era inscripționată, inserată o frază atribuită lui Goethe: „Să nu lași să treacă o zi fără să auzi, să vezi sau să citești ceva frumos!” Am încercat să pun în practică zicerea. Și o alta, a unui alt mare gânditor german, I. Kant: „Cerul înstelat deasupra mea și legea morală din mine”...

Copacul minții. Arborele interior

Copacul e absent în poemele mele. Aproape că natura fizică, verde ori adormită sub plapumele iernilor de odinioară, lipsește și ea cu desăvârșire din orizonturile mele lirice. Ici, colo câte un fulger ori un tunet luminează întunericul încordat al verbelor. Nu am scris nici despre pomnițarul bunicului, loc de veselă, fericită adunare pentru copiii satului, nici despre pomii pe sub care trec tot mai absent prin cartierele orașului în care mă încăpățânez să trăiesc sau prin poeticul, întunecatul „cartier vestic al iadului”. Așa poate mă întâlnesc cu arborele. Arborele interior. Am transfigurat cândva Omul Vitruvian într-un arbore. Mâinile par crengile gândurilor, trupul omului poate fi trunchiul copacului, iar picioarele rădăcinile arborelui. Iar seva e sângele. E posibil ca Omul Interior să semene și cu un Arbore Interior. Un pom – al cunoștinței binelui și răului? – din raiul inițial. Poate și un uscat ciot din tenebrele iadurilor de mâine. Ei, să zicem că arborele interior e un copac al minții, așa cum probabil așa a și fost la începuturile știute ale lumii de astăzi. Nu numai prin poezie, putem sta la umbra lui ori ne putem cățăra după pomnițele copilăriei. Dacă nu cumva toate acestea sunt plăsmuiri ce nu își au locul nici măcar într-o încercare de poem. E, bănuiesc, complicat să explici rațional de ce nu vezi copacii ce îți ies în cale în fiecare zi...

Text apărut în revista clujeană „Steaua”.

O fotografie „contra luminii”

Într-o recentă ședință a Cenaclului literar „Silvania” din Zalău, întâlnire în cadrul căreia a citit preotul-scriitor Claudiu Ionuț Boia, mi-am adus aminte de scurta incursiune făcută de mine în august 2018 la Biserica Sfântului Mormânt din Ierusalim, „cel mai însemnat loc de pelerinaj al religiei creștine” (citorul a prezentat și pagini de jurnal din Țara Sfântă). În cenaclu am spus că nu am putut scrie niciun rând despre lăcaș, despre prezența mea în acest spațiu, pentru că era prea multă lume înăuntru. Pur și simplu, miile de pelerini mi-au inhibat apariția oricărui gând sau rând. Mi-am adus aminte și de una din fotografiile făcute atunci, în care am căutat să nu prind în cadru nicio prezență umană. Singura soluție a fost să îndrept aparatul de fotografiat înspre cupola bisericii. Lumina s-a revărsat asupra privirii mele. Bucuria singurătății, probabil. Sau măcar a unui imperfect fotograf amator ce a reușit să facă o poză „contra luminii”. Dacă aș intra într-o hermeneutică să-i zicem creștină a întâmplării, poate că blânda lumină s-a lăsat fotografiată. Poate că există alte pilde, înțeleșuri. Sau, probabil, nu e nimic spectaculos, „spiritual”: am avut noroc („norocul începătorului”) ori condițiile au fost de așa natură încât au permis instantaneul. Firește, e doar o fotografie. Pe internet sunt destule mult mai bune. E poate mai interesant mecanismul nevăzut de declanșare a memoriei. Se prea poate: dacă nu participam la ședința de cenaclu amintită, nu îmi aduceam aminte de fotografie, nu exista nici acest text, și nicio felicitare în numele instituției pe care o conduc care să utilizeze ca fundal menționata poză. Altfel, îmi doresc să mă întorc, nu pe fugă, și la Ierusalim, și pentru a zăbovi meditativ... Cine știe, și pentru a face alte fotografii „contra luminii”, de care să uit apoi, până când...

Din Surduc, pe „Arca poeziei” românești

„Aproape retras”, de decenii, în Surducul sălăjean, tot așteptând să-i bată la poartă „Poștașul rural”, ori vreun „mic poem”, Viorel Mureșan e, în anii din urmă, o prezență tot mai rodnică a literaturii române contemporane. Probabil, „explozia”, în orice caz, evidenta ascensiune lirică și critică, se datorează și încheierii „supliciuului didactic”. Până la pensionare, autorul „Colecției de călimări” a fost dascăl de română, mai ales în Jibou, un oraș nu tocmai prieten cu muzele (în ciuda minunatelor flori din grădina botanică locală și chiar dacă mica urbe are o valoroasă „colonie de poeți”). La aniversarea a 70 de ani de viață, Viorel Mureșan a publicat la Editura „Caiete Silvane” două noi cărți, „Monede în aer” (poezie) și „Poarta de fildeş” (critică literară). Ambele volume au fost lansate în cadrul celei de-a 15-a ediții a Zilelor revistei „Caiete Silvane”. Au vorbit atunci despre poetul și criticul literar aniversat, printre alții, Traian Ștef, George Vulturescu ori Olimpiu Nușfelean. Toți vorbitorii au încercat, într-un fel sau altul, să-l portretizeze sau măcar să creioneze tușe ale portretului literar. Constantele ar fi cel puțin două: un foarte bun și profund cunoscător al poeziei; foarte atent cu scrisul lui și cu scrisul celorlalți. De aici cele două „piste” pe care „concurează” V. Mureșan: poezia și critica literară (de atelier, a poeziei). Pe prima pistă, poetul (publicat în mai toate revistele literare importante ale țării) și „culegătorul” de poezie (dovadă și rubrica „Arca poeziei” din „Caiete Silvane”, rubrică ce a luat și chipul unei cărți apărute la editura omonimă) și apoi, criticul și eseistul (apreciat de confrăți din toate generațiile), ce semnează astăzi în „România literară”, „Steaua” și „Caiete Silvane”, având, de-a lungul timpului, colaborări și cu „Familia” ori „Poesis”. Lui Viorel Mureșan nu-i place să-i spui „maestru de poezie”, nici măcar „profesor de poezie”, în ciuda evidențelor de mai sus. Și de aici. Mărturisea poetul: „Poezia este precum ridicarea unei sprâncene și aidoma așteptării, un fenomen psihic, iar poștașul rural, porumbelul care aduce ramura de măslin pe Arca lui Noe”. Prietenii săi știu că Viorel Mureșan are și o bancă de titluri. Lucru remarcant, de altfel: atenta,

minuțioasa alegere a titlurilor. O viață, am putea spune, pentru poezie. Pentru lectură și literatură. În cheia mărturisirii de mai sus, îl văd pe Viorel Mureșan pe „Arca poeziei” românești, o corabie nu tocmai plină, în ciuda cohortelor de scriitori ce se visează salvatorii literelor. Să nu uit de haiku. Spune autorul „Rafturilor cu liniște”: „...Haiku-ul mi-a disciplinat poezia. Obsesia celor 17 silabe m-a constrâns adesea să sacrific metafora opulentă ori versul prea zburdalnic. Mi-a deschis înțelegerea intuitivă a lumii și, în același timp, accesul spre o față a ei nebănuită...”. Închei cu un poem, emblematic ca multe altele, „Scrisoare”, din amintitul volum, „Monede în aer”: „și iarăși îmi încep ziua / privind capete de tauri / care acoperă cerul / și lei culcați pe orizont / îmi arunc ochii / la ghebele de întuneric / înșirate pe grindă / în somnul lor / e atâta gâlceavă / de dansatori pe frânghie / scriu pe colțul lăuntric al ochiului meu / fraze cu sânge mâncat de furnici / când o rază de soare / când o rază de lună” ...

Text apărut în revista „Steaua”.

Zalăul meu

Nu m-am născut aici. Dar, e orașul meu. De aproape 48 de ani. Îmi aduc aminte cum treceam Valea Zalăului pe o punte. Și de paradisul copilăriei. Azi raiul e ocupat de un parc public. Și de multe beatoane. Poate prea multe. Zalăul meu a dispărut. În traficul infernal de zilele trecute îmi aminteam de străduțele pavate cu piatră care nu vedeau cu zilele un autovehicul. Traficul infernal e, totuși, cu orar. De luni până vineri după-amiaza. Atunci când elevii au ore. În rest, simt cumva ritmul târgului de odinioară, leneș, molcom, tot mai absent. Zalăul parcă se golește de oameni în weekend, cum îi spunem acum sfârșitului de săptămână. Pe vremuri nu țin minte că exista așa ceva. Decât duminica. Vinerea și sâmbăta se lucra. Duminica toate etniile și confesiunile făceau pace. Niciun război nu putea avea loc în sfânta siestă, amorțeală, ațipeală de duminică după masa de prânz, cu leveșe, piroște sau prăjitură cu mere. Nu m-am născut aici. Dar, e orașul meu. De aproape 48 de ani. Chiar dacă Zalăul meu a dispărut. Nu mai sunt nici tutungeriile, nici Carpații fără filtru, nici „Năzuința” pe care o cumpăram din același loc pentru pagina de fapt divers. Nu mai trăiesc mulți prieteni, a căror absență îmi macină memoria. Pe Șișu îl văd și acum certându-mă părintește pentru primele numere din „Caiete Silvane”. Cu Pompiliu nu mai țin minte de câte ori am făcut planul unei cărți despre el și familia lui. Cu Daniel sunt și acum la o masă, devorând ideile și misterele lumii (din noi). Parcă au fost ieri ședințele de redacție, cu Cristi și Daniel, la „Informația Sălajului” și cu Ioan Lupa, Doru E. Goron & comp. la „Gazeta de Duminică”, într-o casă veche, dărăpănată, spațiu oricum impropriu pentru așa ceva, undeva mai jos de stadion. Nu m-am născut aici. Dar, e orașul meu. De aproape 48 de ani. Chiar dacă Zalăul meu a dispărut. Acum, sunt un străin printre „noile realități” consumeriste și de divertisment facil. Cozi sunt și la hipermarketuri, ca în vremurile ceaușismului biruitor. Și atunci, și acum mai toată lumea vrea să plece din Zalău, fie și numai pentru concediile „last minute”. Probabil una din două familii are membri plecați la muncă în străinătate. Lumea se schimbă,

veți zice, și eu nu am reușit să mă schimb. Am rămas un conservator patetic. Poate, cine știe. Dar nu pot să nu observ că dincolo de dezvoltarea evidentă a orașului, Zalăul pare tot mai sărac cultural, spiritual. În ciuda zecilor de biserici ridicate după revoluție. Orașul meu nu mai trăiește parcă nici măcar din istoria lui. Și nu știu dacă are cu adevărat o comunitate. Numărul de față al revistei „Caiete Silvane” vă oferă o părticică din istoria Zalăului, cu speranța și că munca noastră, de 16 ani, nu a fost în zadar. Lectură plăcută!

Nu, lumea nu se va schimba

Cum va arăta lumea după pandemie? În ipoteza că vom scăpa de flagelul „covidian”. O întrebare pusă de mulți. Au fost emise nenumărate păreri. „Lumea va arăta altfel”. „Lumea s-a schimbat deja”. „Lumea nu va mai fi la fel”. Oare? Chiar se va schimba într-atât lumea încât să nu o mai recunoaștem? Puțin probabil. Moartea nu va dispărea, nici bolile trupului și ale minții. Astăzi vă îndemn să vă gândiți la cât v-ați schimbat în epidemie (și) din perspectiva „emoțiilor negative”. Au fost mai pregnante? Zgârcenia. Vanitatea. Asumarea propriilor vicii. Obtuzitatea. Credința oarbă. Trândăvia. Neglijența. Lipsa introspecției. Lăudăroșenia. Înșelăciunea. Nerușinarea. Lipsa de respect față de alții. Lipsa de conștiințiozitate. Zăpăceala. În mai toate tradițiile, sub diverse forme și nuanțe, sunt considerate „perturbări mentale” și mânia, ura, ostilitatea, trufia, ignoranța, iluzia, amăgirea. Rămân constante găsirea, practicarea echilibrului dar și idealul perfecțiunii (morale, etice). În plină dezlănțuire a zgârceniei, vanității, obtuzității, credinței oarbe, trândăviei, neglijenței, lăudăroșeniei, lipsei de conștiințiozitate, zăpăcelii, mâniei, urii, ostilității, trufiei, ignoranței, amăgirii, ipocriziei nu pot să cred că lumea se va schimba într-atât încât să nu o mai recunoaștem. De fapt, esențial, nu, lumea nu se va schimba. Vom fi aceeași muritori cu toate păcatele adamice sau postadamice în cărcă. Poate lumea se va schimba când vom redobândi nemurirea sau când „roboții vor conduce lumea”. Până atunci, să nu avem iluzia, amăgirea că pandemia va fi un sfetnic bun într-atât încât după pârjolul epidemic vom zburda prin raiurile pământești. Mai toată lumea își dorește să revină la „normal”, la viața avută înainte de epidemia cu covid-19. Așa că, din nou, nu cred că merită să ne facem iluzii. Probabil, merită și să nu fim liniștiți: viitorul apropiat va fi sub semnul exacerbarii și al „emoțiilor negative”. Un subiect de meditație, oricum, asupra căruia poate voi reveni.

P.S.: E posibil ca unora dintre voi subiectul editorialului de azi să nu vi se pară de actualitate. Schimbările politice din țară vi se par de actualitate? Criza sistemului de sănătate? Infrastructura deficitară?...

Încă o revoluție?

Scriu, mai timid ori mai apăsat, în presa sălăjeană de prin 1992. La rubrica de față colaborez din octombrie 2007. De 14 ani. Am scris destule editoriale, unele mai bune, altele mai slabe. Nu poți, oricum, să fii „brici” de fiecare dată. Și apoi, subiectele sunt cam aceleași. Clasa politică e unul dintre aceste subiecte, abordat, de altfel, de toți editoriaștii patriei, mai mari sau mai mici (așa, de Zalău). Problema, cel puțin pentru mine, e că nu se schimbă mai nimic în bine, nici în urma rândurilor scrise în spațiul de față. Sunt sigur că destule opinii emise de ziariști în țară sunt citite de politicieni ori măcar de cei care fac „revista presei”. Și atunci, de ce, te întrebi, chiar nimeni nu mai ține cont de părerile gazetarilor. Poate că și credibilitatea acestora e la pământ, precum cea a politicienilor. Probabil sunt alte explicații ce țin și de mersul marketingului politic prin bățătura posttranziției. În orice caz, în acest an am citit sute de editoriale în care, de pildă, se atrăgea atenția PNL că nu e bine ce face cu campania electorală prea lungă pentru alegerile interne. Ei bine, nu a contat. Acum, clasa politică reprezentată în Parlament nu numai că se află în criză, dar nu se întrevăd nici soluții de ieșire la liman. Se pare că orice variantă e sortită eșecului, inclusiv alegerile anticipate. Între timp, în țară lucrurile o iau razna și mai mult: haosul, ura, furia, nepăsarea, frica și câte altele, își fac de cap în voie. Evident, turnura poate fi periculoasă. Încă o revoluție? În plină pandemie (sau ce-o fi)? Riscant, nu? Totuși, eu mă înscriu. Emigrarea am ratat-o cu mulți ani în urmă...

Mai există presă în Sălaj?

„Nu!” . „Asta-i presă?” . „Poftim?” . „Da’ a fost vreodată presă în Sălaj?” Câteva din „săgețile” pe care le primesc săptămânal de la unii, de la alții, oficiali mai mari ori mai mici, politicieni, foști și actuali ziariști, corporatiști și alte categorii de oameni ai muncii (politice). La întrebarea dacă mai există jurnaliști, mi se spune că numărul degetelor de la o mână e prea mare. Când stau de vorbă cu unii colegi de breaslă, mi se aruncă alte „săgeți”, de parcă eu aș fi vinovat, printre altele, de existența unor bloguri, site-uri care au stricat și mai mult imaginea presei locale. Să ne întoarcem însă la întrebarea din titlu. Degradarea presei „tradiționale” a început mai de mult timp, nu ieri. Explozia „social media” a însemnat și sfârșitul unui mod de a înțelege jurnalismul și instituțiile media. În România, dezastrul a fost binecuvântat părintește de marile partide, care au înțeles și că e mult mai profitabil să se folosească de jucăria facebook decât să plătească reclame, publicitate în așa-zisa media „mainstream”. De mulți ani, partidele de la noi beneficiază de sume colosale de la buget, iar nu puțini bani sunt direcționați înspre propagandă, publicitate, mai ales în online. Armate întregi de consilieri, consultanți, postaci, vârcolaci sunt întreținute numai și numai pentru imaginea conducătorilor iubiți. De altfel, cam peste tot, destui șefi politici județeni și-au făcut, prin interpuși, așa-zise ziare online, evident pentru uzul propriu. Ipocrizia politicianului român față de presă și jurnaliști e scârboasă. Se declamă libertatea presei dar se face totul pentru decapitarea jurnalismului de calitate. Și pe fondul unei situații de care ziaristii nu sunt cu siguranță vinovați: cam tot ce înseamnă media a migrat în online. Ziare serioase care apăreau în urmă cu ceva ani în zeci de mii de exemplare, acum se distribuie în câteva mii. La putere, să zic așa, e online-ul și facebook-ul. Câteva televiziuni comerciale sunt în continuare „prizate” de un public mai ales „tabloid”, în timp ce radio se ascultă mai degrabă în mașini. Sunt destule posibile explicații. Poate voi reveni asupra lor. Cât despre presa din Sălaj, eu zic că n-a sucombat. La cote de avarie, totuși, mai există încă jurnalism în Sălaj. Și ziaristi. Mai mulți decât degetele de la o mână.

Ferma animăluțelor

Nu sunt neapărat un fan CTP. Îl urmăresc de multe ori și pentru că este unul dintre puținii gazetari cu notorietate care ține cu adevărat la această meserie. Și, în mare, CTP și-a făcut datoria față de meserie, în ciuda unor nu puține derapaje de limbaj. Ziaristul are obligația, dacă își exprimă opinii în spațiul public, să aibă argumente. Iar dacă polemizează trebuie să dea dovadă și de decență, de echilibru, la fel și cei care îl „atacă”, tot în spațiul public. Numai de „polemici cordiale” nu a fost vorba în urma articolului „Satana în sutană” semnat de CTP. Asupra gazetarului s-au revărsat prea multe vorbe care nu au nicio legătură cu decența, cu echilibrul, cu muștrululiala pertinentă, cu analiza echidistantă. Preoți, și din Sălaj, au scris despre CTP, de pildă, că este „un personaj care suferă cronic de o patologie psihiatrică dintre cele mai severe dublată și de o afecțiune de etiologie demonică” (adevarul.ro). Purtătorul de cuvânt al BOR a afirmat, printre altele, că nu poate comenta „colcăiala cripto-socialistă din câteva nuclee mediatice infestate de cristofobie anti-ortodoxă și din care se ițesc capetele pleșuve și deloc limpezi, analfabete cultural și religios ale unor pseudo-jurnaliști trăitori în bula lor de fier”, decât „în dificila cheie a compătimirii creștine” (stirileprotv.ro). Ei, na, e foarte puțin probabil ca CTP să fie „analfabet cultural și religios” ori „pseudo-jurnalist”. Problema, accentuată și de nevrozele pandemiei, e că la violență s-a răspuns cu multă violență. Și cu multă ură. „Dificila cheie a compătimirii creștine”... Fraza ce i-a scos din sărite pe mulți, înroșind și fb-ul: „Pentru a prosti oamenii, șarlatanul Daniel n-are nevoie de matematică, nici de logică – o dă direct, ca o strigătură pentru vitele ce le păstorește: ascultați ce vă spun, fiindcă a interzis pelerinajul la moaștele Sf. Dimitrie în octombrie 1989, comunismul a căzut peste câteva luni” (republica.ro). Limbajul e inadecvat, fără îndoială! Dar, dincolo de limbaj și de excesele de violență și ură, megascandalul mi-a arătat și o Românie parcă a unei ferme a animăluțelor. Animăluțele alea de pluș ori pufoase, gingașe, delicate care latră imediat foarte nervos pentru că cineva le-a spus vite. Chiar

așa, „noi suntem vite, niște animăluțe așa drăguțe?” Evident, nu putem generaliza. Aici e poate cea mai mare greșeală a textului CTP. Dar, totuși, nu sunt cam prea multe animăluțe, pardon vite printre noi?...

M-am săturat de betoane

La început de an mă gândesc că pot să-mi exprim o speranță. Și anume că, după ce se vor construi toate autostrăzile patriei și se vor face toate investițiile promise prin celebrul PNRR, nu va crește, de pildă, numărul de analfabeți funcțional. De acord că e musai să băgăm zeci de miliarde de euro în betoane, asfalt, canalizări și câte altele sunt necesare pentru „calitatea vieții”, dar parcă numai despre asta vorbesc cei care dețin puterea în România. Educația și cultura sunt, de prea mult timp, în coada așa-ziselor priorități naționale. De fapt, nici nu știu dacă mai interesează pe cineva la modul serios „dezvoltarea spirituală” a nației. Pentru mine e ciudat și că vrem să avem școli „high-tech” populate cu prea mulți, din păcate, copii cu o educație precară. Pe de altă parte, nu-mi explic de ce statul nu intervine, și nu vorbesc de propagandă ori de alte mijloace specifice dictaturilor, în modelarea „gusturilor publice” mai ales în ceea ce privește cultura națională, a valorilor certe ale literaturii noastre (și nu numai). Văd, și nu cred că sunt singurul, o debandadă, un domeniu esențial lăsat în voia like-urilor și a vizualizărilor. Refuz să aplic termenul de „cultură” unor produse doar pentru că au milioane de accesări. Chiar nu mai putem gândi decât cantitativ? Vrem să facem turism cultural într-o țară în care incultura și impostura se îngroașă mai ceva ca rata inflației? Și câte alte întrebări... Destul de probabil, sunt patetic. Dar pur și simplu m-am săturat de betoane, de discuțiile, părerile, acțiunile dedicate exclusiv laturii „materiale” a vieții. Ferice de țările care, și în pandemie sau ce-o fi, au avut grijă de cultura și educația lor.

A început școala!...

A început școala! Minunat! Centrul Zalăului, minunatul centru al metropolei silvane, e iar sufocat, gâtuit de traficul infernal, la program, între 7-17. Desigur, celebra „pietonizare” a zonei va rezolva definitiv problema.

A început școala! Ce fain! Au curs mii de mesaje, de la vlădica Iohannis până la opincile din teritoriu. Și ei, nu chiar toți, chiar cred că le-a ascultat, citit cineva. Oare nu putem scăpa de festivismul ăsta nici la mintenaș 33 de ani de la Marea Revoluție din Decembrie? Faină treabă și cu „pamblicile” de la Crasna, măcar a mai auzit țara de Sălaj, minunatul tărâm al dinozaurilor pitici și al frăției inelelor.

A început școala! Mișto! Am auzit din guri oficiale că, de acum înainte, gata cu notele, adică elevii, și mai ales părinții, vor fi îndrumați și mai părintește, sub înțeleapta conducere de partid și de stat în poziție de dreptți, să nu mai alerge după note. Desigur, idealul educațional e de când lumea (modernă) formarea „omului nou”, cetățean model, carne de tun pentru implementarea ideologiilor de tot felul. Baiul, pentru băieții deștepți din educație, e că generațiile mai noi nu au prea ținut cont de îndemnurile tovărășești și de nuiuaa, mă rog indiferența, părintească și își cam fac singuri viitorul. Generația Y, Generația Z, Generația Alpha... Un subiect interesant (cel puțin pentru mine), asupra căruia probabil voi reveni.

A început școala! Problemele rămân... Toaletele din fundul curții, modificarea legilor educației, salarizarea din sistem, informatizarea, birocrăția, comasarea, politizarea funcțiilor de conducere etc., etc. Succes!

Probleme ce ar merita să ne intereseze pe toți

Mă pregăteam să scriu despre „Schengen” ... Mai de actualitate, totuși, mi se pare articolul de față, apărut deja într-o revistă de cultură („Neuma”), util, zic eu, și pentru cititorii ziarului „Magazin Sălăjean”.

Întotdeauna a fost să fie cumva... Când e vorba de viitor, mă gândesc, amuzat, și la vorba din popor menționată. Evident că întotdeauna a fost, este și va fi cumva. Una din marile probleme este dacă noi putem construi „cumva”-ul, dacă suntem parte din construcția viitorului. Așa și cu generațiile mai noi. Ne plângem că „ai noștri tineri” nu prea mai citesc literatură (canonică, dar asta e o altă poveste), de pildă, dar nu prea facem nimic relevant pentru a stopa declinul amintit. Cine sunt vinovații? Noi, toți. Mai mult sau mai puțin.

Un prieten, decedat nu de mult, îmi spunea, în fața neliniștii, neîncrederii mele privind noile generații, că nu are rost să-mi fac probleme. „Viitorul e pe mâini bune”, susținea el. Ei, uite, nu a mai apucat să vadă „pe viu” cum e viitorul ăsta roz. La una dintre clasele unde predau am discutat recent despre generația lor și, exasperat, le-am spus că nu îi înțeleg: nu citesc aproape nimic (poate nici măcar „lecturile obligatorii” la vreo materie de bac), nu se uită la filme, nu-i interesează documentare pe orice fel de temă, în fapt, nu-i interesează mai nimic din ceea ce am putea considera universul culturii, educației, (auto) cunoașterii. Da, „cultura generală” e deja postată pe internet. Când ai nevoie, dacă ai, te servești, fără niciun efort intelectual. I-am întrebat, firește, ce îi interesează. Nu am primit niciun răspuns relevant cultural. Nu știu dacă situația e generală. Oricum, le-am repetat că, pur și simplu, nu îi înțeleg. O domnișoară mi-a replicat calmă: „Nici noi!” ...

Viitorul literaturii române? Se scrie enorm și se publică monstruos. Cantitativ, viitorul pare super mișto. În realitate, bag seamă că aproape totul este pulverizat. Nu știu dacă există undeva statistici, valabile pentru toată țara, de genul: câte cărți de poezie s-au publicat într-un an și câte s-au vândut (bănuiesc că e imposibil de aflat

„profilul” cumpărătorului de carte de poezie, dacă există); câte exemplare vândute au revistele de cultură ce mai apar în format tipărit (tirajele oricum s-au împuținat tragic); numărul de accesări „pe bune” la site-urile relevante literar, cultural; în ce măsură numărul de edituri și numărul de titluri editate (date ce cred că există) se regăsesc în „consumul cultural” în ceea ce privește și literatura; ce fel de literatură citesc tinerii? Etc.

Viitorul literaturii române? Sunt destule nume tinere care permit. Mă întreb și dacă literatura română nouă (lăsând la o parte luptele dintre generații ori războaiele dintre diversele grupări literare) va reuși să dea scriitori de rezonanță, importanță europeană ori mondială. Sunt convins că destui s-au dezumflat, din nou, după ce a fost anunțat câștigătorul Premiului Nobel pentru literatură. „Nobelita” pare una dintre bolile breslei scriitoricești.

Vă stresează criza politică? Citiți aici

Încerc să mă „destresez”. Poate vă iese și vouă. Cu o carte despre... stres. Laura Poantă: „Stresul, boala mileniului 3?” (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020). Autoarea e medic primar, doctor în medicină. M-am întrebat după lectura volumului și dacă politicienii sunt stresați. Ori dacă există un „stres politic(ianist)”? Adică un „stres profesional” al meseriei de îmbârligat alegătorul. Câteva tipuri de stres profesional, conform cărții menționate (p. 51-52): la medici (factori declanșatori: responsabilitate, emoții, criză de timp); operatoare telefoniste (suprasolicitare, zgomot, munca în schimburi); operatori la banda rulantă (monotonie, ritm impus, subsolicitare); mecanici de locomotivă (responsabilitate, muncă în schimburi, zgomot, vibrații); aviatori, cosmonauți (solicitare intensă, izolare, accelerația); directori (solicitare intensă, de durată); controlori de trafic aerian (responsabilitate, solicitare intensă); profesori (tensiune psihică, criza de timp). Autoarea precizează că sunt mai multe modele de stres profesional și „niciunul dintre aceste modele nu este perfect”. Un model, să-i zicem mai simplu, ar avea următoarele componente: cerințele psihologice (muncă grea, muncă excesivă, muncă rapidă, conflicte, cerințe contradictorii, timp redus comparativ cu cerințele) și puterea de decizie (puterea de a-și utiliza cunoștințele, talentele și autoritatea la locul de muncă). Pornind de aici, ar exista mai multe categorii de stres profesional: cu putere crescută de decizie și cerințe reduse (depanatori, pădurari, stomatologi); cu putere crescută de decizie și cerințe crescute (bancheri, medici, profesori, controlori de trafic, mecanici de locomotivă); cu putere redusă de decizie și cerințe reduse (agenți publicitari, personal de îngrijire, portari, funcționari); cu putere redusă de decizie și cerințe crescute (asistente medicale, chelneri)” (p. 53). Bag seamă că mai toate meseriile presupun un grad de stres. Și apoi, evident, nu suntem stresați numai la locul de muncă. Mă rog, să ne întoarcem la oile noastre, și alea de stânga, și alea de dreapta: sunt, totuși, politicienii stresați? În plină criză politică, guvernamentală am văzut destui care păreau că

nu au niciun bai cu stresul. Sau mimau convingător liniștea interioară, pacea sufletească, cunoașterea de sine, grija părintească pentru alegători... În orice caz, au darul să ne streseze... Lectură plăcută!

V-ați săturat să „citiți” online?

Interesantă (pentru mine) știrea recentă din „Graiul Sălajului”: „O petiție a unor părinți care doresc redeschiderea sălilor de lectură și bibliotecilor pentru ca elevii să poată să se pregătească pentru examene «într-un mediu special dedicat și liniștit» a fost lansată în mediul online, strângând până în prezent peste 100 de semnături”. De fapt, mă așteptam să apară, chiar și timid, și asemenea „doleanțe”, în afară de cele „clasice”, ce țin de drumuri, poduri, canalizări, aducțiuni, asfaltări, transport în comun, pandemie, spitale, salarii, impozite, sporurile bugetarilor, politizarea funcțiilor publice, vaccinări, locuri de muncă, mărirea pensiilor, desfășurarea competițiilor sportive, activitatea domeniului HoReCa... Probabil sunt din ce în ce mai mulți (și părinți) care, dincolo de spaime & manipulări (un exemplu din „Adevărul” de ieri: „35,7 la sută dintre români sunt de părere că «coronavirusul a fost produs și răspândit intenționat pentru a se pregăti inocularea populației cu cipuri prin vaccinare», arată un sondaj realizat de către INSCOP Research și Verifield, în parteneriat cu Centrul de Cercetare în Comunicare și Inovare Socială (CoRe). Același studiu mai precizează și că aproape două treimi dintre respondenți cred că virusul a fost creat în laborator”), se gândesc și la pierderile suferite din cauza lipsei lecturii cărților în format tipărit. Chiar așa, nu v-ați săturat ca dvs., copiii sau nepoții dvs. să „citiți” / „citească” numai online? În numărul pe februarie al revistei „Caiete Silvane”, la ancheta „Ce mai citesc scriitorii?”, sălăjeanul Mirel Taloș, președintele interimar al Institutului Cultural Român, își începe contribuția cam așa: „Ce mai citim? Din păcate, una dintre întrebările la care foarte puțini au un răspuns. Cititul și literatura sunt pentru mulți două însemne ale unei lumi demodate, apuse, ghidate de valori care astăzi nu mai au relevanță. Cartea de literatură este o marcă a trecutului nerelevant, atât ca obiect (cartea de hârtie pare scoasă dintr-un șantier arheologic, față de postmodernul laptop), dar și ca îndeletnicire. Literatura dispare ca formă de educație, de culturalizare, de spiritualizare, de formare. Pe măsură ce vor dispărea cititorii, vor dispărea și autorii, iar cartea

va intra cu totul în arheologia culturii”. E greu să nu fiu la fel de pesimist precum e Mirel Talos. Și, totuși, mai sunt speranțe... Pe lângă spaima, manipulări, propagande, dincolo de semnele morții ce apar la fiecare pas...

Despre supraviețuirea presei de calitate. Ce-i de făcut?

Sunt în presa locală sălăjeană de prin 1992. Câțiva ani buni, prin „Transilvania Jurnal”, am activat și în presa regională. Am scris, am auzit și am văzut multe. De voie, de nevoie, am interacționat, comunicat cu diverși lideri politici și din administrația centrală și locală. Până mai anii trecuți, cred, relația acestor persoane cu reprezentanții mass-media era suportabilă. Exista, parcă, un respect reciproc. Și „explozia” social media, lipsa reglementărilor legale privind meseria de jurnalist, sărăcia presei locale și, mai recent, pandemia, au condus la o deteriorare a „relației” dintre „a patra putere din stat” și celelalte „puteri”. Mulți politicieni, și pe fondul nesfârșitelor campanii electorale din România, și-au dat seama că nu prea mai au nevoie de ziariști, ca pe vremuri, ci de „mercenari” care să activeze mai ales în zona liberă de aproape orice reguli a Internetului. De altfel, cam peste tot în România presa tipărită „clasică”, media locală, în general, are tot mai puțină importanță în complicata relație dintre puterile, formale și informale, ale statului. „Legea” o fac marile companii media bucureștene (nu puține cu capital străin), companiile multinaționale, globale (Yahoo, Facebook etc.), companii ce „înghit” de altfel tot mai multă publicitate, și din „conturile” ce erau destinate oarecum tradițional și presei locale, companiile (nu puține cu capital străin) ce-și derulează propriile campanii de comunicare și publicitate (sunt tot mai multe canale de comunicare în online) sau partidele parlamentare (cu bugete tot mai consistente dar nu neapărat pentru presa locală de tip „clasic”). Până la urmă, cam despre asta este vorba: despre bani. Despre supraviețuire. Ei bine, în acest context tot mai puțin favorabil publicațiilor „tradiționale”, apar sau se accentuează și probleme ce țin de informarea publică, de relația între autorități și ziariști. O relație tot mai încordată, și pentru că, din păcate, mulți lideri „nu le au” cu comunicarea (nu numai cu cea publică) și pentru că mai întotdeauna autoritatea nu poate ieși din „logica” propagandei,

campaniei electorale. Și pentru că nu mai există respect pentru jurnaliști și pentru jurnalismul pe „stil vechi”. Nu puțini reprezentanți ai autorităților preferă chiar și „fake news” -ul deoarece „ratingul” acestuia e net superior unei știri corecte dintr-o media de calitate. Desigur, există și multe vini ale patronatelor, ziaristilor, dar nu despre asta vreau să vorbesc azi. Ce-i de făcut? Printre multe altele, cred că merită să avem în continuare încredere în organizații și ziaariști care încă mai cred în norme deontologice. La noi în județ, de pildă, lăsând la o parte modestia, cred că Asociația Jurnaliștilor din Sălaj a militat constant pentru profesionalism, atât din partea membrilor, cât și a „opoziției”. Sigur, nimeni nu-i perfect, dar eu chiar nu-i înțeleg pe sălăjenii (nu puțini cu funcții) care preferă, de pildă, senzaționalismul ieftin, gregar, mincinos unor informații corecte. În rest, aștept de prea mult timp: o lege a presei, reglementarea profesiei de jurnalist, reglementarea publicațiilor online, purtători de cuvânt dedicați, sprijin deștept din partea statului pentru supraviețuirea presei de calitate... Sănătate!

Chiar se va modifica? Constituția

Am pledat și eu, de-a lungul timpului, și la rubrica de față, pentru modificarea Constituției. Mai ales în ceea ce privește: republică „parlamentară” sau republică „prezidențială”. Acum, așa cum se știe, suntem într-o republică „semi”, nici prezidențială, nici parlamentară, ceva între, peștit, tipic, de altfel, românesc. De 30 de ani s-a tot povestit pe această temă, cu tot felul de argumente (juridice, politice, istorice etc.), de ce să fie „prezidențială”, „parlamentară” sau să rămână așa cum e acum. Adică, printre altele, președintele să fie ales de popor, nu de parlament. Nici nu știu dacă, până la urmă, are vreo importanță. Oricum, trăim într-o țară blestată. Și să aibă conducători „speciali”, unul mai „breaz” decât celălalt. Și apoi, nu prea putem ieși din truismul: clasa politică nu poate fi altfel decât cum e electoratul. Sunt curios totuși dacă „marea coaliție” ce e posibil să ajungă la guvernare va modifica legea fundamentală și alte reglementări ce vizează așa-zisa regionalizare și „reforma administrativ-teritorială”. S-a scris deja: s-ar dori, de pildă, comasarea unor comune. Cum și PSD, și PNL, și UDMR sunt „partide ale primarilor”, nu prea cred. E posibil ca povestea modificării Constituției să fi fost pur și simplu aruncată în spațiul public, așa, să avem ce... povesti. Dacă va fi altfel, și, totuși, în anii ce vin, onor liderii patriei vor ajunge la „consensul” schimbării legii fundamentale, eu zic să se aleagă constituții solide, validate, din democrațiile occidentale, și să fie adaptate „specificului” postmiotic. Probabil nu e cazul să fim din nou „originali”. Până una, alta, să urăm clasei politice conducătoare să pună interesul țării înainte și să termine cât mai repede cu circul politic. Printr-o guvernare pentru români.

Războiul, realitatea continuă

Ține de domeniul evidenței: mă interesează „mersul” războiului din Ucraina. Aștept să se termine. Probabil aștept degeaba. Nicio parte nu dă semne că dorește asta. Am citit și că „Războiul a marcat cea mai mare parte a istoriei umane. Nu știm și se poate să nu se știe niciodată, dar este posibil ca, încă înainte ca specia umană să-și întemeieze așezări stabile și să trăiască din cultivarea terenurilor, ea să nu fi trăit în armonie, fără să fie asmuțită împotriva altor populații” (Margaret MacMillan în „România literară”, nr. 39/2022). Așadar, nu ar trebui să ne mire nici războiul din Ucraina. Nici morții, nici răniții, nici refugiații, nici propagandele „negre”, nici declarațiile liderilor taberelor aflate în conflict, nici agitațiile din presa de la noi și de aiurea. Nu ar trebui să ne mire nimic și, poate, nici să ne impresioneze nimic. Nici lacrimile văduvelor, nici lacrimile orfanilor, nici clădirile distruse. Rânduri prea cinice? Încă un citat din autoarea menționată: „Prea mulți dintre cei care au trăit în Occident începând cu 1945, în ceea ce se numește Marea Pace, au uitat că războiul persistă, că potențialul izbucnirii unui război este prezent în permanență. Cred că foarte puțini se așteptau acum doi ani, chiar acum un an să mai vadă vreun alt război de proporții în Europa și iată că avem război în Ucraina, care a șocat pe mulți, însă aceia, probabil, nu analizaseră prea atent situația. Potențialul unui război pândește oricând în societatea modernă, poate izbucni în orice clipă”. Pacea, destul de probabil, e o iluzie. Războiul, realitatea continuă. S-a scris deja: pacea nu înseamnă decât începutul unui nou război. S-a spus și asta: războaiele nu se duc doar cu așa-zisele arme convenționale. Oricât aș încerca să fiu de „rece”, mă trec fiorii gândindu-mă la adevărul istoric: cu rușii nu am ieșit aproape niciodată bine. În secolul trecut, cu siguranță.

1 octombrie

Din ciclul „în fiecare zi e (cel puțin) o Zi”, astăzi, pentru minutul sfârșit de săptămână pandemic ce stă în fața dvs., vă ofer câteva repere ale interesantei zi de 1 octombrie. O zi oricum mai interesantă, prin reperele ei, decât mersul politicii pe malurile Dâmboviței. Azi e Ziua Națională a Republicii Populare Chineze, Ziua Națională a Ciprului, Ziua Națională a Nigeriei, Ziua Scafandrilor Român, Ziua Internațională a Muzicii, Ziua Internațională a Persoanelor Vârștnice, Ziua Internațională a Medicului, Ziua Mondială a Arhitecturii, Ziua Mondială a Habitatului, Ziua Internațională a Cafelei (așa scrie la Wikipedia). Le puteți ura „La mulți ani!” lui Cristian Tudor Popescu, Valeriu Stoica sau lui... André Rieu. Tot pe 1 octombrie au avut loc mai multe fapte demne de (re)amintire. Aici, doar trei dintre ele: adoptarea Calendarului Gregorian de Biserica Ortodoxă Română (1928); se încheie procesul de la Nuremberg (1946); a fost dată în folosință prima linie de tramvai în municipiul Cluj-Napoca (1987). Să plonjăm în actualitate, tot de 1 octombrie: „În contextul ieșirii Regatului Unit din Uniunea Europeană, Ministerul Afacerilor Externe reamintește că, începând cu 1 octombrie 2021, cetățenii europeni nerezidenți pot intra în Marea Britanie și Irlanda de Nord exclusiv în baza pașaportului valabil. De la această dată, cetățenii români nerezidenți nu mai pot intra în Regatul Unit în baza cărții de identitate” (digi24.ro). Și șoferii de tir pot intra numai cu pașaport? Ei, și în pandemie se consumă cafea așa că, dacă tot e azi Ziua Internațională a Cafelei, iată câteva informații, date: „Există șapte etape în procesul de realizare a cafelei, pornind de la boaba de cafea și până la lichidul revigorant din ceașcă: culegerea boabelor de cafea, apoi, spălarea, uscarea, separarea boabelor în funcție de mărime și calitate, prăjirea acestora, degustarea cafelei propriu-zise (cupping coffe) pentru evaluarea profilului de aromă al acesteia în funcție de dulceață, aciditate, senzația produsă în cavitatea bucală, echilibru și aromă, și în cele din urmă, savurarea unei cafele. Pentru fiecare dintre aceste etape există persoane special instruite, fiecare cu propria sa

expertiză, care joacă un rol extrem de important în producerea cafelei” (agerpres.ro). Pentru mine, orice zi nu poate începe fără o cană cu cafea. Ca mine, aproape sigur, sunt milioane de români. Lăsați în pace nebuniile zilei. Savurați o ceașcă de cafea și mergeți mai departe!

De Ziua Culturii

Spuneam nu demult, în acest spațiu tipografic, că m-am săturat de betoane, asfaltări, canalizări. Ferice, am mai afirmat, de țările care, și, sau mai ales, în pandemie, au avut grijă de cultura și educația lor. Așa: ferice de țările unde respectul pentru lucrătorii din educație și cultură nu s-a erodat. La noi, e tot așa cum a fost și cum va fi. Accente pe populism, senzaționalism, manelism, individualism etc. Într-o mare de indiferență față de ceea ce a însemnat până mai ieri cultura și educația de tip „clasic”. Intervenția statului în modelarea gusturilor publice rămâne aproape absentă. Rămâne și „subfinanțarea”, mă rog, „finanțarea deficitară”. Cuvântul-cheie e din nou supraviețuirea... De Ziua Culturii Naționale reamintesc articolul 33 din Constituția României, „Accesul la cultură”: „(1) Accesul la cultură este garantat, în condițiile legii. (2) Libertatea persoanei de a-și dezvolta spiritualitatea și de a accede la valorile culturii naționale și universale nu poate fi îngrădită. (3) Statul trebuie să asigure păstrarea identității spirituale, sprijinirea culturii naționale, stimularea artelor, protejarea și conservarea moștenirii culturale, dezvoltarea creativității contemporane, promovarea valorilor culturale și artistice ale României în lume”. Accesul ăsta de multe ori este explicat cam așa: comunitățile nu vor cultură, nu vor bibliotecă, prioritățile lor sunt altele. Așa că, mă aștept să câștige din nou betoanele și asfaltările. A, și grijile de zi cu zi, într-o țară tristă, tot mai apăsată de facturi, inflație, boli, restricții, lipsa de speranță... Chiar și așa, se impune un „La mulți ani!” tuturor celor care mai cred în cultură.

Masca & racla. Un editorial la cerere

Un prieten m-a bătut la cap să scriu un editorial despre o știre care ar fi făcut vâlvă. Știrea, aici pe scurt, zice cam așa: „O româncă venită din Italia în pelerinaj la Iași, la moaștele Sfintei Cuvioase Parascheva, a fost filmată în timp ce atinge un mănunchi de măști de racla sărutată de zeci de mii de oameni. Femeia este originară din Bistrița-Năsăud, dar de 20 de ani locuiește în Italia. Vine în pelerinaj la moaștele Sfintei Parascheva de 6 ani. Ea a declarat că va duce măștile familiei, ca să se protejeze” (stirileprotv.ro). Înainte de a scrie câteva opinii, să ascultăm și punctul de vedere al Bisericii, că așa e frumos (deontologic, adică): „«Fiecare pelerin își manifestă credința așa cum dorește: unii ating doar cu mâna, alții ating cu fruntea, alții au în mână o iconiță sau o hăinuță și o ating de sfintele moaște. Alții, într-adevăr, își dau masca jos și le sărută. Este un act de credință și noi nu putem interveni în relația aceasta a omului cu Dumnezeu și cu sfinții Lui. (...) Decența cred că își spune cuvântul, fiecare are bunul simț și știe ce să atingă și ce nu. Oamenii pot aduce o iconiță, o floare, o haină cu care să atingă racla, dar nu bani sau alte obiecte. (...) Noi nu îi sfătuim în niciun fel (dacă să poarte mască sau nu atunci când sărută racla - n.r. SPS). Îi lăsăm să-și manifeste credința neîngrădit», a declarat luni pr. Constantin Sturzu, purtătorul de cuvânt al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, ca răspuns la criticile unor persoane certate cu credința” (activenews.ro). Nu știi cât de certați cu credința sunt românii care au rămas înmărmuriți de scenele și de la noul pelerinaj de la Iași. Nici măcar Biserica nu cred că poate emite certificate de credință, asta apropo și de certificatele „verzi”, diabolizate de destui habotnici. Mă rog, să ne întoarcem la fapte. O posibilă explicație? Frica de moarte (dorința de viață etc.) și recursul la soluții „iraționale” de salvare ar putea fi o explicație. Apoi, nu știi cât putem generaliza. E totuși puțin probabil ca gestul femeii cu pricina, „primitiv” sau nu, ori de altă natură, să fi fost făcut în masă. Dar, să concedem: pandemia a accentuat, și în România, tendințele „iraționale” de supraviețuire. Pe de altă parte, noi nu mai

trăim, în România, într-o democrație. Asta înseamnă nu numai că nu respectăm punctul de vedere al celuilalt, dar și încercăm să ne impunem, cu orice preț, opiniile noastre, „raționale” sau nu. Trăim, cred, în plin balamuc, și în lipsa încrederii în autoritățile „laice” ale statului. Chiar așa, câți dintre noi mai credem că Statul ne poate apăra?

Noi, sălăjenii

Ancheta „Noi, sălăjenii”, din revista „Caiete Silvane” (nr. 214 și 215/2022) mi-a fost stârnită de o excelentă carte, „Spiritul locului. Ținutul Bistrița-Năsăud prin ochii scriitorilor” (Editura Școala Ardeleană, 2022), a colegilor bistrițeni, volum coordonat de Menuț Maximinian. M-am întrebat dacă noi, sălăjenii, ne putem identifica cu un spirit al locului, dacă, până la urmă, ne mândrim că suntem sălăjeni. Și cu ce? Și apoi, câte scrieri relevante avem despre Sălaj din această perspectivă? Chiar așa, câți scriitori, poeți, în general oameni de cultură, au scris despre sălăjeni și județul lui Bărnăuțiu, Maniu și Coposu? E de văzut, de cercetat. Poate, anul viitor vom demara și noi un asemenea proiect editorial, cred, necesar. Așadar, am întrebat: Vă (mai) considerați sălăjean/sălăjeancă? Cum vă raportați la acest posibil „concept”/această posibilă abordare? Ce anume ar putea defini condiția de sălăjean? Cât de importantă e această asumare? Mai există așa-numitul patriotism local? Cât e de roditor/păgubos? În ce mă privește, am o problemă în a mă identifica pe deplin sălăjean, chiar dacă minte naș trăiesc de 50 de ani pe aceste „plaiuri binecuvântate”. Nu mă simt nici sătmărean, chiar dacă m-am născut în județul vecin și câteodată prieten. Firește, e de întrebat și ce suntem mai degrabă: sălăjeni, ardeleni, români, cetățeni europeni, globali, planetari (oameni, pământeni etc.) sau toate deodată, în doze diferite. Nu m-aș mira ca locul nașterii și al viețuirii să fie doar date civile, esențial. Diversitatea incredibilă a umanității, și transformarea ei uluitoare, fac parte, totuși, dintr-un întreg a cărui „curgere” încă nu e pe deplin lămurită. Să ne întoarcem la oile noastre: există, fără îndoială, o „amprentă” sălăjeană, detectabilă istoric, sociologic sau antropologic, oricum nu foarte diferită de cea a altor „țări” românești. Voi, cititori ai ziarului „Magazin Sălăjean”, ce credeți?

Gala Coposu

Am fost și eu la recenta Gală „Corneliu Coposu” de la Cluj-Napoca. Am auzit iar că „princiipiile nu se negociază” și nu mi-am putut reprima gândul, mai vechi, de altfel: oare chiar așa au făcut țărăniștii? Îi văd mai prin toate partidele. Firește, nu au negociat principiile... Ei sunt acum țărăniști-liberali ori țărăniști-pesediști. E tragicomic oarecum ce s-a întâmplat cu acest partid după moartea Seniorului. Guvernare, într-un fel, curajoasă, dar plină de scandaluri, mai ales interne. Pierderea dezastruoasă a alegerilor din 2000. Bașca președintele învins de Securitate. De 22 de ani partidul nu și-a mai revenit, de nu cumva și-a dat obștescul sfârșit. Așa că, moștenirea lui Coposu, „pe linie de partid”, nu e tocmai roză. Țin și eu, sălăjean fiind, la sintagme, expresii ca „președintele moral al României”. Am contribuit și eu, cât am putut, prin scris și prin editarea mai multor cărți, la cinstirea, aprecierea memoriei marelui nostru înaintaș. În revista „Caiete Silvane”, pe care o coordonez din 2005, am publicat zeci, dacă nu cumva peste o sută de articole semnate de cercetători, istorici din Sălaj și din țară despre Coposu, familia Coposu, Bobota, PNT. Totuși, la Gala „Coposu” m-am simțit stânjenit de retorica politicianistă a cel puțin unui vorbitor... Încerc să nu aștern pe hârtie toate gândurile... Închei cu un citat dintr-un comentariu semnat de Marius Oprea despre gala menționată: „Altcândva, cu trei decenii în urmă, numai numele lui Corneliu Coposu umplea până la refuz sălile. Cea mai puternică voce a opoziției democratice din România, față de renașterea structurilor comuniste și perpetuarea lor, s-a stins însă, în urmă cu 27 de ani, iar moștenirea lui politică a fost risipită. Din păcate, și memoria lui pare a se stinge în viața publică – deși Fundația «Corneliu Coposu» face eforturi eroice pentru a o păstra. În viața politică, învățămintele despre cinste, demnitate și curaj ale «Seniorului» au fost demult uitate. Avem acum o clasă politică spre care nici măcar Corneliu Coposu, omul dialogului, nu ar mai găsi o cale de comunicare” (mediafax.ro). Nu numai către clasa politică...

Pe vremea lui Ceaușescu...

Pe vremea lui Ceaușescu, cum se zice, am prins cozi infernale la alimentară, pâine pe cartelă, apă caldă la program, apă rece la program, întreruperi de curent, „practică agricolă” (am cules pentru Partid și Iubitorul Conducător mere, sfeclă, porumb), „recoltat” de podbal și de frunze de dud pentru viermii de mătase, înghesuală pe autobuze și trenuri, program de două ore la televizor. Am fost, nu m-a întrebat nimeni dacă vreau, șoim al patriei, pionier și utc-ist. Am fost dus cu forța la defilări și pe stadion. Am fost obligat să reciclez sticle, borcane, hârtie și cartoane. Am fost obligat să citesc din Opera Mărețului Conducător. Am fost obligat să ascult învățăături de „economie politică” de la un tovarăș profesor (a ajuns mare domn după „revoluție”) care nu accepta devierea de la „linia” marxistă. Am asistat la nu puține incidente în școală, când profesori îi băteau de-i snopeau pe elevi. Și câte nu am mai prins înainte de decembrie 1989. Scriu aceste rânduri pentru cei care în aceste zile se isterizează ori ironizează posibila reducere a consumului de energie electrică, invocând și reînțoarcerea la vremurile trecute. Nu, nu cred că ne întoarcem la defuncta perioadă. Trăim vremuri complicate, poate prea complicate pentru a fi înțelese pe deplin. Din păcate, comunicarea cu poporul e deficitară, intenționat sau nu. Eu de pildă nu am înțeles și nu înțeleg cum de războiul din Ucraina a scumpit gazul și curentul. Și benzina și motorina. În fiecare zi, analiști și experți de tot soiul o dau în sus și în jos cu „explicații”. Nu, nu ne mai putem întoarce în comunismul de partid și de stat ceaușist (cred, sper). Trăim într-o societate haotică, fără noimă, fără sens, în care minciuna de partid și de stat, interesele globale, e „învăluită” / sunt „învăluite” mai ales prin mijloacele de informare în masă. A, e posibil să prindem noi vremuri „totalitare”. Dar, despre asta poate într-un nou episod al serialului dvs. preferat de desene animate editoriale.

Despre ce să mai scriu?

Stau blocat în fața calculatorului. Despre ce să mai scriu? Oare ce îl interesează pe cititorul de ziar de astăzi? Teme la zi în media: cazul „Șoșoacă”; cazul „Florin Roman”; cazul „Danileț”; înghețarea salariilor la stat (nu chiar la toți bugetarii); inflația; Omicron; vaccinarea (chiar așa, mai interesează subiectul?); așa-zisul certificat verde; PNRR; marea coaliție PSD-PNL-UDMR; împărțirea prefecturilor; sistemul de sănătate; bugetul pe 2022; autostrăzi, betoane, asfaltări, târguri de Crăciun... Pe rador.ro văd că „În lupta cu coronavirusul, lucrurile se complică în Europa. Marea Britanie a înregistrat miercuri cel mai mare număr de cazuri de coronavirus de la începutul pandemiei, pe fondul răspândirii rapide a tulpinii Omicron, notează Reuters”. Așa, și Elon Musk. Și Hamilton. Și situația statului de drept. Și „ordonanța trenuleț”... Stau iar blocat în fața calculatorului și chiar nu știu ce subiect să abordez convingător, fără să reiau rânduri scrise la rubrica de față. Îmi dau seama că aproape nimeni nu mai scrie, în România, despre speranță, despre încrederea în ziua de mâine. Mai, mai aș lansa ancheta „Indicați cinci motive pentru care ați rămâne/rămâneți în România/Sălaj”. Dar nu cred că ar avea succes. Și, totuși, speranța, încrederea. Mai nimeni nu are curajul sau cheful să scrie despre speranță și încredere în țara în care paroxismul, delăsarea, impostura, ipocrizia (și nu numai) s-au metamorfozat în tumori netratabile. Stau blocat, din nou, în fața calculatorului. Despre ce să mai scriu? Nici eu nu pot să scriu despre speranță și încredere. Chiar nu pot. Poate e ceva pasager, de la vreme...

Nimic nou. Nici sub soarele pandemiei

Ca ziarist, cu mai mult sau mai puțin talent, am prins, din 1992 încoace, destule guvernări, guverne, șefi mai mari sau mai mici. În mare, lucrurile nu s-au schimbat. Invariabil, cei care veneau la putere dădeau vina pe „greaua moștenire” și pe numirile politice. Dar, ce să vezi, și ei făceau la fel ca predecesorii. Și pentru că „merge și așa”. Și apoi, dacă alții au putut, noi suntem mai proști? Partidele românești nu sunt altceva decât agenții (plătite din bani publici) de plasare a forței de muncă. Și asta de la defunctul partid comunist încoace. Și atunci, dar cine să-și mai aducă aminte?, nu te puteai angaja într-un post mai răsărit dacă nu era de acord Partidul. Așa că, repet, în mare, lucrurile nu s-au schimbat. Spectacolul recent al numirilor politice la nivel național nu e cu nimic diferit de celelalte, la fel și comunicarea publică. Nu-i așa că aceia care sunt numiți acum sunt competenți, iar ceilalți, dinaintea guvernării actuale, au fost incompetenți? Și totuși, realitatea e asta: „Se schimbă, într-o veselie, șefi de agenții, membri în consiliile de administrație ale companiilor de stat și așa mai departe. Mii, dacă nu chiar zeci de mii de posturi din administrație își schimbă în aceste săptămâni ocupanții în baza unui singur criteriu: apartenența politică” (libertatea.ro). Ca să nu afirmăm că numai eu, fost jurnalist de linia întâi, am asemenea păreri. Da, știu, nu prea e în regulă să generalizezi, la fel nu poți acuza pe toată lumea, la grămadă. Și totuși, politizarea merge mai departe. Cu sau fără sloganuri, cu sau fără pandemie. De fapt, dacă stau mai bine să mă gândesc, politizarea la noi e o „grea moștenire” de prin secolul al XIX-lea (dacă nu cumva mai în depărtarea istoriei). Aduceți-vă aminte cum se împărțeau posturile, politic, în „O scrisoare pierdută”... Trăim parcă într-o țară blestemată de politicieni. Și tot mai mulți români (exilul e deocamdată o opțiune legată de spectrul epidemic) se resemnează, punându-și și întrebarea: oare nu e cazul să încercăm altceva?...

La răscruce

Nu-s de mult trecute vremurile când un fost ziarist local, fie-i țărâna ușoară, nu părăsea locul unui eveniment fără să ia o bucată de brânză sau de slănină, ce găsea omul sau ce i se dădea. Cerea, oricum. Și nu era mulțumit mai tot timpul de „tratație”. Despre o gală a presei a scris „de rău” nemulțumit fiind că la final pe câțiva „colegi” de breaslă nu i-am lăsat să-și facă de cap. Între timp, s-a trecut la meniul zilei, obicei care se mai păstrează și astăzi, mai ales că s-a scumpit al dracului și ăsta. Ei bine, astea sunt mizilicuri. Pe urmele unor „genii” ale presei naționale, s-a trecut la nivelul următor ciorbei, la „cerșitul” de bani ca să nu zic șantaj. În ultimii ani, am primit prea multe semnale ca să nu fie adevărate informațiile despre mărețele fapte de arme ale unor „colegi”, care se joacă cu focul și cu legea, și cu binecuvântarea unor „potențați” locali. Treaba lor! Marele păcat e că, și în urma a ceea ce fac ei, nu puțini îi pun în aceeași oală pe toți reprezentanții mass-media, ceea ce este profund nedrept. La Asociația Jurnaliștilor din Sălaj am discutat de nenumărate ori ce e de făcut. Direct sau indirect, săgețile erau îndreptate înspre mine. Fără o lege a presei, fără o reglementare clară a meseriei de jurnalist, nu pot să fac mai nimic. Recunosc: sunt neputincios în această privință. Măhnirea mea s-a accentuat zilele trecute auzind că și membri ai asociației noastre se dedau prin județ la tot felul de porcării. Se vede treaba că nu e cel mai bun moment al presei în Sălaj. Probabil, cât de curând se va impune reorganizarea AJS. Și dacă vom rămâne cinci membri care credem în media de calitate, în respectarea normelor deontologice, și tot va fi mai bine decât acum. M-au măhnit și rândurile recente ale unui coleg, acuzatoare. M-am întrebat dacă a solicitat sprijinul invocat. Nu am găsit vreo solicitare. Păcat, mare păcat că s-a ajuns aici. Și nu există un singur vinovat. Presa, în general, e precum societatea, politicienii, patronii, instituțiile, legile etc. Eu cred în continuare în presa de „linia întâi” (do vadă și textele apărute la această rubrică), cu precizarea că decizia luată cu mulți ani în urmă, de a părăsi, definitiv?, acest domeniu, cred și acum, sau mai ales acum, că a fost înțeleaptă. Suntem, probabil, la răscruce. Sunt convins, totuși, că lucrurile se vor limpezi.

Fotbal și politică

Pe vremuri, nu prea ratam nicio etapă din „Liga lui Mitică”. Mă uitam și priveam la meciuri de fotbal. Am fost „virusat” de mic. Nu știu de ce. Până la urmă, fotbalul nu e decât un joc (pe bani tot mai mulți, dar asta e o altă poveste) în care sunt tot mai puțini „magicieni”. Ei, dar îmi aduc aminte de semifinala europeană „U” Craiova – Benfica de prin 1983. Ne-au lăsat pe toți copiii de la școală (eram în „schimbul II”) să mergem acasă să vedem meciul. Rememorez cu nostalgie multe meciuri și întâmplări legate de ele. Nu pot să uit cum vedeam pe Meseș partide de fotbal „pe unguni”, pe televizoare „Sport” alimentate de la mașini sau cu tot felul de acumulate/baterii. Am mai scris asta: finala campionatului european din 1988 am văzut-o, pe un televizor color, în clubul unei foste întreprinderi socialiste. Ei, nu pot să uit cum am ieșit în stradă, la Zalău, după meciul României cu Argentina de la CM 1994. Eram, na, un microbist. Ziua curgea, de multe ori, doar pentru marele meci ce avea loc după-amiaza sau seara. Ei bine, asta a fost pe vremuri. De vreo câțiva ani, am rărit bine privitul la meciuri, mai ales din noua „ligă a lui Burleanu” (scuze, „SuperLiga”), unde și VAR-ul e altfel decât în celelalte plaiuri mioritice fotbalistice. Și apoi, eu nu prea înțeleg care-i faza, cam peste tot în România, cu implicarea politicului și a banului public în fotbal. Din tina campionatelor „județene” până la stadioanele făcute parcă pe „persoană fizică”. Aș trece și peste acest aspect, măcar dacă am avea rezultate, că valoarea oricum nu se prea arată. Dar, ajunși în „lumea a treia” a fotbalului, tare mi-e că suntem într-o fundătură, în care cel puțin două roluri importante ale sportului sunt ratate: implicarea tinerilor în „mișcare” și bucuria suporterilor și a privitorilor. Despre spectacolul media, marketing agresiv și altele, poate, într-o altă repriză a partidei amicale pe care o am cu cititorii rubricii de față.

Sălajul chiar există?

Am citit, ușor amuzat, zecile dacă nu cumva sutele de comentarii, postări pe fb și pe site-urile mass-media locale și naționale la isprava cu „județul Zalău” a doamnei Anca Dragu, președintele Senatului României. Ce nu s-a prea scris: e puțin probabil ca ditamai al doilea om în stat să-și administreze singur pagina de fb. Aproape sigur, de acest „cont” se ocupă un consultant, angajat al Senatului sau la partid, oricum personaje care ar trebui să le știe cam pe toate, mai ales promovare, marketing, propagandă. Așa că, povestea „ignoranței” la cel mai înalt nivel e mai amplă. Butada, zicerea, ce-o fi, conform căreia românii sunt „tari” la „cultură generală” nu mai e de actualitate. Pe mulți nu-i ajută nici măcar „Gugălu”. Degradarea învățământului e una dintre cauze. Sigur nu singura. „Manelismul”, incultura, ignoranța fac ravagii nu numai în rândul politicianilor. Despre aceste baiuri am scris și eu, la rubrica de față, și mulți alții. Cât privește „confuzia” Zalău-Sălaj sunt cel puțin două aspecte care merită subliniate. Mai întâi, „apetitul” unei părți a media bucureștene (și nu numai) de a lua în derâdere, de a-și bate joc de acest județ. Și asta de mulți ani. Apoi, de 30 de ani încoace, și, cred, de la reorganizarea din 1968, nu au existat campanii de promovare (să le zicem așa, de dragul articolului) a Sălajului în țară și în străinătate. Campanii făcute cu cap, oricum demersuri consistente și constante. Degeaba ne plângem de ironiile „corporatiste” gen „județul Sălaj chiar există”. Ar merita să nu mai stăm cu mâinile în sân și să așteptăm „lumina” de la București. Dacă chiar vrem ca aceste locuri să nu mai fie subiect de ironie. Altfel, sunt și eu sătul de vorbe gen „Sălajul, județ mic”. Și de povești de reorganizare administrativ-teritorială cu Zalăul capitală de regiune... Sălajul nu prea are cum să se bată cu județele mai bogate din jur. Dar, despre asta poate într-un episod viitor. Hai Sălajul!

Ce mai citiți? Cum mai scrieți?

Prin natura meseriei, într-un fel, sunt obligat să citesc zilnic. Fi-rește, obișnuința lecturii nu e de ieri. Am crescut, am trecut prin viață însoțit de cărți, reviste și ziare. Exagerez, poate, dar de multe ori simt că o zi în care nu am citit nimic, e o zi pierdută. Citesc, așadar, și din pasiune, și din credința că „obiceiul” mă ajută pe drumul învățării, cunoașterii, educației. După mulți ani de lectură, de meditație am ajuns singur la certitudinea, afirmată, de altfel, nu de puțini, că acest drum nu se încheie odată cu finalizarea studiilor formale. Ci la încheierea socotelilor cu viața fizică. Ei bine, asta e în ceea ce mă privește. Recente cercetări (Strategia sectorială în domeniul culturii, culturadata.ro) au indicat următoarele practici de consum cultural la nivelul populației: urmărit programe TV (87 la sută), sărbători sau evenimente locale (74 la sută), mers la mall (71 la sută), consum de internet (70 la sută), spectacole de divertisment/muzică (58 la sută), vizitare obiective de patrimoniu (39 la sută), cinematograf (34 la sută), spectacole de teatru (33 la sută), mers la muzeu (32 la sută), jocuri online (31 la sută), citit cărți (23 la sută), mers la bibliotecă (18 la sută), filarmonică/muzică clasică (15 la sută), mers la operă/operetă (14 la sută). Rămâne de văzut dacă toate cele de mai sus chiar sunt practici de consum cultural. Am dubii serioase că, de pildă, mersul la mall are vreo relevanță culturală. Oricum, să ne întoarcem la oile noastre: cititul de cărți încă nu a dispărut în România. Oare voi care citiți editorialul de azi ce cărți (mai) lecturați? Ce mai citiți? Și cum mai scrieți? Mai țineți cont de regulile, normele ortografiei? La final, o constatare, după ce am primit zilele trecute o carte scrisă de un preot. Am citit cartea și am rămas cu un gust amar: în fiecare pagină s-au „strecurat” greșeli elementare de ortografie... Cartea avea, culmea, și un corector...

Mai există polemici cordiale?

Nu am citit, nu am văzut, nici nu mai țin minte de când, o polemică, polemici. Toți le știu pe toate. Sunt pline ecranele de experți, analiști, de personaje omnisciente. Minima înđoială nu se mai poartă nici la case pe care le credeam „mari”. În „buclele” lor, mai toți internații sunt convinși de irefutabilitatea opiniilor emise. Dacă cineva își „permite” să aibă o altă părere, se practică înjurătura. Flegma și atacul la persoană. Sau „demascarea”, nu de puține ori din comandă politică. În noile „vremuri noi” proliferază și unanimitatea cu ștaif „european”. Critica, să-i zicem cordială, nu mai e acceptată. „Omul fără dileme” a ajuns majoritar. Cum scria pe vremuri Andrei Pleșu: „Omul fără dileme e, în România, un personaj cu tradiții: de la Conul Leonida, care explica tot, la eroii lui Pintilie, care știau că «americani sunt tâmpiți» și femeia română «a opta minune a lumii». Un caz special e omul fără dileme cultivat, cel care se percepe pe sine drept «conștiința mai bună a neamului»: îngrijorat și sentențios, el ne îngroapă în dihotomii: alege binele de rău cu o precizie oraculară, stabilește baritonal cine va fi iertat și cine nu, sfătuiește, amendează, tranșează. Omul fără dileme e creatorul tuturor dictaturilor, de dreapta sau de stânga. E marele organizator, marele pedagog, marele vindecător” (dilemaveche.ro). Cât de departe am ajuns, de pildă, de rândurile unui Octavian Paler, în „Polemici cordiale”: „Trei lucruri îmi sunt refuzate: nu pot să polemizez cu oricine; nu pot să polemizez despre orice; și nu pot să polemizez oricum. Și, destule ori, tranșeea mea de luptă este tristețea mea”. Aceste lucruri nu mai există. A rămas doar tristețea celor lucizi, tot mai puțini. Incapabili să mai facă „ceva” în marele proces de creare a noului „om nou”, a noilor hominizi. Creaturi fără dileme, fără întrebări, care nu au nevoie de răspunsuri...

„Ciubucarii” noi și vechi

Nu știu la alții cum e, dar la noi e fain. Cântatul la nunți e un obicei străvechi. Probabil încă de pe vremea dacilor, nunțile nu puteau avea loc fără lăutari. De aia, avem și vorba „Nu e nuntă fără lăutari și înmormântare fără bocitoare!” Mă rog, între timp au apărut și lăutarii de înmormântări, dar, să nu intrăm în finețuri. Să intrăm brusc în subiect și într-o declarație a renumitului Grigore Leșe. Omul, destul de probabil, nu-i ușă de biserică, dar a grăit, totuși interesant, cam așa: „Sunt artist, nu ciubucar, să cânt la nunți. Am fost invitat, dar nu merg. Talentul nu e de ajuns, mulți confundă Conservatorul cu Academia de muzică, cu Școala populară de artă, unde se poate duce mai oricine plătește”. Replica lui Constantin Enceanu: „Pe Grigore Leșe nu o să-l cheme nimeni la nunți pentru că muzica lui nu se pretează pentru nunți” (evz.ro). Nu știu dacă e chiar așa. Mă gândesc că nu toate nunțile au loc pe bază de „horă” (la clape, o vioară electrică și un sax). Ei, să-l lăsăm pe artistul Leșe și polemica lui cu „ciubucarii”, polemică rămasă deschisă și punctelor voastre de vedere. Nu știu la ce categorie să-l includ pe legendarul Nicu Covaci, la „artiști” sau la „ciubucari”, ori în altă categorie, după declarația lui despre concertul Phoenix la nunta lui George Simion: „Eu cânt pentru 10.000 de țărani. Nu mă interesează dacă în paralel e o nuntă, o înmormântare sau un avort” (b1tv.ro). Fain! No așa! Iată chintesența „lăutarului” român postdecembrist care, firește, pentru bani, cântă unde vrea mușchii celui care comandă. Nu știu la alții cum e, dar la noi e fain. Industria nunților, printre altele, a reușit să strice folclorul (așa cum era, mai „comunist” sau nu), iar miile de „artiști”, mai mari ori mai mici, care aleargă săptămână de săptămână între trei nunți și patru festivaluri pot să fie fericiți: viitorul le este asigurat!

„Suntem nevoiți să ne adaptăm”

Daniel Mureșan: *Sunt 11 ani de când ești managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj? De ce un Centru de Cultură? Când a pornit acest proiect la Zalău?*

Daniel Săuca: Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj (CCAJS) s-a înființat printr-o hotărâre a Consiliului Județean Sălaj (CJS). CCAJS este o instituție subordonată CJS. Sau, o instituție a CJS. Funcționează de la 1 octombrie 2010, prin comasarea a trei foste instituții ale CJS: Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, Ansamblul folcloric „Meseșul” și Școala Populară de Arte și Meserii. Fostele instituții au devenit secții ale CCAJS, la care s-au adăugat, mai târziu, Revista și Editura „Caiete Silvane”. De ce un Centru Județean de Cultură? Cred că au fost cel puțin două premise: mai întâi, derularea proiectului cu finanțare europeană ce viza și reabilitarea clădirii unde a funcționat CMJ, și apoi dorința fostei conduceri a CJS de a dinamiza activitatea instituțiilor de cultură aflate în subordinea sa. Pe de altă parte, în țară, la acea vreme, s-au înființat mai multe instituții ca a noastră, demers care a continuat până astăzi, în formule diverse. Sunt însă destule județe unde instituțiile județene de cultură nu au fost comasate. În opinia mea, înființarea CCAJS a fost o idee salutară și care, cu bune, cu rele, a funcționat. Sunt convins că poate funcționa în continuare. Chiar și în vremuri tulburi, „pandemice” ori „postpandemice”. Suntem nevoiți să ne adaptăm.

D.M.: *200 de numere ale revistei „Caiete Silvane”. A fost greu?*

D.S.: La început, a fost greu (și nici astăzi nu îmi este ușor). Pe parcurs, ne-am obișnuit unii cu alții, revista a crescut, la fel și numărul cititorilor. Nu revin aici asupra istoriei publicației, am făcut-o, de altfel, recent, cu ocazia apariției numărului 200 și a desfășurării celei de-a 13-a ediții a Zilelor revistei. Cu siguranță, „Caiete Silvane” e proiectul meu de suflet. Am mai spus asta. Apropo de prima întrebare, revista noastră e un exemplu viu despre ce poate însemna colaborarea concretă între instituțiile de cultură și cele ale administrației publice

din Sălaj. „Caiete Silvane”, zic eu, își poate continua drumul în primul rând ca revistă de cultură reprezentativă a județului. Și pentru că a ajuns unul dintre principalii „ambasadori” ai Sălajului cultural în țară și în lume. Și nu exagerez când spun acest lucru.

D.M.: *În ultimii ani, având în vedere pandemia, a fost greu pentru cultură. Cum vezi cultura sălăjeană în prezent?*

D.S.: În ciuda „furtunilor pandemice”, „coafura” culturii sălăjene rezistă. Dincolo de glumă (sper că va fi luată ca atare), îmi este clar cel puțin faptul că instituțiile publice de cultură au rezistat cum au putut în situația în care, din păcate, „lumina” de la București, în domeniul nostru, a fost palidă sau absentă de-a dreptul. Și acum, când vorbesc cu tine, de pildă, nu-mi este clar cum voi organiza activitatea în perioada următoare din perspectiva restricțiilor. Nenumărate acte, decizii, hotărâri, ce-or mai fi, se bat cap în cap, ca să fie elegant. Incertitudinea, lipsa de predictibilitate, hățișul legislativ, haosul din țara asta mi-au dat mie cel mai mult de lucru. Nu „pandemia” în sine. Și nu colegii sau artiștii din județ. Altfel, s-a dovedit că instituțiile, ONG-urile sălăjene care și-au dorit, au putut să organizeze diverse acțiuni, manifestări, au putut tipări cărți și reviste în format „fizic”. Sigur, rămâne povestea online-ului, să-i zic așa. În cultură, în educație... Pe noi ne-a ajutat într-un fel. Dar nu acesta e viitorul. Nu cred în cultura online, dar nu am ce face. Din păcate, tare mi-e că și dacă ne vom întoarce la „normalitate” (în România e oricum puțin probabil), răul a fost făcut. Altfel, îmi place să cred că apariția și activitatea CCAJS a dinamizat viața culturală sălăjeană. Sunt destule argumente în acest sens.

D.M.: *Care sunt cele mai importante minusuri ale acestei perioade pandemice? Există vreun lucru pozitiv?*

D.S.: Cum spuneam mai înainte, haosul, incertitudinea, îngheșuiala, incultura din online. Un lucru pozitiv? Poate bucuria că am reușit să edităm reviste și cărți, că nu ne-am pierdut cu totul în hăul pandemic... Dar e o bucurie tristă...

D.M.: *Cum ai defini activitatea pe care o desfășori în managementul cultural și în ce măsură acest domeniu este obligatoriu în România?*

D.S.: Meseria asta se învață. În Sălaj sunt câteva persoane care pot afirma că au început să fie manageri culturali. Oricum, nu prea mai ai viață personală, în sensul în care ești „conectat” tot timpul mai ales la „probleme”. Important e să gândești viitorul și să reușești să-l faci posibil într-un prezent mai tot timpul distorsionat, haotic. Nu numai pentru tine. Altfel, domeniul ar merita să fie nu neapărat obligatoriu, ci să ofere șansa celor care vor și sunt în stare să meargă pe acest drum în primul rând prin continuitate. Politizarea și a acestui domeniu ar însemna bomboana de pe coliva culturii instituționalizate.

D.M.: *De ce te văd unii un revoluționar? Ce te face să te lupți cu toată lumea?*

D.S.: Mi-e greu să cred că sunt un fel de Che Guevara al culturii sălăjene... Basca roșie oricum mi-a fost pusă de destui, care suferă, probabil, de daltonism politic. E o impresie falsă că sunt un revoluționar. De felul meu sunt un introvertit, căruia îi place să facă, nu să vorbească în neștire. Mă lupt cu toată lumea în scris. Gazetărește. Managerul Săuca s-a liniștit de mult...

D.M.: *De-a lungul celor 11 ani de când conduci Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, care a fost cel mai greu moment?*

D.S.: Mutările. Sper că nu vom face un tur complet al Zalăului.

„Procesul de «deculturalizare» a început de mult, nu numai în România”

Interviu cu Daniel Săuca, managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj

Daniel Mureșan: *A trecut un an de când a început pandemia în România. Cultura a fost unul dintre domeniile cel mai puternic lovite. Sălile de spectacol s-au închis primele în martie și s-au redeschis ultimele. Pentru a fi închise rapid la loc. Care este situația la Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj după un an de restricții?*

Daniel Săuca: Din păcate, de un an nici noi nu am putut organiza evenimente (spectacole, concerte, întâlniri diverse) așa cum am făcut înainte de pandemie. Evident, situația e aceeași la nivel național și, cred, la nivel global. Măsurile de combatere a epidemiei cu noul coronavirus ne-au obligat să ne mutăm, să zic așa, în spațiul online. Din această perspectivă, am reușit să difuzăm, în direct și înregistrări, destule filmări (conferințe, lecturi, spectacole ale Ansamblului folcloric „Meseșul”, producții ale Școlii Populare de Arte și Meserii), nu puține cu audiență semnificativă. Pe de altă parte, revista și editura „Caiete Silvane” și-au menținut ritmul aparițiilor editoriale, aproape de „normalitatea” antepandemică. Firește, ne este și nouă dor de spectacole „adevărate”, de lansări de carte „fizice”, de întâlniri vii cu iubitorii de cultură. Dar, e greu, dacă nu imposibil de estimat când anume va avea loc „minunea”, și pentru că, pur și simplu, nu ne putem face planuri, în acest sens, decât azi pentru azi. Activitatea noastră continuă în principal cu repetiții, cursuri, în condițiile impuse de autorități, și, cum spuneam, cu revista și editura „Caiete Silvane”. Așteptăm și semnarea contractelor pentru derularea în 2021 a două proiecte cofinanțate de AFCN câștigate de noi la sfârșitul anului trecut și care vizează promovarea caselor vechi tradiționale din județ și o hartă a cântecului popular sălăjean. După aprobarea de Consiliul Județean a bugetului pe 2021 al instituției noastre, cel mai

probabil în luna aprilie, vom comunica public, în detaliu, intențiile noastre în privința Agendei culturale a județului Sălaj.

D.M.: *Politicienii, școala, mass-media au adus nivelul de educație al populației la un nivel foarte coborât. Ce fac oamenii de cultură în acest sens?*

D.S.: Discuția e complicată. Din perspectiva culturii și educației de tip clasic, elitist, din păcate, lucrurile stau așa cum spui, cu nuanța: nu știu dacă doar politicienii, școala și mass-media sunt „vinovați”. Procesul de „deculturalizare”, în cheia culturii și educației de tip clasic, a început de mult, și nu numai în România. Noile „culturi”, masificate, câștigă tot mai mult teren și la noi, și pentru că, zic eu, conceptul de cultură, așa cum îl știam, nu mai e de actualitate. Oricum, am ajuns la situații ciudate, de genul: destui afirmă că e un act cultural și un spectacol de manele și unul de operă clasică. Așa că, rămâne de văzut și cine (mai) sunt oamenii de cultură. Instituțional, merită, cred, ca autoritățile centrale să lămurească oficial și aspectele ce țin de „orientarea” culturală și educațională. Provocarea e imensă, dar eu nu văd viitorul țării noastre decât centrat pe educație și cultură.

D.M.: *Părerea mea este că în arta autohtonă e o mare doză de conservatorism și tradiționalism. Care e părerea ta?*

D.S.: În unele zone ale artelor vizuale, cred, tot mai puține. Altfel, „sincronismul” cu ceea ce se manifestă pe alte plaiuri culturale e în vogă și la noi. Preluăm „în draci” tot felul de „curențe” culturale, ca să nu zic „apucături” culturale. Peste câțiva ani, bănuiesc, odată cu stingerea fizică a generațiilor mai în vârstă de artiști, majoritară va fi partea „conectată” la valorile culturale predominante în spațiile occidentale. Și nu e vorba numai de artele vizuale. Din păcate. Pe de altă parte, „autohtonismul”, și în artă, nu e de lepădat, cu condiția păstrării echilibrului, a bunului-simț.

D.M.: *Statisticile spun că tot mai puțini români citesc cărți sau merg la teatru. De ce crezi că s-a ajuns aici?*

D.S.: Povestea a început dinainte de pandemie. România e „altfel” și la aceste capitole de consum cultural. Pandemia a accentuat tendința, cu toate că, zic eu, în acest an, mai ales în perioada stării de urgență, consumul cultural a crescut, fie și pe „filieră” online. Ca să răspund direct la întrebare, nu cred că noi am fost în ultimii 30 de ani

„campioni” la cumpărarea de cărți, la lectură sau la participarea „fizică” la spectacole de teatru. Ne place să ne lăudăm, patriotic, patriotard, cu Brâncuși sau Enescu, dar puțini, și în Sălaj, ar participa, să zicem, la un concert din opera muzicală a lui George Enescu. E multă ipocrizie. Pe de altă parte, nu cred că e bine să ne întoarcem la vremurile când se umpleau, cu forța, stadioanele la „activități culturale”. Rămân la părerea, spusă și de alții, că e bine, totuși, ca măcar o parte din întinsa zonă a culturii să fie „elitistă”, adică să aibă un public, chiar dacă mai redus, constant, cunoscător. Și nu e vorba numai de poezie. Altfel, să nu ne facem iluzii: gusturile, să le spun așa, nu s-au schimbat în pandemie. Oricât am vorbi de teatru, de pildă, cele mai „prizate” spectacole online difuzate de noi, de un an încoace, au rămas cele de folclor. Asta nu înseamnă că e important doar folclorul. De multă vreme, încercăm să sprijinim toate formele de manifestare a culturii în Sălaj.

D.M.: *Se vorbește foarte mult de o schimbare a paradigmei, că vor avea loc schimbări după această pandemie. Dincolo de toată această tristă poveste cu virusul, rămâne lupta de a face calitate pe o piață culturală locală mică. Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj a demonstrat că poate fi un centru zonal cultural de calibrul. În ziua de azi, această luptă se duce cu arme din ce în ce mai fragile. Cum vezi viitorul culturii locale?*

D.S.: E o temă importantă. Le-am spus și colegilor: acest an a fost cel mai greu din perspectivă managerială din toți anii petrecuți la cărma instituției. Am fost de toate: și epidemiolog, și diriginte de șantier, și editor... Timp prețios l-am pierdut în ședințe prea lungi încercând să răspundem la întrebarea dacă putem sau nu să facem un lucru sau altul. Și asta e cea mai mare problemă în ceea ce ne privește: incertitudinea. Sunt, cred, un tip ordonat, logic și nu îmi place, nu numai instituțional, să nu pot face un plan pentru ziua de mâine. Ei bine, deocamdată, suntem în această postură neplăcută, și pentru că de la nivel național nu am primit mai nimic care să ordoneze cât de cât haosul. Destul de sigur, cultura e pe ultimul loc, așa că bănuiesc, după ce vor „rezolva” pandemia, se vor ocupa și de instituțiile de cultură din țară. Semnale sunt destule. Intuiesc că vor încerca să modifice reglementările ce vizează managementul instituțiilor publice

de cultură și apoi, cu nuanțe locale, mai mult sau mai puțin pregnantă, sub pretextul „eficientizării” să aibă loc restructurări, comasări, concedieri. Nu știu dacă vor reuși sau sub ce formă. Viitorul culturii locale? Dacă scăpăm de epidemia cu noul coronavirus, va depinde în primul rând de ceea ce își doresc persoanele politice aflate în funcții importante de decizie, la nivel guvernamental, județean și local. Apoi, de ceea ce își doresc comunitățile. Poate pandemia va fi un sfetnic bun. Poate. Despre Sălaj, un județ mic, repet câteva vorbe mai vechi: colaborare reală între partide și instituții; definirea și respectarea unor priorități de finanțare; clarificarea, limpezirea actorilor instituționali în privința activității și misiunii lor; promovarea culturală a județului în afara lui. Poate, cu altă ocazie, voi detalia acest subiect.

D.M.: *În presa românească a început o campanie de demascare a salariilor imense din zona bugetară, a sporurilor nemeritate. Cum stau lucrurile la Centrul de Cultură și Artă?*

D.S.: Am văzut și eu. Ce să zic? Nu înțeleg, printre altele, cum se pot aduna mere cu pere. Adică să îi punem pe toți bugetarii în aceeași oală. Diferențele salariale sunt semnificative între diversele categorii de personal plătite din fonduri publice. Chiar nu putem compara, de exemplu, salariile din sănătate cu cele din cultură. Sigur, destui își dau cu părerea, chiar violent, ei fiind mari specialiști, invocând mai ales „deficitul”. Chiar așa, cum putem compara, de pildă, salariul unui artist instrumentist cu salariul unui șofer dintr-o firmă privată? Vom vedea, oricum, câtă prețuire mai are cultura pentru politicieni, pentru comunități și pentru cei care nu văd în fața ochilor decât beatoane, infrastructură. La noi, cred, salariile sunt mici, în ton cu altele din sistemul bugetar, iar câteva sunt decente. Nu ne plângem, constatăm și cât de prezentă e ura în societatea de azi și cum „lupta de clasă”, între „privați” și „bugetari”, continuă pe cele mai înalte culmi... Întreținută sistematic. Altfel, cum ziceam și mai înainte, poate pandemia va fi un sfetnic bun și în ceea ce privește sfârșitul serialului de mare succes politic: salariile din sistemul bugetar.

„Mă flatează că îmi spuneți scriitor clujean”

Daniel Săuca este poet, publicist, redactor-șef al revistei „Caiete Silvane” și manager al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, editor al Anuarului Presei Sălăjene și a numeroase cărți apărute la Editura „Caiete Silvane”. A inițiat și organizat numeroase evenimente cu intenția de a reliefa activitatea celor mai importanți scriitori, artiști, jurnaliști și publiciști care contribuie și influențează benefic dinamismul vieții culturale sălăjene.

*

- *Sunteți o persoană dinamică, aveți o activitate intensă pe mai multe planuri. Cum arată ziua dumneavoastră de lucru?*

- Sunt zile și zile. Sigur nu îmi iese rutina absenței. Probabil așa am fost „setat”: nu pot să nu mă implic, mai ales în lucruri în care cred. Altfel, social vorbind, cred că sunt o persoană anostă care preferă, și din această perspectivă, să tacă. Și să facă.

- *Apărută în 2022 la Editura Școala Ardeleană, antologia de versuri „Încet, foarte încet” cuprinde versuri publicate în alte volume începând cu 2012. Care au fost criteriile după care ați reconstituit traseul dumneavoastră poetic în ultimii 10 ani?*

- Iluzia și speranța totodată a căutării și înțelegerii. O miză, să-i spunem, conceptuală. Rămâne de văzut dacă exercițiul cunoașterii de tip poetic mai e de actualitate. În sensul racordării ei la mersul esențial al lumii. Din păcate, scriu tot mai rar poezie și, astfel, exercițiul cunoașterii de care vorbesc îmi este tot mai străin. Simt însă că mă voi revedea nu peste mult timp cu muzele, chiar dacă vor fi deghizate în fantome ale prezentului.

- *Am observat că aveți tendința de a face un rezumat, o declarație, dând seamă despre activitatea dumneavoastră pentru o perioadă de timp bine definită, un an, zece ani... Chiar și volumul „Încet, foarte încet” este, în opinia dumneavoastră, o „dare de seamă poetică despre creația divină, aflată într-o continuă desfășurare”. Mi-a plăcut această formulare. Dar cum ați reușit să*

identificați și să cuprindeți toate întâmplările, mai importante sau mai mărunte ale vieții cotidiene într-un tablou unitar?

- Nu prea cred că în poemele mele viața cotidiană are vreo importanță anume. Poate ca pretext pentru meditație lirică ori pentru vreo metaforă. Cum ziceam mai înainte, miza e filosofică. Două dintre cărțile mele, „Leprozar. Gânduri de zi și de moarte” (2020) și „Încet, foarte încet” (2022), se deschid cu adagiul: „Dumnezeu creează lumea încet, foarte încet”. Meditez în continuare la această ipoteză seducătoare a cunoașterii depline. Oricum, e o potecă relativ recentă în parcursul meu spiritual ce poate se va intersecta cu marele drum al înțelegerii. Scandalul cunoașterii, nu numai din perspectivă filosofică, mă urmărește însă din tinerețe. Există cu adevărat cunoașterea? Ce anume putem să cunoaștem? Înclin să afirm că, esențial, nu putem ajunge la cunoașterea deplină. Și pentru că, așa cum aminteai, creația divină se află într-o continuă desfășurare. Visez să scriu o carte, „Punctul. Și capătul”, în care să explic, chiar și aforistic, convingerea mea. Poate îi va veni vremea și acestei cărți.

- Pe lângă poezie ați publicat volume de eseuri, comentarii pertinente referitoare la complexitatea vieții din perspectivă istorică, socială, culturală și mai puțin politică, conform opiniei dumneavoastră că fiecare trebuie să vorbească despre lucrurile la care se pricepe. Dacă ar fi să alegeți dintre cărțile scrise până acum, spre care se îndreaptă argumentele dictate de rațiune și cele sugerate de sentimente?

- Sunt deja un ziarist bătrân. Scriu în presa locală și regională de peste 25 de ani. Am lucrat în „linia întâi”: reporter, redactor, editor, editorialist, redactor-șef. Am realizat nu puține emisiuni radio-TV. Sunt printre puținii jurnaliști care s-au manifestat, zic eu onorabil, și în presa scrisă, și în radio și în televiziune, și în online. Mi-am asumat și îmi asum în continuare (chiar dacă mai timid în ultimii ani, doar ca editorialist la un ziar local, „Magazin Sălăjean”) postura de gazetar, de comentator, de „formator de opinie”. Așa că „rațional” vorbind, cărțile de publicistică au apărut din angajamentul meu social. De la „Homo Silagenssis” la „Aș vrea să vă rog” am încercat să transmit măcar gândul că îmi pasă. Îmi pasă de țară, de oamenii ei, de viitorul nostru comun. Firește, poezia ar ține oarecum de sentimente. Dar

cred că și volumele de poeme sunt destul de serioase, de altfel după chipul și asemănarea autorului. Port această apreciere, de „om serios”, poate prea serios, de mult. Și nu știu dacă e neapărat de bine. S-a scris despre poezia mea că nu prea are de-a face cu sentimentele, fiind „rece”, „calculată”. În orice caz, nu mă văd un sentimental.

- *Ce proiecte editoriale aveți acum?*

- Am început să lucrez la o nouă carte de publicistică. Noutatea volumului e că nu va cuprinde doar articole, editoriale din presa cotidiană. Voi insera și texte apărute în reviste de cultură sau în diverse cărți publicate la Editura „Caiete Silvane”. Intenționez să public cartea în 2023.

- *Colaborați cu reviste literare din Cluj și din țară. Cum vedeți panorama presei culturale românești și care credeți că este viitorul ei?*

- Sunt publicații și publicații. Unele care contează, altele care apar, așa, să fie... Nu o să dau titluri, să nu supăr. Și așa am ajuns să trăim într-o societate de „mimoze”, care nu mai acceptă critica amicală. De fapt, a cam dispărut și dialogul, chiar dacă, chipurile, trăim într-o lume a comunicării instant. Revistele de cultură, pe de altă parte, sunt și eu convins că merită să apară în continuare, fie doar și pentru a-i publica pe scriitorii patriei. Din păcate, tot mai puține reviste reușesc să fie cu adevărat filtre în privința calității textelor publicate. Nu știu apoi cum stau lucrurile în privința tirajelor. Bănuiesc că sunt tot mai mici. Nu știu nici câte publicații culturale, în format tipărit, sunt distribuite în țară și în străinătate, la fel numărul de abonamente. Nu știu cum stau lucrurile nici în privința „accesării” în online a revistelor de care vorbim. Multe necunoscute, așadar, și pentru că trăim într-o țară în care, printre altele, debandada și delăsarea își fac de cap în continuare. Un fenomen, să-i zicem, mai recent observat de mine este că mulți scriitori își fac promovare mai degrabă pe facebook decât prin reviste. Online-ul a devenit, așa, un fel de imensă tarabă literară și nu știu dacă e de bine sau de rău. Poate că așa merg vremurile. Revistele, multe dintre ele, nu toate, au pierdut postura de instanțe critice. Scăpați de „judecata” literară, mulți, foarte mulți scriitori își publică frenetic texte pe bloguri, site-uri, conturi de rețele sociale. E o fotografie a momentului, unul în care cel puțin două

instituții-cheie ale vieții literare sunt în suferință: revistele și critica literară. Proiectul meu jurnalistic de suflet este revista „Caiete Silvane”, pe care o conduc din februarie 2005. Mă interesează, prin urmare, și din această perspectivă, dacă se va alege sau nu praful ori biții de publicațiile de cultură. Prevăd că vor rezista revistele care se vor adapta continuu la provocările prezentului, haosului contemporan și cele care vor beneficia de sprijin financiar. Pentru că, din păcate, nu știu să existe în România publicații de cultură profitabile, adică să se descurce fără subvenții de la bugetul de stat ori fără sponsorizări.

- Față de efervescența presei începând cu 1990, acum se cumpără destul de puține reviste de cultură. Majoritatea revistelor și ziarelor au variante online și pare că citim mai mult conținuturi în presa online. Cum credeți că a afectat calitatea presei culturale trecerea de la print la online, din perspectiva scriitorilor și/sau a cititorilor?

- Cum ziceam mai sus, nu știu dacă e de bine sau de rău. Sunt destule publicații de calitate și în online. Pe de altă parte, publicul tânăr, de regulă mai deschis la schimbare, are acces mai facil la conținuturi culturale, ceea ce e de bine. Poate, cine știe, va exista și la noi o reîntoarcere la publicațiile tipărite, așa cum se întâmplă în unele locuri din afară. O știre senzațională, pentru mine, a fost că în SUA vânzările discurilor pe vinil a ajuns să fie mai bună decât a CD-urilor. Analog, putem bănuși că important nu e conținutul, ci modalitatea concretă prin care ajungi la publicul țintit. Rămâne de văzut, la noi, cât public „cultural” mai există. Mă refer nu la cel conectat la entertainment. În cazul de față, la cititorii reali de poezie românească, critică literară, teatru etc. E și asta o provocare pentru viitorul nu foarte îndepărtat. Și online, și offline.

- Puteți face un top 5 al revistelor de cultură din țară?

- Dacă ar fi să mai iau după unii, în România ar exista doar două reviste de cultură bune și importante, „România literară” și „Observator cultural”. Nu știu dacă este chiar așa, sunt destule publicații bune, firește, cu urcușuri și coborâșuri. Depinde și cum le analizezi. De pildă, față de „România literară”, „Observator” suferă și la capitalul publicării de texte literare ale scriitorilor. Depinde apoi și de care parte a baricadei te afli. Încerc și cred că pot să nu țin cont de

tabere atunci când lecturez o revistă. Și le citesc cam pe toate, primite sau nu la redacție. Nu vreau să scap de răspunsul la întrebarea dvs., dar aș zice că e o minune postdecembristă că în mai toate județele țării, în afară de București, apar reviste, publicații culturale, nu puține tot mai bune. Asta e foarte important. Ca să parafrazez o replică dintr-un film, fără aceste reviste, viața culturală ar fi mai pustie...

- Există o tendință a scriitorilor de a se grupa în asociații ale scriitorilor, cenacluri, cercuri literare. Este importantă viața literară instituționalizată pentru viitorul literaturii?

- Eu zic că da. Așa a fost dintotdeauna. Scriitorul nu poate exista fără cititori. Și nici fără ateliere de creație, așa cum sunt cenaclurile. Și nici fără instituții care să le gireze și să le promoveze opera. Bine ar fi, printre altele, ca scriitorii, dacă tot suntem cu miile, să se citească între ei. Asta înseamnă și rezolvarea unei probleme vechi: cum ajung cărțile la scriitori. Nu cred că e fezabil să le cerem să le cumpere pe toate. Pe de altă parte, ce e supărător și ar cam trebui să se termine: demonizarea, luptele între tabere. Nu vreau să intru în detalii, repede s-ar interpreta, ba că sunt de o parte sau de alta. Dar, povestea asta merită să se termine, iar importante să rămână valoarea scriitorului și promovarea culturii.

- Sunteți membru al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România. Cum vedeți viața de asociație la Cluj, ce aduce în plus apartenența la acest grup de oameni de cultură, față de încercarea de a-ți construi singur o carieră în lumea literară?

- Filiala Cluj, condusă admirabil de Doamna Irina Petraș, chiar a promovat intensiv viața de asociație, scrierile membrilor ei, întâlnirile literare, festivalurile. E o iluzie că poți să îți construiești o carieră literară fără sprijinul unei asociații. Nu știu multe exemple în acest sens. În cazul meu, ca să nu vorbesc de alții, apartenența la Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România a fost și este unul dintre lucrurile foarte bune care mi s-au întâmplat în viață. Am primit și am dat totodată. Conduc o mică reprezentanță a Filialei, la Zalău. O altă minune, să-i zic așa. În orice caz, un lucru pe care nu l-a mai văzut Sălajul.

- *Gândindu-ne la colegii de Filială, observăm că unii sunt clujeni, alții, ca și dumneavoastră, locuiesc în alte orașe din Transilvania, dar au studiile făcute la Cluj sau chiar în alte centre universitare, însă au optat pentru Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România. Credeți că există un specific al scriitorilor clujeni, sau ardeleni?*

- Nu știu dacă e un specific. Poate contează liderul, organizarea, prestața, vizibilitatea. Filiala Cluj, din câte știu, e cea mai mare din țară. Numărul, probabil, contează și pentru că, în ultimii ani, Clujul s-a dezvoltat enorm, și din perspectivă culturală. Iar Filiala e parte importantă a vieții culturale a Clujului. Și, de ce nu, a țării.

- *Trăim o perioadă complexă cu provocări și schimbări rapide care pretind o poziționare a indivizilor față de trecut și mai ales față de viitor. Credeți că este necesară implicarea socială și politică activă a omului de cultură, a scriitorului?*

- E o întrebare grea. După experiența multor scriitori, nu puțini foarte importanți, aș zice că s-au ratat politic. Sigur, au fost epoci și epoci, dar scriitorul cu carnet de partid nu sună bine. Nici în comunism, nici în capitalismul de azi. În opinia mea, scriitorul merită să fie liber să-și exprime opiniile și, da, prin opiniile, scrisul lui să se implice social, în cetate, să schimbe prin cuvinte, să încerce să schimbe țara, oamenii. Prin scrisul lui, prin cărțile și articolele lui, scriitorul este prin excelență implicat social. Să nu se creadă că sunt împotriva unui drept constituțional, cel de asociere. Nu vorbesc, așadar, de calitatea de simplu membru de partid, ci de implicarea, nefastă, zic eu, a prea multor scriitori în politica „mare”, în propagandă, în construirea unor societăți în care, de pildă, drepturile omului au fost călcate în picioare. Urmăresc, cu un oarecare interes, scriitorii care își exprimă clar, public, opiniile politice. Nu văd în asta niciun fel de problemă. Poate e chiar un semn de sănătate a democrației noastre, după unii cam șubredă. Problema e atunci când scriitorii devin ideologi politici. Închei aici, subiectul e complicat și, poate, o să răspund mai pe larg cu altă ocazie.

- *Întotdeauna, în orice epocă și în orice spațiu cultural există oameni providențiali pentru destinul unei anumite culturi. Puteți să menționați câțiva scriitori care au modelat evoluția culturii române, după 1990?*

- Mi-e greu să răspund la această întrebare, pentru că nu văd, intuiesc în ce direcție se îndreaptă cultura română. Imaginea nu îmi este clară. Apoi, una e cultura instituționalizată, alta ar putea fi „cultura liberă”. Sunt zeci de posibile nuanțe: scriitorii, literatura, teatrul, artele vizuale etc. Ca să încerc, totuși, un răspuns foarte scurt: scriitorii care au ocupat funcții de conducere în instituții importante, chiar dacă au avut o prestație foarte bună, nu au reușit să modeleze evoluția culturii române. Probabil mă înșel, dar acum evoluția asta e în bătaia tuturor vânturilor, tot mai puternice...

- *Sunt mulți tineri acum care își încearcă forțele în poezie și proză. Se citește și se scrie multă literatură după 1990. Au apărut nu număr impresionant de cercuri și cenacluri literare care au ambiția de a contribui la formarea tinerilor scriitori. Puteți să alegeți trei cărți care v-au impresionat, care v-au plăcut sau pe care le considerați importante pentru viața literară clujeană, în ultimii zece ani?*

- Lista e destul de lungă. Așa, din ce îmi vine repede în minte, din ultimii nu chiar fix zece ani: Marta Petreu, „Acasă, pe Câmpia Armaghedonului” (2011) și Ion Mureșan, „Cartea Alcool” (2010). Din patriotism local, să zic, menționez și o carte la apariția căreia am contribuit: Viorel Mureșan, „Poștașul rural” (2015).

- *Conduceți din 2010 Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj. Care este rolul managerului în instituțiile de cultură?*

- Dacă nu sunt marionete politice, rolul lor e chiar să le conducă. Meseria de manager, pentru că e o meserie, până la urmă, e periculoasă (ești supus zilnic presiunilor de tot felul) dar frumoasă mai ales dacă îți pasă de ceea ce faci. Și mai ales dacă poți să faci ceea ce crezi, lucru cam greu în societatea noastră, o societate marcată de instabilități de tot felul, legislație confuză sau incompletă, alocări bugetare nu de puține ori discreționare. Dacă îți pasă, riști să o iei razna, și din perspectiva sănătății. Înclin să cred că încă nu m-am țicnit. Chiar dacă le-am făcut cam pe toate, din postura de manager. Aduceți-vă aminte de așa-numita perioadă pandemică. Rememorez zâmbind postura de medic epidemiolog... Un manager bun, zic eu, trebuie să facă viitorul posibil, respectând legislația în domeniu și mofturile

politicienilor și angajaților. Având în vedere tot timpul publicul, beneficiarii actului cultural.

- *Vă rog să ne vorbiți de o experiență de viață, sau o întâlnire literară care v-a marcat profund și poate v-a modelat destinul de scriitor?*

- Am întâlnit destui scriitori valoroși. Dar, în destule cazuri am constatat că opera lor era diferită de viața lor, așa că am rămas cu cărțile lor. Sigur, au fost și multe întâlniri admirabile, din care amintesc aici pe cele avute cu regretatul poet și eseist Daniel Hoblea. M-am format împreună cu el, și pe baza deselor discuții, dezbateri, disecții pe teme ale gândirii tradiționale. Daniel a plecat prea repede dintre noi. I-am publicat opera postumă la Editura „Caiete Silvane”.

- *Dacă vreți să mai adăugați ceva, care să vă reprezinte ca scriitor clujean?*

- Mă fletează că îmi spuneți scriitor clujean. Bine ar fi, într-un fel. Ceva care să mă reprezinte? Să fie un fragment dintr-un poem: „Înainte, țineam minte sute de numere de telefon. Eram un robot telefonic ambulant. Mi-am șters din memorie toate numerele de telefon. Am crezut că memoria umană e bună pentru altceva. Astăzi nu mai țin minte niciun număr de telefon. Nu mai țin minte aproape nimic. Dintr-un robot telefonic ambulant am ajuns un termometru ambulant. Sau chiar o stație meteorologică ambulantă. Când plouă, nu mai funcționez. Când ninge, aș vrea să plouă. Când e frig, aș vrea să mă exilez, pentru totdeauna, într-un robot telefonic. Să fiu apelat de pe miliarde de numere de telefon. Și să răspund invariabil, cu o voce suavă, dar demnă: «Numărul apelat nu este disponibil pentru moment. Vă rugăm reveniți după sfârșitul lumii!»”

- *Vă mulțumesc.*

Interviu acordat doamnei Elena Abrudan. O bună parte din acest dialog a apărut în revista spaniolă de limbă română „Littera Nova”.

„Să nu disperi niciodată”

1. *Dacă ar trebui să rezumați, într-un cuvânt, „aventura spirituală” trăită la API, care ar fi acesta?*

D.S.: Într-un singur cuvânt? Sunt mai multe. Nu știu, mai întâi, dacă a fost o „aventură spirituală”. Am fost un adolescent cu probleme și nici azi nu mă simt mai bine. Oricum, „trezirea” pentru mine, cred, a avut loc mult după terminarea liceului. Și nici astăzi nu sunt convins că m-am împlinit „spiritual”. Oricum, au fost câțiva profesori – o amintesc aici special pe regretata Eugenia Pop – care au reușit nu știu dacă să mă formeze, mai degrabă să îmi dea un imbold pentru lectură și pentru scris, lucruri care, bănuiesc, dau socoteală de „profilul” meu actual. De fost și actual elev / student.

2. *Azi i se spune, simplu, API. Dacă ar trebui să definiți această instituție doar prin trei cuvinte, pornind de la inițiale, care ar fi acestea?*

D.S.: Pe vremea mea i se spunea „grup școlar”. Acum fostul meu liceu e „colegiu” și poartă numele unei personalități culturale născute în județul Sălaj. Îmi place să cred că a rămas „numărul 1”. După mai bine de 30 de ani de la absolvire, cu fetele și fentele jucate de memorie, să concedem: **API nr. 1**. Mă poate contrazice cineva?

3. *Care este cea mai dragă amintire care vă leagă de școala noastră?*

D.S.: Nu mai țin minte anul. Oricum, era un meci de fotbal „capital”, cred cu „A”. Am pierdut „eroic”. Erau mai buni, sigur. Dar, țin minte golul ce l-am dat. Disperat. Și, totuși, cât de actuală e vorba să nu disperi niciodată... Mai e o amintire, la mulți ani după absolvire, când i-am dat cuvântul Vărului Săndel, colegul meu de clasă și de promoție, la o întâlnire aniversară. S-a ales ceva și de capul nostru...

4. *De-a lungul timpului, activitatea dumneavoastră s-a remarcat prin numeroase și importante realizări. Care este aceea care v-a împlinit profesional/personal?*

D.S.: Revista „Caiete Silvane”, publicație editată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România.

Numele și prenumele: Daniel Săuca

Promoția API (anul): 1991

Studii: post universitare

Profesia/funcția actuală: manager, Centrul de Cultură și Artă al
Județului Sălaj

*Dintr-o carte apărută la Zalău la împlinirea a 75 de ani de la înființarea
Colegiului Tehnic „Alesandru Papiu Ilarian”.*

**„În cazul meu, creația literară, eseistică,
publicistică a fost și este stârnită de
«știința întrebărilor», așa cum îmi place
să cred că este Filosofia”**

1. Citesc, de voie, de nevoie. Ca editor, de curând, am îngrijit și o teză de doctorat ce a luat chipul unei cărți publicate la „Caiete Silvane”: „Realități demografice și social-economice în plasa Cehu Silvaniei (1848-1950)” de Augustin-Leontin Gavra. Tot în colecția „Scientia” a editurii menționate am inclus și noua carte a profesorului Traian Vedinaș, „Comunicare și existență de la alfabetul slavon la CriticAtac”. Parcurs săptămânal zeci, uneori sute de pagini de literatură științifică, din revistele patriei și din diverse cărți, mai vechi ori mai noi, și cu pasiune dar și cu distanță. Am trecut și prin „Cum se scrie istoria literară” a lui Ion Simuț („Școala Ardeleană”, 2022), contrariat, într-un fel, și de finalul cărții, sub forma unui „Manifest pentru libertatea istoriei literare”. Am degustat și din „Cosmosapiens” de John Hands („Humanitas”, 2019), contrariat și aici de tot felul de exclamații „științifice”: „Este aproape sigur că știința, o disciplină empirică, nu va fi niciodată capabilă să explice originea materiei și energiei din care suntem alcătuiți” (p. 672). Oare teologia poate face asta? Dintr-o carte primită și parcursă recent: „Cu toate că Dumnezeu nu poate fi cunoscut, El «nu ne-a lăsat în completă neștiință, deoarece cunoștința existenței Lui este însământată de El în chip firesc în toți oamenii»” (Petroniu Florea, „Dumnezeu și îngerii în viața Sfinților Părinți”, Editura Episcopiei Sălajului „Credință și viață în Hristos”, Zalău, 2021, p. 11). Carevasăzică, știința nu ar fi capabilă să explice originea materiei și energiei din care suntem alcătuiți, în vreme ce Dumnezeu – Creatorul materiei, energiei, omului – nu poate fi cunoscut. Ca o posibilă subtilitate: fiind creați „după chipul și asemănarea” lui Dumnezeu, „cunoaște-te pe tine însuși” ar însemna și cunoașterea Creatorului...

2. Absolvent de Filosofie fiind, mă cufund oricând cu plăcere în apele cunoașterii. Chiar dacă, nu de puține ori, riscul de înec e mai pregnant decât plăcerea cufundării. Curios, de vreo trei ani, de când predau Filosofia într-un liceu zălăuan, nevoita întoarcere la operele clasice mi-a produs satisfacție. Am recitat cu alți ochi parcă (chiar dacă-s mai oboșiți decât în urmă cu 25 de ani) texte esențiale, recitare ce a stârnit și pofta pentru eseu. Sper să țină până la apariția unui proiect editorial în acest sens. Se înțelege că sunt cititor de cărți de filosofie. Am parcurs și „Infinitul dialog dintre Iisus și Pilat” de Ioan Buduca („Junimea”, 2021), carte prea complicată pentru o recenzie... La fel, „Comentariu la Critica rațiunii pure” de Vlad Mureșan („Presa Universitară Clujeană”, 2018), volum găsit întâmplător într-o tipografie, de unde l-am „subtilizat”, cu acordul tipografului, firește. Am citit și cartea *apostrofului* Ștefan Bolea, „Jung și Filosofia Umbrei” („Tracus Arte”, 2019). O necesară lucrare a intrat în atenția mea: „Istoria filosofiei românești” (Editura Academiei Române, 2018), o lucrare în care mi-au plăcut mai multe contribuții „curate”. O boală, să-i zic așa, a nu puțini cercetători filosofi, esești e să complice interpretarea unor texte complicate oricum. După mii de ani de filosofie, m-am cam săturat de interpretări. Poate e vremea întoarcerii la discursul pur, și fără obositoare note, într-un domeniu în care strălucesc tot mai puțini gânditori. Probabil.

3. Toate cărțile mele importante sunt legate și de lecturile, meditațiile mele filosofice. Structural, cred, sunt una cu Filosofia. Ceea ce nu sunt sigur că e un lucru neapărat bun... Oricum, în cazul meu, creația literară, eseistică, publicistică a fost și este stârnită de „știința întrebărilor”, așa cum îmi place să cred că este Filosofia.

Răspuns la o anchetă a revistei clujene „Apostrof”.

Nu mă plâng. Un an cu de toate

A fost bine? A fost rău? A fost și bine. A fost și rău. A fost și așa și așa. A fost un an cu de toate. Nu mă plâng. Oricum, nu rezolv nimic cu văicăreala, chiar dacă la români asta e un sport național garantat, precum colindatul. Literar, m-am bucurat de apariția plachetei „Încet, foarte încet” („Școala Ardeleană”, 2022), o carte despre care au scris (din câte știu) Carmen Ardelean și Marcel Lucaciu (în „Caiete Silvane”), Viorel Mureșan („Steaua”), George Vulturescu („Poesis”), Alexandru Ruja („Orizont”) și Olimpiu Nușfelean („Mișcarea literară”). Revista „Caiete Silvane” a apărut normal, în 12 numere. Am putut organiza Zilele revistei și Festivalul „Primăvara Poeziei”. Am editat peste 40 de cărți la Editura „Caiete Silvane”, ceea ce cred că e de bine, mai ales că suntem la fel de atenți la ce publicăm. Publicistic, am continuat să scriu editoriale bisăptămânal la „Magazin Sălăjean” și articole diverse lunar în „Caiete Silvane”. Mi-au apărut texte în „Apostrof”, „Steaua”, „Mișcarea literară”, „Neuma”, „Marmația literară”. Am editat a 14-a ediție a Anuarului Presei Sălăjene. Pot spune că, din această perspectivă, nu a fost un an chiar rău. Altfel, instituțional, a fost un an greu, ca și mersul vieții, nu numai prin tina Sălajului. Nu mă aștept ca 2023 să fie altfel. Poate mă vor salva și în acest an cititul, scrisul, literatura, implicarea culturală, meditația. Mersul războiului din Ucraina, a inflației, a construcției de autostrăzi și drumuri rapide, dezastrul demografic, analfabetismul funcțional și câte altele nu țin, totuși, de mine. Chiar dacă destui ne cer să ne implicăm, să fim responsabili adică. Să fie fiecare responsabil acolo unde se pricepe. La mulți ani!

Text apărut în publicația bistrițeană „Răsunetul cultural”.

„Aștept și eu un «tratată de pace» în lumea literară de la noi”

Obosit. Obosit, nu din cauza distanțării fizice, izolării ori carantinei. Ca un solitar ce sunt, eram obișnuit măcar cu izolarea și distanțarea. Cu singurătatea. Obosit sunt probabil din cauza zăpăcelii, bulibășelii tipic românești, nesiguranței, incertitudinii. Obligat (postură, fi-rește, asumată) să conduc o instituție, mi-am mâncat zilele cu „organizarea”, cu „respectarea” unor prevederi legale ce se băteau cap în cap. Am fost și „medic epidemiolog”, și „psiholog”. Nu mă plâng. Constat doar, oarecum detașat, că mai bine de doi ani am încercat să am grijă de alții, nu de mine însumi. Poate așa se explică și straniile momente de eliberare, de liniște avute în momentele în care mă deplasam, ziua în amiaza mare, spre birou ori spre casă, iar pe străzi nu era nimeni. Eram, adică, într-o ciudată stare de fericire în absența oricărui locuitor al planetei. Vedeam, probabil poetic, imagini ale sfârșitului, care, totuși, nu au luat chipul unor poeme. Nu am scris propriu-zis poezie în această perioadă. Au văzut lumina zilei ori penumbra amurgului destule pagini de jurnal (poate voi reuși să „montez” o nouă carte din acest nou șantier literaro-eseistic) și prea-multe articole de publicistică. Nu mi-a fost teamă de „covid” (l-am avut oricum, „oficial”), ci de bolile minții. Am sperat – și sper că mi-a ieșit – să nu o iau razna cu totul, să nu mă înec în râurile demențiale, schizofrenice ce au acoperit și plaiurile postmioritice. Am văzut și parcă „explozia” de titluri apărute la noi în „pandemie”. Rămâne de văzut câte dintre aceste cărți vor rezista trecerii în „postpandemie”, ca să nu zic „normalitate”. Chiar așa, poate „pandemia” ne-a reinventat ca ființe sociale. Tot mai „conectați” și în același timp tot mai străini unii de alții. Din perspectiva a ceea ce a fost „normal” înainte, eșecul comunicării prin „social media”, de pildă, mi se pare evident. Ce va fi, vom vedea nu peste multă vreme. Și dacă „apucăturile” accentuate de restricții se vor estompa. Altfel, pe urmele doamnei Marta Petreu, aștept și eu un „tratată de pace” în lumea literară de la noi. Numai că, rămânând

„conectați” la ură, violență, ipocrizie, „distanțare”, un asemenea fericit eveniment nu va avea loc degrabă. În „Ucraina” literelor noastre, pacea încă se lasă așteptată...

Răspuns la o anchetă a revistei „Apostrof”.

Turnătorii de ieri și de azi

Insistența cu care fostul președinte Traian Băsescu încearcă să demonstreze că nu a fost colaborator al Securității se bazează, probabil, și pe cele patru decizii ale CNSAS de necolaborare în ceea ce-l privește. Și, totuși, Curtea Supremă a decis definitiv că „Băse” a fost colaborator al fostei Securități ca poliție politică. Astfel, fostul șef al statului va pierde drepturile acordate pentru restul vieții: folosință gratuită a unei locuințe de protocol, cu destinația de reședință, care cuprinde și un spațiu cu destinația de cabinet de lucru, încadrat cu un post de consilier și un post de secretar; o indemnizație lunară în cuantum egal cu 75 la sută din indemnizația acordată Președintelui României în exercițiu; pază și protecție, precum și folosință gratuită a unui autoturism, asigurate permanent de Serviciul de Protecție și Pază, potrivit reglementărilor în vigoare (hotnews.ro). Mandatul de europarlamentar nu va fi afectat. Nu știu dacă fostul președinte va fi afectat moral. Ori susținătorii lui (dacă-i mai are). Nu știu nici dacă demersul la CEDO, anunțat de fostul președinte, va avea succes. Poate, nu are niciun fel de importanță. Deconspirarea, oricum, în România s-a produs mult prea târziu și al naibii de ciudat, cu îmbârligături politice. Destui turnători, știuți ori neștiuți, au prosperat după Revoluție și nu au avut niciun fel de remușcare față de faptele lor, dovedite sau nu public. De fapt, cred, subiectul nu mai e de actualitate decât pentru „talibanii” anticomuniști, tot mai puțini. Nu mai interesează, destul de probabil, nici „curățarea” presei de agenții infiltrați (în zadar s-a cerut acest lucru ani la rând). Pe turnătorii de azi (sunt convins că sunt destui, fie și numai în instituții) nu-i va descoperi, teoretic, nimeni. Și pentru că, oficial, trăim într-o societate democratică, nu în una totalitară. Doar dacă, cine știe, vor veni la putere politicieni care vor „demasca” orânduirea de astăzi. Sau dacă, Doamne ferește, va veni războiul peste noi.

Proștii nimănu

De la o vreme, aparent inexplicabil, mă uit, revăd ca prostul (la) filme pe care le-am văzut de zeci de ori. Unul din filmele astea e „Prostul nimănu” (Nobody’s Fool, 1994), cu Paul Newman într-un rol bun, de bătrânețe. O pistă a filmului ține de dramă (cam toți sunt ratați și nu pot ieși din această „damnare”), o alta e duios-psihologică: ne putem salva, îmbuna prin prietenie, prin iubire, prin familie etc. Tare mi-e că aproape toate personajele sunt niște proști, naivi?, care trăiesc de pe azi pe mâine într-un orașel (nu e chiar Zalău, dar pe aproape, mă rog un „North Bath”, undeva în Statul New York). Oricum, își asumă prostia. Și nu le pasă. Trăiesc pentru că, într-un fel, trebuie să trăiască. Își „omooară” serile cu partide de poker (antologică una dintre partide, în care avocatul fără un picior și fără procese câștigate își pierde și... înlocuitorul), visează la vacanțe exotice, fură cu zâmbetul pe buze unul de la celălalt, își înșeală nevestele în văzul tuturor, li se pare firesc să lucreze „la negru”, la fel să încalce regulile de circulație, dreptul de proprietate. Chiar dacă se „umanizează” oarecum prin raportarea la fii, nepoți sau prieteni, ei rămân captivi într-un spațiu, într-o comunitate. Nu pot și, probabil, nici nu vor să iasă din „perimetrul” în care s-au născut. Și în care vor și muri. Rămâne de văzut dacă asta e una din fațetele dramelor miliardelor de humanoizi ce au populat planeta Terra. Proștii nimănu. Mă regăsesc, oarecum, în acest film. Sunt și eu, pe undeva, un prost al nimănu. Ei, poate că nu e chiar așa, dar nici nu cred că putem fi salvați, așa, mintenaș, prin fluturarea ideologică a unor propagande politic-religioase. Și dacă prea mulți dintre noi suntem chiar niște proști? Proștii nimănu.

Chiar avem nevoie de mai multe Simone?

Lumea e tot mai zăpăcită. Sau așa pare. Se discută despre scumpiri, facturi, viața tot mai grea. Războiul din Ucraina revine zilnic în atenția a milioane de români. De trei zile încoace, gura nu le mai tace multor români pe tema acuzațiilor de dopaj în cazul Simonei Halep. E firesc: ne-am identificat, într-un fel sau altul, cu marea campioană. Am avut nevoie, nu doar emoțional, de un „erou național” și, ce să vezi, „eroul” a fost dat jos de pe soclu. Oricum, asta urmează dacă „procesul” nu va avea un final pozitiv pentru S. Halep (și nu prea sunt semne în acest sens). Nu mă mir: asta e soarta personalităților, marilor personalități de tot soiul. Sunt adulate (cu tot cu contestări) doar atunci când sunt „pe val”. La prima problemă majoră, aura, adulația, aprecierea dispar, lăsând loc furiei, disprețului, bătăii de joc, uitării, indiferenței. Am scris, cu câțiva ani în urmă, la rubrica de față, că avem nevoie de mai multe Simone. Nu îmi pare rău. Într-o țară în care prea mulți vor să aibă succes fără niciun efort, fără muncă, fără dăruire, chiar avem nevoie de mai multe Simone. Iată că rândurile mele, și ale altora, e posibil să nu mai fie de actualitate. Cine știe, poate Halep chiar este o victimă a succesului, a propriului mod de viață (extra) sportivă. Se vor scrie probabil cărți despre cariera și viața mării tenismene. Se vor emite, în continuare, păreri pro și contra. Și, totuși, va rămâne Simona Halep în panteonul sportului românesc? Nu știu acum. Tare mi-e că la întrebarea din titlu mulți vor răspunde că nu. Nu, nu avem nevoie de „asemenea” Simone, am putea zice. Da, „eroul” trebuie să fie perfect. Chiar dacă perfecțiunea nu există. Și nu prea ținem cont de acest „amănunt”. De ce? Și pentru că visăm la o lume perfectă, noi, imperfecții. O lume fără inflație, fără scumpiri...

„Epidemia de singurătate”

Mi-a plăcut un titlu recent: „epidemia de singurătate” (presone.ro). Titlul nu e nou. A mai fost folosit în ultimii ani sub diverse forme: „Un veac nou de singurătate”; „Pandemia singurătății”; „Epidemie mondială de singurătate”; „Pandemie și carantină: Singurătatea e contagioasă”; „Singurătatea, pandemia care afectează un sfert dintre bătrânii din România”. Anii pandemiei au accentuat boala. Simptomele ei însă sunt mult mai vechi. Paradoxal poate, cu cât cetățeanul planetar e mai bine „informat”, mai „conectat” la știrile lumii, cu atât starea de singurătate se lățește. În „post Galaxia Gutenberg”, satul global e înțesat de cabluri, antene și sateliți, gadgeturi, divertisment (de regulă facil). Fiecare zi e o perioadă de petrecere a timpului liber. Cutremurul provocat de apariția și dezvoltarea tiparului s-a transformat, și pe fondul nenumăratelor „revoluții” industriale și tehnologice, într-un tsunami al indiferenței, singurătății, mankurtizării. Toate ideologiile, propagandele s-au folosit de „comunicare” pentru a crea „noi oameni noi”, în fond mai puțin educați, mai puțin cultivați, mai puțin „tradiționali”. Mase țintuite într-un dresaj coafat în diverse feluri, amăgite de promisiunile tiranilor vechi și noi, nu de puține ori lupi travestiți în oi democratice. Probabil ciudat, cu cât numărul locuitorilor Terrei crește cu atât se lărgeste singurătatea. „Psihologia maseilor” e acum „controlată” online, cu alte „arme” decât în urmă cu o sută de ani, dar, oricum, ținta rămâne „conectarea” și nu, de pildă, căutarea adevărului sau împlinirea vreunui ideal moral. Nu vreau să generalizez și nici să abordez pe larg, în acest spațiu, problematica. Ce vreau e să scot în evidență că, la o analiză mai atentă, cauzele „epidemiei de singurătate” nu țin doar de restricțiile pandemice. Lumea se schimbă, se transformă, mai accelerat sau nu, spre bine sau spre rău, cu războaie, epidemii ori nu, spre progres sau spre anarhie, fără să-i pese, de exemplu, de singurătatea unui pensionar uitat sau aruncat de familie într-un cămin de bătrâni. Și nici de dramele refugiaților. Sunt curios, și cu asta închei episodul de astăzi, și ce se va alege de vorbe gen „Războiul din Ucraina a pus capăt globalizării” (digi24.ro).

Săptămâna de lucru de patru zile?

O nouă minivacanță binecuvântează România. A început deja, firește. Nu-i vorbă, destui bugetari sunt într-o minivacanță continuă, dar să nu generalizăm. Nu-i frumos. Problema, zic unii, e că țara dansează după ritmul bugetarilor. Într-un fel, e de înțeles. Și multa ipocrizie din spatele așa-zisului război dintre privați și bugetari. În plină zăpăceală politico-grevistă, mă gândeam cum se va implementa la noi săptămâna de lucru de patru zile. UE vrea. Dar noi? Eu zic că, totuși, e de bine. Luni oricum nu se întâmplă nimic deosebit. Joi va fi zi scurtă, așa că vom atinge o nouă bornă în eficacitate: vom lucra două zile pe săptămână. Lăsând gluma la o parte, ține de domeniul evidenței că povestea săptămânii de lucru de patru zile vizează toți lucrătorii patriei. „Săptămâna de lucru de patru zile este văzută cu ochi buni și la noi, potrivit unui studiu BestJobs. Potrivit acestuia, 80 la sută dintre angajații din țară își doresc să lucreze astfel, chiar și în formula cu 10 ore pe zi, pentru a avea 40 de ore de muncă/săptămână, conform legii. Există și nemulțumiți. Astfel că, 41 la sută dintre respondenți cred că principalul dezavantaj constă în volumul mai mare de muncă din cele patru zile, ca urmare a extinderii orelor de program, iar 45 la sută simt că, în eventualitatea în care va fi adoptat un astfel de mod de lucru în compania pentru care lucrează, va exista o presiune mai mare asupra lor de a termina treaba mai repede. Și angajatorii sunt sceptici, astfel că 40 la sută dintre ei se tem că acest program ar influența negativ capacitatea oamenilor de a se concentra și implicit productivitatea” (adevarul.ro). La fel de evident: cum se va aplica reglementarea în cazul medicilor, profesorilor și altor categorii de oameni ai muncii „în foc continuu”. E de văzut și cum va sta „România digitală” (cu cea educată ne-am lămurit)... Atâtea întrebări în prag de minivacanță, în vreme de greve... Odihnă plăcută!

Corectitudinea. Juridică?

Pe alte plaiuri globale ar face ravagii curente de gândire, ideologii precum corectitudinea politică. Am citit destule încercări de deslușire a noilor direcții. Să zicem că printre caracteristicile lor se află rescrierea istoriei (prin „grile”, mai mult sau mai puțin ideologice, de astăzi) ori interpretarea istoriei, operelor literare prin legile, mentalitățile de azi. Eroarea e profundă. Tinerii nu vor mai putea înțelege ce s-a întâmplat de fapt. Nu le mai cerem să învețe, să priceapă ci doar să se raporteze la prezent, „cel mai bun”. Așa și cu un text recent postat de Cristi Danileț: „«Ion» al lui Rebreanu este o operă plină de încălcări ale legii” (adevarul.ro). Ale legilor de astăzi, dar asta parcă nu contează. Autorul scrie cam așa: „La începutul și la finalul romanului, sătenii joacă o horă în curtea casei ce aparține tatălui Floricăi. Azi, un astfel de eveniment nu poate să tulbure liniștea publică, indiferent la ce ore se desfășoară”. Ce să înțelegem de aici? Mai departe: „La acea horă, Ion dansează cu Ana, cu care se întâlnește apoi într-un loc ferit. E văzut de fratele de cruce al lui George. Azi, Codul civil ne învață că nu mai există frați de cruce, ci că frații sunt de sânge sau vitregi, numiți cosanguini (aceiași tată) sau couterini (aceeași mamă)”. Păi, și astăzi nu mai pot exista, simbolic, frați de cruce pentru că nu e scris în Codul Civil? Mai departe: „Ana era promisă lui George, iar tatăl ei nu îl dorește ca ginere pe Ion. Azi, Constituția și Codul civil ne învață că pentru căsătorie e nevoie doar de consimțământul celor doi miri ajunși la vârsta nubilă, care în România este 18 ani. Părinții nu mai au niciun cuvânt de spus, peșitul e doar o tradiție învechită”. Dacă dl Danileț spune, înseamnă că așa e, conform Constituției și Codului Civil de azi... Mai departe: „Tatăl Anei află de întâlnirea cu Ana și îl umilește pe Ion în văzul/ auzul tuturor numindu-l «sărântoc». Azi, o astfel de faptă este insultă și constituie un delict civil: Ion ar putea obține daune morale pentru umilința la care a fost supus”... Încerc să mă abțin de la comentarii mai dure, de dragul echilibrului. Aștept, îngândurat, rescrierea operelor literare, și nu numai, după voia adeptilor corectitudinii „juridice”, „politice” ...

Un ION degeaba

„Sebastian Burduja: Ion este o premieră de nivel mondial, niciun alt premier al lumii nu are un consilier bazat pe inteligență artificială” (hotnews.ro). Dacă e așa, foarte bine. Dar tare mi-e că pe Ionii politicieni nu îi ajută IA. Decât, așa, ca demers de imagine. Doleanțele românilor sunt știute. Fie și numai în urma sutelor, dacă nu cumva miilor de sondaje, cercetări realizate din 1990 încoace. Și apoi, e plină media, social media, râul și e-ramul de doleanțe, dumnezei și sfinți. Probabil, robotul Ion va face (și) revista presei și a facebook-ului, ușurând astfel treaba consilierilor și firmelor de PR. IA e folosită de mult timp, așa cum se știe. Teoretic, printre multe altele, ajută marile companii în relația cu clienții. Cât de confortabil se simte un client turbat „discutând” cu un robot, încerc să-mi închipui, după ce am pățit și eu asemenea experiențe „hard”. Așa va fi, bănuiesc, și cu dialogurile „oamenilor frumoși” din România cu robotul ION. Despre patria noastră frumoasă, despre lapte și miere, câini cu colaci în coadă. Ceea ce mă îngrijorează este și că, mă rog, relația guvernanților, politicienilor cu poporul, alegătorii va ajunge una strict comercială, de vânzări, „mecanică”, fără a interacționa direct, uman, cu „clienții” decât în „băile de mulțime” electorale. De altfel, partidele mari sunt cam de mulțisor niște societăți comerciale, companii care asigură „asociaților” prosperitate. Printre altele. Sunt curios și dacă aleșii patriei noastre frumoase mai țin, pe bune, audiențe. Dacă nu, cum cred, iată soluția: roboții ION ar putea popula toate primăriile, cabinetele parlamentare etc. Nu sunt împotriva IA. Mă enervează atunci când este folosită pentru dezumanizare, doar pentru obținerea de profit, pentru manipulare. Subiectul IA, sigur, va fi dezbătut în continuare sau ar merita asta.

P.S.: Așa, de culoare, sunt de acord că de 1 Martie ION putea fi mai degrabă o IOANA. Dar masculii alfa nu s-au gândit la evidențe: femeile sunt majoritare, dar nu în Guvernul Ciucă sau în Parlament (vezi articolul Iuliei Roșu din „Libertatea”). Vă simțiți discriminate, doamnelor?

2023. Semne

Am citit și de Sărbători previziuni privind ceea ce se va întâmpla sau nu în noul an. M-am obișnuit să lecturez asemenea texte, chiar dacă nu de puține ori seamănă a „horoscop” (din cele comune presei noastre, nu neapărat senzaționaliste) decât a analize pertinente. „Horoscopurile” astea se bazează totuși pe agende globale, europene sau naționale. La noi, de pildă, este clar (dacă nu cumva vor exista surprize), că în luna mai se va întâmpla „rocada mare” la guvernare. Ce se poate schimba cu un prim-ministru de la PSD? Unii spun că nimic, alții că se „va da” mai mult pentru popor. Așteptările, nevoile sunt multe, oricum. Într-un an preelectoral, e greu de spus că nu se „va da”. Din primele date oficiale ale recensământului din 2021 rezultă și că aproape 20 la sută din populație are peste 65 de ani. Prin urmare, un scenariu plauzibil e că partidele de la guvernare se vor ocupa, cum altfel decât electoral, de această masă de votanți. Pare sigură și constatarea că aceleași partide nu vor face mai nimic pentru oprirea declinului demografic, cum nu au făcut mai nimic în ultimii 33 de ani, în afară de planuri și declarații. Chiar nu putea fi prevăzut „dezastrul demografic”? „Adevărata dramă demografică. În 20 de ani România a pierdut 140.000 de copii din categoria 0-4 ani și nimeni nu își asumă responsabilitatea pentru un declin care va costa generațiile viitoare” (zf.ro). De citit integral articolul citat. Altfel, putem da și noi în bobi sau în stele dacă se va opri, și cum, războiul din Ucraina, dacă va scădea inflația, despre câți kilometri de autostrăzi și drumuri rapide se vor construi, dacă vor apărea noile legi ale educației, despre înarmarea României, despre câți muncitori străini ar avea nevoie țara pentru a compensa lipsa forței de muncă etc. Mă înduioșează textele care impun, mai mult sau mai puțin subtil, ideea că fiecare dintre noi este responsabil pentru viitorul patriei. De acord, dar chiar suntem toți la fel de responsabili? Și despre aceste subiect însă voi scrie într-un episod viitor al serialului dvs. preferat de „desene animate” editoriale.

Unde/cum vă petreceți timpul liber în Zalău?

Ce tare! Coadă la bilete la Cinema „Scala”. Zălăuanii se înghe-suie să sărbătorească românește de Dragobete cu filmul „Avatar 2”. Ei, uite că a intrat și Zalăul în rândul lumii măcar cu una bucată cinematograf, după nenumărate predeschideri și vizite de lucru. E de bine, o să avem ce raporta la indicatorii de consum cultural. Înainte de pandemie, Barometrul de consum cultural 2020 constata: „Ca practică de timp liber, mersul la cinematograful este absent pentru majoritatea românilor. Aproximativ 66 la sută au menționat că nu au mers niciodată în ultimul an la cinema, diferența de 34 la sută revenind persoanelor care au fost cel puțin o dată (1 la sută – săptămânal sau mai des; 8 la sută – lunar; 25 la sută – de câteva ori sau o dată pe an” (culturadata.ro). Încă nu știm datele de consum cultural postpandemice. Poate că se vor schimba în bine, cine știe. Oricum, să nu ne facem iluzii: mersul la cinema e mai degrabă o practică de petrecere a așa-zisului timp liber decât una profund culturală, chiar dacă, potrivit autorilor studiului menționat, are următoarele funcții: identitară, de socializare, de formare modele de comportament, stratificare socială și de relaxare. Și apoi, oferta e făcută în termenii „consumismului cultural”, cam același peste tot în lumea ce se pretinde civilizată. Să avem, zic eu, răbdare: vom vedea dacă iureșul inițial la „Scala” se va menține ori vom constata că datele barometrului menționat sunt corecte. Sunt curios dacă la cinematograful zălăuan vor avea loc și întâmplări culturale, legate sau nu de Cinematecă. Altfel, îmi aduc aminte cu nostalgie de vremurile tinereții: la „Scala”, la „Libertatea”, și printre alte locuri, am văzut sute de filme. Mai și chiuleam de la ore, asta era: pentru destui dintre noi a vedea un film era mai interesant decât a asculta un profesor de marxism. Lumea de astăzi e schimbată dramatic. Dar, poate, despre asta într-un episod viitor, nu înainte de a vă întreba direct: unde/cum vă petreceți timpul liber în Zalău?

Despre prostie

Am citit destul de mult despre prostie. Nu știu dacă asta e un semn de inteligență. De obicei, proștii se citeșc între ei. Inteligenții, mai puțin. Mă rog, am văzut destul de mulți proști, dar nici asta nu mă scutește de prostie. Și, totuși, nu putem fi proști non-stop, 24 de ore din 24. La fel cum nu putem fi inteligenți, deștepți tot timpul. Destul de probabil, conform unei legi universale a echilibrului, prostia și inteligența coexistă, la fel cum se întrepătrund, mai mult sau mai puțin misterios. Am cunoscut nu puțini neohumanoizi foarte inteligenți, dar de o calitate morală îndoielnică. Adică, dintr-o perspectivă, proști. Așa cum am cunoscut foarte mulți proști, naivi de o calitate etică excelentă. Ce să zic, proștii nu pot trăi fără deștepți, la fel cum inteligenții nu s-ar putea manifesta fără proști care să-i asculte. Vi se pare complicat? Și mie... Să nu o lungesc inutil în spațiul strâmt al acestei rubrici. Introducerea, acid-polemică, era pentru a vă provoca la o discuție, așa ca între cititori, despre un fragment dintr-un recent articol semnat de Gabriel Liiceanu. Iată fragmentul: „Pentru a reveni la mintea noastră. Spre deosebire de veziculele seminale, mintea nu debordează de prea-plinul inteligenței, cum s-ar cuveni să se întâmple într-o variantă fericit-lascivă, și nu pretinde, nici măcar la răstimpuri (și nici măcar în vis), o evacuare urgentă. (Inteligența ne-ar produce atunci o stare de extaz continuu.) Și, deși discutând despre gândire trimitem la minte și am putea crede că ne aflăm în continuare, fiind vorba tot de un organ, pe teritoriul fiziologicului (așa cum suntem când avem în vedere inima, plămânii sau rinichii), gândirea corectă ca funcție a minții nu e organică și naturală, ci culturală și nu funcționează «lasciv» asemenea vezicilor de care vorbește Schopenhauer. Dar, pentru a nu-l pasișa întocmai pe marele filosof german, eu mă voi referi numai la vezica urinară, spunând: mintea ce produce inteligența ca gândire corectă e rezultatul unei minți cultivate iar nu a simplei ei activări spontane. Mintea inteligentă nu funcționează asemenea rinichiului care umple spontan vezica urinară ce se golește apoi de la sine. Ea nu se umple de la sine cu idei bune și

gândirea corectă nu este defel la chose du monde la mieux partagée. Mentea inteligentă e făcută de noi și e făcută de-a lungul întregii vieți, prin cultivarea asiduă a ogorului neuronal. Drama prostiei care bântuie azi omenirea mai abitir ca oricând este că mintea nu face singură pipi” (contributors.ro). E reală această dramă? Oare bântuie și România?

Oare prostia e o binecuvântare?

Bănuiesc că mai nimeni nu prea are chef de meditații (laice) de Bobotează și Sf. Ioan, dar, totuși încerc să vă aduc în atenție o temă: imbecilul. O definiție zice că e o persoană „cu capacități mintale foarte reduse” (dexonline.ro). Poate fi (și) neghiob, tâmpit, slab de minte, nerod, netot ori, mai pe șleau, prost. Oricum, nu aș reduce definiția doar la un cadru medical ori ereditar. În ton și cu una dintre legile propuse de Carlo M. Cipolla: „«Un imbecil este o persoană care cauzează pierderi unui alt individ sau grup de indivizi, fără a câștiga nimic în schimb, uneori chiar suferind pierderi de pe urma acțiunilor sale»” („Legile fundamentale ale imbecilității umane”, Humanitas, 2014, p. 38). Vasăzică, imbecil, prost poate fi oricine dacă se include în definiția, legea de mai sus. Episoade de prostie avem toți, dar ce te faci cu politicienii care ne cauzează pierderi fără ca ei să câștige nimic în schimb? Oare chiar credeți că toți politicienii sunt inteligenți? Și nu numai ei, inclusiv cel care scrie aceste rânduri. Miza articolului de astăzi e alta: cine se ocupă de imbecili, de proști? În afară de „intelligenții” care nu au altceva în cap decât să-i manipuleze pe „proști”. Oare cât de prețuită e astăzi inteligența? Oare nu cumva prostia (sub diversele ei forme de manifestare) face ravagii mai puternic decât putem noi estima? Rândurile de astăzi s-au născut din constatarea că, pe zi ce trece, oamenii gândesc tot mai puțin. Poate afirmația e prea generală și ar merita nuanțată. Probabil voi face acest lucru într-un viitor apropiat. Până atunci, încă o lege din amintita carte: „«Non-imbecilii vor subestima întotdeauna influența negativă a imbecililor. Îndeosebi, non-imbecilii vor uita mereu că, indiferent de moment, loc sau circumstanțe, a avea de-a face și/sau a te asocia cu imbecilii se va dovedi cu siguranță o mare greșeală»” (p. 58). Cipolla afirmă mai departe că de-a lungul istoriei au fost destui care au ignorat această lege, „atât în viața privată, cât și în cea publică”, „greșeală ce a costat scump întreaga omenire”. Oare așa o fi? Nu cumva imbecilitatea, prostia e o binecuvântare?

Întrebări fără sens

M-am întrebat și zilele trecute de ce atâta agitație cu sărbătorile. Oare nu ne putem bucura în fiecare zi? Nu putem citi din sfintele scripturi în fiecare zi? Sau, mă rog, nu le putem evoca/invoca numai acum? De ce e musai să avem zile speciale în care, cu voie de la „partid”, să spunem „Adevărat a Înviat”? Nu putem fi buni decât de Paști sau de Crăciun? S-a scris, probabil, pe bună dreptate, și că sărbătorile noastre sunt o prelungire a vechilor sărbători „păgâne”. În cheie creștină, nici vorbă de atâtea întrebări. De fapt, de niciuna. Nu ai decât să sărbătorești sau nu. Nu vei fi pedepsit, oricum. Așadar, de ce aș pune întrebări dacă ele nu își au rostul? Pentru că și în 2023 m-a îngrozit spectacolul planetar al divertismentului, al spectacolului fără sens spiritual. Mai toată lumea se dă în spectacol sau crede că face asta. Am văzut destule fotografii de la „Înviere” în care parcă unii preoți se întreceau în număr de participanți. Iată, cantitatea contează, indiferent de spectacol. Așa și cu spectacolele „laice”: sunt de succes doar cele cu zeci de mii de participanți (măcar). Nu contează ce anume s-a întâmplat acolo, important e numărul. Cantitatea de humanoizi care petrec, care sărbătoresc. Nu prea contează ce. Bănuiesc că rândurile de față nu sunt pe placul „talibanilor”, care scot pistolul când aud orice întrebare. Și, totuși: nu sunt adeptul creării unei societăți formate exclusiv din „călugări”, care să leviteze deasupra binelui și a răului, dar nici nu pot să nu atrag atenția că direcția în care mergem nu e prea bună, tovarăși! Mi se va răspunde, poate, sociologic ori antropologic, că dintotdeauna omul, ca ființă socială, a avut această „tendență”, de a sărbători, ținut sau nu în frâu de „organele” vremurilor. De acord, sunt multe exemple. Dar, nu credeți că spectacolul ăsta planetar e tot mai puțin fără sens? Desigur, încă o întrebare fără sens...

Ce-i de făcut?

S-a pus de atâtea ori întrebarea asta „leninistă” ... Soluțiile pentru primenirea societății sunt, totuși, destule. Una dintre probleme, la noi, și la alții, e că nu aplicăm nici măcar ceea ce am convenit, la un moment dat, că e o soluție viabilă, sustenabilă, cum se grăiește azi. Și mai e o „problemuță”: nu prea știm în ce societate vrem să trăim. Nu ne prea putem exprima, coerent, idealurile, să le spunem, social-politice. Vrem politicieni cu alură de sfinți, alonjă de premianți Nobel și pedigree de Bill Gates când este evident că un asemenea „model” nu e, scuze, sustenabil. Susținem avântat meritocrația și excepționalismul (olimpicii, Simonele, Popovicii etc.), dar suntem cam egalitariști: să ni se dea cam la toți la fel. Suntem, cum ziceam, cam egalitariști, dar și „speciali” (vezi și povestea „pensiilor speciale”). De câte ori nu ați auzit „nativul” poporului ospitalier? Ei bine, cam mârâim în „problemuță”, scuze, a minorităților. Și a imigranților (mai povestim, peste zece ani, și pe această temă). Am preluat românește ideologia „drepturilor”, fără să dăm doi lei vechi pe imperatiile de bun-simț ale responsabilității civice. Vrem „economie de piață” și, totodată, statul să intervină „părintește” cât mai des. Mai ales cu excepții, facilități. Sunt convins că în multe țări se regăsesc situații similare. Unii spun că e ceva normal: noile societăți postcomuniste se maturizează greu. Bașca provocările de tot felul (pandemie, război ș.a.) ce încetinesc sau chiar destabilizează procesele democratice. Și, totuși, la noi parcă e altfel... Ce-i de făcut? Am iluzia, naivitatea, prostia să cred că elitele țării – după aderarea la NATO și UE – se vor strânge pentru încă un „proiect de țară” pe care chiar să-l ducem la bun sfârșit: cum va arăta România anulului 2050 și după...

Comerțul cu Dumnezeu

Interesant articolul „Dumnezeu ca bun de consum” de Andrei Cornea dintr-un recent număr al revistei „Dilema veche” și pentru că oferă o perspectivă iconoclastă de înțelegere a relației pe care omul contemporan o are cu „conceptul” de Dumnezeu. În opinia lui Andrei Cornea, „omul tradițional știa cărui dumnezeu să se închine și cum s-o facă. N-avea de ales decât în ce fel să urmeze tabla valorilor prescrise. Morala sa practică decurgea din credința oficială. Omul de azi procedează adesea invers: mai întâi își definește tabla valorilor (fie și vag, prin opoziție cu alte table de valori), după care își prescrie dumnezeul personal pe care îl vede capabil s-o garanteze și pe care îl alege din «oferta divină» disponibilă pe piață. E o autonomie, magnifică uneori, trivială adesea, nu o dată asasină pentru sine și societate”. E, destul de probabil, așa. Rămâne, totuși, de văzut, dacă pomenitul „om tradițional” chiar a dispărut cu totul. Și dacă nu cumva o bună parte din miliardele de credincioși ai bisericilor „tradiționale” chiar urmează tablele valorilor prescrise de acestea. Sau, mă rog, încearcă să le urmeze. Finalul articolului menționat e polemic: „Secolul al XIX-lea a proclamat «moartea lui Dumnezeu», secolul XX a încercat să o pună în practică (prin comunism și nazism); dar iată că secolul XXI l-a reînviat pe Dumnezeu, apoi a început să-l promoveze cu mult succes drept «bun de consum» printre celelalte. Iar cifra «de afaceri» – se pare – crește mereu” (dilemaveche.ro). Comerțul cu Dumnezeu este evident, iar profiturile comercianților amețitoare. Și, totuși, să fie oare celebra afirmație „secolul 21 va fi religios, sau nu va fi deloc” după chipul și asemănarea „noului” Dumnezeu? Adică, doar un „bun de consum”? Tare mi-e că nu putem generaliza. De ce, poate într-un episod viitor.

Oare ne pasă cu adevărat de ceva?

M-am uitat, trăsnit, pe Euronews România (mi se părea mai „liniștit” postul...) cum se dezbătea noua mare problemă a nației: „Gheboasă”. Prin media largă, însuși „tiranozaurul rex” al presei postmioritice, CTP, a scris un text (fain, de altfel): „Weltanschauung GheBoss”. Înseamnă că o fi important, domnule, subiectul. S-a dat cu pornoșaguri & violențe în poporul meloman de Untold. Ce porcărie! A fost atacată fibra morală a poporului român! Este inadmisibil! Ce mă enervează în toată povestea asta, cu lupi moraliști la stâna posttranziției, e că, pentru a nu știu câta oară, nu vedem „marele tablou”. În cazul de față: așa-zisa decădere morală din societatea noastră. Păi, nimeni nu vede că pe youtube și alte platforme online prosperă mii de „Gheboasă”? Am descoperit brusc că piesele muzicale ce „prind” la tinerii de azi nu sunt cantate de Bach! Chiar nu observă nimeni inflația de festivaluri (ce nu au pretenții de Untold) unde consumul de droguri este „binecuvântat” de artiștii invitați? Chiar nu bagă nimeni de seamă miile de petreceri (cu postări aferente în social media) ce se termină, invariabil, cu pornoșaguri? Ce vreau să spun: asta e societatea în care trăim! În fapt, cred că viitorul patriei e deja pecetluit. Vina e a tuturor (și, evident, a nimănui). Așadar, printre altele, nu mă aștept să-i pese cuiva de desființarea unor teatre sau de soarta unor profesioniști din cultura instituțională, români ce încă mai cred în cultivarea valorilor morale și culturale consacrate. În încheiere, un îndemn amical: dacă nu ați făcut până acum, consultați youtube și alte canale media de gen și vedeți ce fel de muzică e în „trend”. Audiție, vizionare plăcută!

De Ziua Culturii Naționale

15 ianuarie, Ziua Culturii Naționale, ar merita să fie dedicată și întregului sector cultural de astăzi (mai precis, sectoarelor culturale și creative). Domeniu ocupat nu doar de instituții publice de cultură. De Ziua Culturii Naționale ar merita să vorbim și de educație. Oricum, la noi nu sunt vremuri bune nici pentru cultură, nici pentru educație. Și nu de ieri, de azi. Întrebarea importantă, totuși, ar fi alta: ce mai înseamnă „cultura națională” astăzi? Nume importante ale intelectualității au îndemnat, de-a lungul anilor, să luăm „cultura națională” așa cum e, să prețuim valorile și să le promovăm, să avem grijă de cultivarea limbii române, să ne amintim, nu doar de 1 Decembrie sau 15 ianuarie, că suntem români. Pe de altă parte, nu puțini sunt cei care susțin că sintagma e depășită, nu numai în context european. Și pentru aceștia, și Ziua Culturii Naționale, și altele de acest fel, nu sunt decât un prilej pentru organizarea de nesfârșite manifestări festive și patriotarde. Ce să zic? Au dreptate și unii, și alții. Dar, nu mi-am propus să fiu polemic astăzi. Rămâne pe altădată, și pentru că, pentru mine, Ziua Culturii e cam în fiecare zi... Altfel, din recentul număr al revistei „Caiete Silvane” (216/ianuarie 2023), vă ofer un scurt fragment dintr-un text semnat de elevul Ștefan-Andrei Inceu, „Confesiune: dor de Eminescu”: „Am început să-l iubesc pe Eminescu de când am terminat de învățat alfabetul; să pot citi, să pot scrie. Mi-a fascinat copilăria și adolescența cu frumusețea chipului său care mi s-a părut dintotdeauna că este al unui Crai de la Răsărit, care a călătorit prin această lume cu creația sa literară plină de har. Adesea m-am întrebat de ce îmi este așa de dor de Eminescu, «un dor dureros de dulce», dorul de acest genial poet este ca dorul de un frate mai mare, plecat prea devreme dintre pământeni. Este dorul de un prieten drag, care-mi știe suferințele și toate durerile, visurile și toate speranțele. Doresc să fac această confesiune cu gândul la impactul pe care l-a avut asupra mea, reprezentând nimic mai mult decât o oază de inspirație. Mulțumită lui, am reușit să compun câteva creații artistice, dar nu aș fi reușit să mă exprim într-un mod

liber, să am încredere să prețuiesc gândurile și sentimentele mele și să am curajul să le aștern pe o foaie goală, parcă însuflețind-o și încărcând-o într-o manieră exuberantă, fără existența sa” (caietesilvane.ro).

„Nu e momentul”

Vai, de câte ori am auzit fraza asta în ultimii 34 de ani... „Nu e momentul” nici pentru regionalizare, nici pentru reforma administrativă, nici pentru modificarea Constituției, nici pentru... Acționăm pompieristic. Doar când arde, când ne ajunge cuțitul la os. Când nu mai avem încotro. „Nu e momentul” și pentru că, la noi, extraordinar, mai tot timpul sunt alegeri. Pardon, campanii electorale. De 34 de ani, țara e într-o continuă campanie electorală. Și de asfaltări și de turnat betoane. Și de schimbat dale. „Nu e momentul” nici pentru desființarea unor primării de comune cu 1.000 de locuitori. Poate după alegeri. Și tot așa. Clientela de partid să trăiască! „Nu e momentul” nici pentru înăsprirea pedepselor pentru șoferi drogați care omoară oameni pe șosele. Auzi, dom’le, supărăm electoratul! Carevasăzică, românii îi iubesc pe șoferii drogați ucigași... „Nu e momentul”, firește, nici pentru reformarea, pe bune, a sistemului bugetar. Chiar acum, înainte de alegeri? Chiar așa! „Nu e momentul” și pentru că ne place să ne spună alții ce trebuie să facem. Mai cârâim, mai fentăm, mai amânăm dar, până la urmă, tot la ce ne spun alții ajungem. Că așa-i în tenisul american și... european. „Nu e momentul” nici să gândim, nici să acționăm cu adevărat pentru binele public. Ne pasă de țărișoară doar pe facebook. Rândurile de față mi-au fost stârnite de o știre de ieri: „Un interlop din Cluj, prins de 11 ori fără permis și condamnat cu suspendare, s-a urcat iar la volan și a omorât un om, într-un accident cu 8 victime” (libertatea.ro). Nu, „nu e momentul” să-i supărăm pe bombardierii patriei, pe electorii analfabeți.... În țara haosului generalizat, e rețeta electorală perfectă...

Despre Zalău. Cu dragoste

În parcursul meu, de regulă pe jos, de acasă până la locul de muncă văd, îmi reamintesc de fapt, aproape zilnic, că Zalăul e un șantier de când mă știu. Nu numai Zalăul, firește. Dar, îmi aduc aminte de Valea Zalăului descoperită. Treceam pe o punte pentru a ajunge la grădiniță. Valea asta, un pârâu nu de puține ori infect, a fost acoperită și s-au construit blocurile socialiste. Ani la rând am trăit, m-am jucat printre blocurile aflate în construcție, printre fundații, macarale și betoane. Mi-am rupt o mână într-o astfel de joacă. Rememorez și „luptele” prin șantiere cu tuburi Berman. Și prietenii „lunețiști”, a căror dexteritate de a fabrica „muniție” (gloanțe din hârtie) și „arme” sofisticate (cu țevă dublă...) probabil a fost premonitoare. După marea revoluție din Zalău, bulevardul (unicul, de altfel) a fost iar „lucrat”, nu mai țin minte de câte ori (am înțeles că urmează încă o tură). Capitalismul neaoș m-a prins iar printre șantiere, de toate felurile (asfaltări, canalizări etc.). M-am obișnuit, cum ar veni. Ar fi chiar aiurea să nu avem șantiere. Urbanizarea, progresul înseamnă și șantiere. Așa, pe jos, printre excavatoare și camioane, pe celebra pietonală a urbei, mă tot minunez de extraordinara idee de a închide circulația pe o stradă care nu prea are obiective turistice. Aș vrea să-l cunosc pe geniul care a gândit proiectul și să-l felicit. Despre Zalău, normal, cu dragoste. Așa, pe jos, prin tina ulițelor urbane, mă mai întreb: a meritat să se construiască atâta, în ultimii 50 de ani? A meritat să avem atâtea și atâtea șantiere? Nu vă grăbiți să răspundeți.

În trei timpi

Nu vă gândiți la drumuri, autostrăzi. Da, din perspectiva asta, România s-a schimbat. Mult. Chiar nu se pot face comparații cu perioada comunistă. Problema mea e că „pe dinăuntru” țara s-a stricat. Mult-râvniții bani europeni vor rămâne îngropați în betoane și asfalt. Multe lucruri „ca afară” – de la magazine la festivaluri – nu au contribuit la construirea unui „nou chip” al românului eliberat din jugul ceaușist. Trăim într-o societate bolnavă, isterică, apucată, frustrată, care nu își găsește „direcția”. Oricum, se știe, de mulți ani majoritatea românilor spun, în sondaje, că „direcția” e greșită. Drumul euroatlantic nu e bun? Avem altă cale? E posibil, din nou, să ne alegă alții viitorul?

M-am tot întrebat în cel fel de Românie mi-ar plăcea să trăiesc. Răspunsurile nu sunt deloc simple. Important e dacă se poate întâmpla și în realitate ceea ce vrei. Și apoi, viitorul unei țări nu poate depinde numai de tine. În orice caz, îmi doresc să trăiesc într-o țară a bunului-simț, într-o țară lipsită de ipocrizie (vast program, nu-i așa?), într-o țară... (lista dorințelor e prea lungă și, firește, iluzorie).

Cum arăta portretul liderului în viziunea românilor prin 2015? „Sondajul IRES a constatat că oamenii își doresc un lider «cinstit», «serios», «sincer», «bun organizator», «inteligent», să aibă «calități de lider», să fie «implicat», «incoruptibil», «patriot», «omenos», să aibă «demnitate», să fie «comunicativ», «responsabil», «competent», «hotărât», «echilibrat», «să aibă onoare», să fie «consecvent»” (moldova.europalibera.org). Mă gândesc că și azi portretul ar arăta la fel.

V-ați săturat și voi de democrație?

Se schimbă lumea! Și nu prea e de bine... „Segmente importante ale americanilor din ambele tabere politice sunt în favoarea eliminării democrației și a impunerii violenței asupra adversarilor politici, printre alte măsuri autoritare, potrivit unui nou sondaj citat de Miami Herald. Treizeci și unu la sută dintre susținătorii lui Donald Trump și 24 la sută dintre susținătorii președintelui Joe Biden au declarat că democrația «nu mai este viabilă» și că ar trebui încercat un sistem alternativ, potrivit unui sondaj realizat în octombrie de Centrul pentru politică al Universității din Virginia” (g4media.ro). Dacă sondajele astea sunt „pe bune”, nu ar trebui să ne mire și ce se întâmplă pe la noi din perspectiva ascensiunii forțelor politice extremiste. Să nu mai fie democrația viabilă? Te pomenești că sunt preferabile dictatura, autoritarismul, violența... Știrea citată zice și că „la întrebarea dacă este acceptabil să se recurgă la violență pentru a-i împiedica pe adversarii politici să își atingă obiectivele, 41 la sută dintre susținătorii lui Biden și 38 la sută dintre susținătorii lui Trump au răspuns afirmativ”. Poftim? Oare chiar asta cred astăzi 41 la sută dintre susținătorii lui Biden și 38 la sută dintre susținătorii lui Trump? Nu-mi vine să cred, dar, cine știe, poate că ăsta e „trendul”. Și chiar nu e de bine. Viitorul se arată distopic. Un haos planetar „condimentat” cu de toate pentru toți: războaie, dictaturi, foamete... Pentru unii. Pentru alții, e doar o nouă etapă, dureroasă, din evoluția omenirii către un viitor luminos. Nepoții nepoților noștri poate vor trăi și poate vor vedea care tabără va avea dreptate. Țineți, totuși, cu democrația ca să nu răătăciți...

Despre bucurie. Puțină filosofie practică

Zilele astea, printre altele, m-am gândit și la ce mai înseamnă bucuria. Nu fericirea care, să zicem, e un „concept” mai complicat. Bucuria simplă, directă, nefardată, fără zorzoane filosofice. Ne mai bucurăm cu adevărat de ceva? Povestea e veche, ei bine, mult mai veche decât „înțelepciunea” de azi, dată și de tot soiul de cărți de „dezvoltare personală” și „influenceri” cu videoclipurile și podcasturile lor cu tot. Stoicul Epictet, printre „învățătorii” care pot fi amintiți aici, ne spune, în celebrul său manual, că „nu în lucruri, ci în păreri stă răul”. Nu te poți bucura, zic eu, de un lucru (bun), dacă opinia ta despre respectivul lucru este negativă. Pare de domeniul evidenței, dar nu este chiar așa: am întâlnit destui neohumanoizi care se „bucură” de nenorocirile, necazurile altuia. Radiază de „fericire” la gândul că unui semen îi este greu. Pare incredibil, dar am întâlnit și specimene care se „bucurau” de moartea unui prieten sau a unei rude. Cazurile astea țin, probabil, de domeniul „demonicului” ori al prostiei. Ceea ce vreau să scot în evidență astăzi este relativitatea extraordinară a eticului (judecății morale) în lumea contemporană. Când spui că te bucuri de ceva, ești obligat să definești, să indici foarte exact „tipul” de bucurie. Și nici atunci nu poți fi sigur că exprimi „părerea” potrivită. Tare mi-e că „noua morală” nu mai e legată doar de „bine” ci și de „rău”. Să lăsăm, totuși, „finețurile”. În 20 februarie 2023 m-am bucurat, ca un copil (adică simplu, naiv), de aniversarea „majoratului” revistei „Caiete Silvanе”. M-am bucurat pentru că un lucru bun trăiește de 18 ani. Sper că am fost suficient de clar. Atât pentru azi, ne reîntâlnim vineri, cu un nou episod din serialul vostru preferat de desene animate editoriale.

Chiar vreți turism în Sălaj?

Sunteți siguri? Am auzit de atâtea ori povestea promovării turismului... Și după ce am văzut și puhoaiile de turiști din Veneția, nu sunt foarte convins că turismul de masă e o soluție pentru plăzirile binecuvântate când de Dumnezeu, când de Isten, un picuș și de Allah. Asta nu înseamnă că nu putem avea condiții decente de infrastructură și servicii de calitate, acolo unde există obiective turistice mai răsărite (oare câte obiective de genul ăsta avem în Sălaj?). Veți zice că sunt împotriva „curentului”, împotriva globalizării, împotriva progresului. Fie. Oricum, indiferent de ce cred eu, globalizarea e o realitate, ce ne va mătura și pe noi. Dacă nu cumva vom reuși să fim inteligenți abordând turismul și din perspectiva a ceea ce ni se tot „cântă”, de la „turismul verde” până la „neutralitatea climatică”. Rămâne de văzut, firește, dacă ne va da „inteligența” afară din casă, într-o țară în care incompetența și delăsarea au ajuns „valori supreme”, o țară plină de smardoi, cocalari, bombardieri și alte specimene ale „posttranziției”. La pas prin Veneția, nu m-am mirat de localnici care vorbeau singuri pe străzi „înjurând” turiștii care lăsau mizerie... Nu mă mai mir nici de România care la mintenaș 34 de ani de la „marea revoluție” din Decembrie nu a reușit să-și creeze o infrastructură adecvată pentru promovarea turismului. Nici de marile „strategii” în domeniu, de vorbăria interminabilă despre ce țară frumoasă avem (serious?) ori de ipocrizia „fără număr”. La final (subiectul sigur nu poate fi epuizat aici), o întrebare: oare de ce a explodat turismul (de toate felurile) la nivel global?

Chiar trăim în cea mai bună dintre Româniile posibile?

Mai tot timpul sunt în criză de subiecte pentru rubrica de față. Explicația: m-am cam săturat să scriu despre aceleași și aceleași teme, pe care le-am întors, de mai bine de 20 de ani, pe toate fețele. Sunt exasperat, firește, că mai nimic nu se schimbă în bine din ce am semnalat și eu și mulți comentatori, mai mari sau mai mici. În ciuda opiniilor „filosofice” conform cărora trăim în cea mai bună dintre Româniile posibile. Chiar așa? Oare nu cumva abordarea e greșită? Nu putem fi mai „pozitivi”? Tare mi-e că România, într-un fel, a fost târâtă în povestea euroatlantică. Altfel nu-mi explic, printre altele, pulverizarea valorilor, debandada politică și socială, explozia divertismentului facil, degradarea educației și culturii. Da, știu, până la urmă, cu chiu, cu vai, România va fi asfaltată, betonată, canalizată. Mii și mii de investiții, cu „mălai” european, vor fi terminate. Politicienii nu vor prididi să se laude, și online, și offline. Dar, nu știu dacă locuitorii minunatului și binecuvântatului spațiu postmioritic se vor înnoi precum starea drumurilor (cu sau fără straturile de uzură). Nu sunt „eurosceptic”. Cred că valorile europene sunt o bună cale de urmat. Dar, parcă trăim într-o societate ca pe vremea din urmă a lui Ceaușescu. Raportăm cu mândrie tot felul de realizări, în timp ce realitatea „profundă” nu bate cu excepționalele performanțe oficiale. Firește, continuă văicăreala generalizată și băgatul în seamă (pe fb în sus și în jos), dar asta nu e numai la noi. Ei, uite, până la urmă, am reușit să scriu câteva rânduri noi pe teme vechi. Mă gândeam să abordez și subiectul la fel de vechi al reorganizării administrativ-teritoriale. Se va desființa județul Sălaj? Va apărea Țara Silvaniei ca parte a unui județ mai mare? Dar, despre acest subiect, poate, într-un alt episod al serialului dvs. preferat de desene animate editoriale.

Un alt fel de editorial

Stau iar în fața calculatorului. Despre ce să scriu? Aceleași, aceleași „subiecte”, rostogolite isteric, violent în noile media. E vacanță pentru destui români. De ce nu ar „merge” un început de reportaj. „Jurnal secund. În Israel”. Am visat mulți ani să ajung în Israel. Am citit și recitit destule versete biblice pentru împlinirea dorinței: să văd *Țara Sfântă!* Exerciții spirituale. Turism cultural. Migrație. Emigrație. Imigrație. Războaie. Războiul continuu. Apocalipsa cea adevărată. Țara celor trei monoteisme. Clișee. Truisme. Reportaje imaginare. În avion m-am reîntâlnit cu I.-A. Pop. În revista „Be Blue Air”. Am citit-o în drum spre Tel Aviv. *Răii* ar spune: patriotul de serviciu al neamului; alții, mai *pozitivi* ar putea remarca: nici măcar la 100 de ani să nu vorbim de România (chiar și într-o publicație de *traveling*)? Departe de țară, tot mai aproape de țară. Încă o dată, constatarea veche: „Țara e în tine, oriunde te-ai afla. Țara adevărată”. *Țara adevărată* nu are nume, nici loc, nici țară. *Țara adevărată* e acolo unde toate țările vor să ajungă, acolo unde Dumnezeu și oamenii îți vorbesc, în limba pe care o înțelegi, despre patria de dincolo de țări. Nu e cazul să pun și aici paie pe focul dezbinărilor noastre. Haifa. Grădinile Baha’i. Impresionante vizual. Armonia, ordinea, disciplina. Războaiele nevăzute. Surprins plăcut de diversitatea etnică, religioasă și culturală. Poate exista înțelepciunea fără bun-simț? Înțelepciunea șarpelui... „În față” la mănăstirea „Stella Maris” prețuri poate prea mari pentru un „român normal”: o bere la 33 ml: 7 dolari; o cafea: 3,5 dolari. Alt clișeu: *țară turistică*. Zarazir, enclavă oarecum fără controlul autorităților. Imagine: adolescenți conducând nebunește mașini rapide. Întrebările sunt calde, ca o vârzare scoasă din cuptor: nu e nicio incursiune spirituală?; și dacă nu există nicio încercare? Încercarea presupune selecție, premeditare, confruntare. „Să nu strângi averi pe pământ!” Le mănâncă moliile și războaiele. Acolo unde sunt războaie. Cam peste tot. Războaie de toate felurile. Războaie cu morți. Și cu vii. Pentru aproape orice. Se lățește un alt gând: *averea globală*, în ciuda războaielor văzute ori nevăzute, crește neconținut. Negoțul, negustoria,

comerțul e în floare, pentru a satisface cererea tot mai mare a miliardelor de humanoizi tot mai flămânzi, tot mai însetați și tot mai dornici să-și schimbe, tot mai des, telefonul mobil, mașina, frigiderul, televizorul. Nu am reușit să pornesc televizorul din camera de hotel. Ascult, iar, radio pe telefonul mobil. Basilica Bunei Vestiri din Nazaret.

Jumătatea de an Maniu

O parte din mine e revoltată: abia în luna iunie, parlamentarii patriei au adoptat proiectul de lege prin care este instituit 2023 ca „Anul Iuliu Maniu”. Cum ar veni, jumătatea de an Maniu. Proiectul de lege nu e deloc spectaculos (e tras parcă la indigo după altele ce au instituit „ani”): „vor fi organizate evenimente educaționale, politice, diplomatice sau culturale dedicate contribuției fostului prim-ministru la unitatea, modernizarea și democratizarea României. De asemenea, Parlamentul, Administrația Prezidențială, Guvernul, autoritățile administrației publice centrale și locale, precum și instituțiile publice aflate în subordinea sau coordonarea acestora, Societatea Română de Televiziune, Societatea Română de Radiodifuziune, pot aloca fonduri din bugetele proprii, pentru a organiza sau sprijini logistic și/sau financiar, manifestările educaționale, politice, diplomatice sau culturale, în limita alocărilor bugetare aprobate” (news.ro). Totuși, „merge și așa”, e de bine: există șanse ca până la sfârșitul anului în curs, memoria marelui om politic sălăjean să fie cinstită „oficial” în țară și în străinătate. Dacă vor exista fonduri, voință... Altfel, din recenta carte apărută la editurile „Caiete Silvane” (Zalău) și „Școala Ardeleană” (Cluj-Napoca), „Iuliu Maniu. Politică și morală”, semnată de Cristian Borz și Ana-Maria Borz, reproduc aici un scurt fragment: „Iuliu Maniu este considerat de foarte mulți istorici, ca fiind cel mai important om politic român din prima jumătate a secolului XX. Mulți nu vor fi de acord cu acest lucru, el fiind comparat mereu cu marele om politic din Vechiul Regat, Ion I.C. Brătianu, dar dacă luăm în considerare longevitatea politică, putem spune cu certitudine că Iuliu Maniu, prin activitatea sa, a marcat istoria României în perioada interbelică și postbelică, până la moartea sa, iar dacă vorbim despre Transilvania a fost liderul de necontestat al acesteia. Care au fost atributele care l-au făcut să se impună pe scena politică? Conștiința datoriei față de semeni și morala creștină aplicată în politică sunt atributele care l-au făcut pe Iuliu Maniu să se

detașeze în generația sa și să propună pentru viitor, un model de om politic diferit de cel cunoscut spațiului românesc” (p. 11). Oare câți oameni politici români pot fi modele?...

Majoritatea textelor cuprinse în acest volum au apărut, în perioada 2020-2023, în cotidianul „Magazin Sălăjean”. Apoi în revista „Caiete Silvane” și în publicațiile „Apostrof”, „Steaua”, „Neuma”, „Răsunetul cultural”, „Littera Nova” și „Mișcarea literară”.

Cuprins

15 ani în 1.500 și ceva de semne.....	5
ok.ds.....	6
Scurtă „dare de seamă”. La numărul 200.....	7
Tulpina dacică.....	9
Cine ne conduce?.....	10
(Post) Pandemice	11
În cine mai aveți încredere?	12
Numai EU am dreptate!... ..	14
Din nou despre România educată	15
A fost și Ziua Națională a Lecturii.....	17
Despre educație, dacă vreți și sexuală.....	18
Haosul românesc	20
Nu, astăzi nu scriu despre congresul PNL	22
Despre păstrarea memoriei colective	24
Sălajul care se stinge	25
Bigăr fake.....	26
Reziliență plăcută!	28
Noi cu drag relaxăm. Compunere.....	30
Să nu ne uităm oamenii de cultură dispăruți!	31
Oare ne prețuim scriitorii?	32
Un an fără Daniel Hoblea.....	33
De Paști.....	34
Despre bucuria revederii.....	36
Daniel Hoblea despre poezi și poezie.....	37
Daniel Hoblea - „Revanșa lucidității”	38
La (un) capăt de drum. Cu bucurie	40
Născuți pe 4 noiembrie.....	42
Virgil	43
Două povestioare cu dl Lupa.....	44
Virgil. Un an.....	45
S-a dus și dr. Gârbea.....	46

Pe fereastră cu Flavius Lucăcel	47
După 30 de ani	48
Copacul minții. Arborele interior	49
O fotografie „contra luminii”	50
Din Surduc, pe „Arca poeziei” românești.....	51
Zalăul meu	53
Nu, lumea nu se va schimba	55
Încă o revoluție?.....	56
Mai există presă în Sălaj?	57
Ferma animalelor	58
M-am săturat de betoane.....	60
A început școala!.....	61
Probleme ce ar merita să ne intereseze pe toți.....	62
Vă stresează criza politică? Citiți aici	64
V-ați săturat să „citiți” online?.....	66
Despre supraviețuirea presei de calitate. Ce-i de făcut?.....	68
Chiar se va modifica? Constituția.....	70
Războiul, realitatea continuă	71
1 octombrie	72
De Ziua Culturii.....	74
Masca & racla. Un editorial la cerere.....	75
Noi, sălăjenii.....	77
Gala Coposu.....	78
Pe vremea lui Ceaușescu.....	79
Despre ce să mai scriu?.....	80
Nimic nou. Nici sub soarele pandemiei	81
La răscruce	82
Fotbal și politică	83
Sălajul chiar există?.....	84
Ce mai citiți? Cum mai scrieți?	85
Mai există polemici cordiale?.....	86
„Ciubucarii” noi și vechi	87
„Suntem nevoiți să ne adaptăm”	88
„Procesul de «deculturalizare» a început de mult, nu numai în România”	91

„Mă flatează că îmi spuneți scriitor clujean”	95
„Să nu disperi niciodată”	103
„În cazul meu, creația literară, eseistică, publicistică a fost și este stârnită de «știința întrebărilor», așa cum îmi place să cred că este Filosofia”	105
Nu mă plâng. Un an cu de toate.....	107
„Aștept și eu un «tratată de pace» în lumea literară de la noi” ...	108
Turnătorii de ieri și de azi.....	110
Proștii nimănuî.....	111
Chiar avem nevoie de mai multe Simone	112
„Epidemia de singurătate”	113
Săptămâna de lucru de patru zile?	114
Corectitudinea. Juridică?	115
Un ION degeaba	116
2023. Semne.....	117
Unde/cum vă petreceți timpul liber în Zalău?	118
Despre prostie	119
Oare prostia e o binecuvântare?	121
Întrebări fără sens	122
Ce-i de făcut?.....	123
Comerțul cu Dumnezeu	124
Oare ne pasă cu adevărat de ceva?.....	125
De Ziua Culturii Naționale	126
„Nu e momentul”	128
Despre Zalău. Cu dragoste	129
În trei timpi.....	130
V-ați săturat și voi de democrație?	131
Despre bucurie. Puțină filosofie practică	132
Chiar vreți turism în Sălaj?.....	133
Chiar trăim în cea mai bună dintre Româniile posibile?	134
Un alt fel de editorial.....	135
Jumătatea de an Maniu	137

Din cărțile apărute la Editura Caiete Silvane:

- Ioan-Vasile Bulgărean, *Veșnicia de o zi*, 2021
Nicolae Mocuța, *Liniștea amurgului. Să fii medic veterinar în Sălaj poate fi fascinant*, 2021
Angela Maxim, *Versuri-de-zăpadă*, 2021
Gavril Câmpeanu, *Cartea mea. Amintiri și gânduri bune*, 2021
Petru Galiș, *Pria, plai pastoral – 540 de ani de la atestarea documentară (1481-2021)*, 2021
Iris Király, *Între liniște și tăcere*, 2021
Stela Ember, *albă de dor*, 2021
Petru Galiș, Ioan Sur, *Plesca, satul dintre văi – cinci secole și jumătate de la atestarea documentară (1471-2021)*, 2021
Asociația Scriitorilor din Județul Sălaj, *Șase dramaturgi – antologie*, 2021
Gáspár Enikő, Gáspár Attila, *Amerre én járok*, 2021
Silvia Bodea Sălăjan, *Libertatea din colivie*, 2021
Victor Lobos Saavedra, *Ochiul și alte puncte de vedere*, 2021
Alice Valeria Micu, *Mașina de plâns*, 2021
Sălaj – Frumusețe, Tradiție, Poveste, album îngrijit de: Adela Lia Rusu și Ovi D. Pop, 2021
Simona Ardelean, *Spații, puncte, noduri, filme*, 2021
Carmen Georgeta Ardelean, *Idiograme în filigran*, 2021
Somogyi Vengli Judith, *Sorsok, belső tájak*, 2021
Istoria Sălajului în „Caiete Silvane” – articole apărute între anii 2005 și 2021, vol. I-II, 2022
Augustin-Leontin Gavra, *Realități demografice și social-economice în plasa Cehu Silvaniei (1848-1950)*, 2022
Menuț Maximilian, *Literatura/cultura, dincolo de pandemie*, 2022
Arca poeziei. 50 de poeți străini în selecția lui Viorel Mureșan, 2022
Daniel Hoblea, *Revanșa lucidității*, 2022
Ileana Petrean-Păușan, *Doctorul Ioan Pușcaș, pentru viață fără bisturiu*, 2022
Traian Vedinaș, *Comunicare și existență de la alfabetul slavon la Critica-tac*, 2022
Daróczi Mihai Iosif, Daróczi Iosif, *Jibou – Arc peste timp – monografie*, 2022
Gheorghie Ilea, *CET Zalău în demolare*, 2022

Volum colectiv, *Primăvara Poeziei – A Költészet Tavaszja*, 2022
Mirel Matyas, *Viața este Viață. Eseu fotografic*, 2022
Petru Galiș, Anamaria Camelia Sabou (Crișan), *Boianu Crasnei – 540 de ani de la atestarea documentară (1481-2021)*, 2022
Silvia Bodea Sălăjan, *Cui îi pasă?*, 2022
Ioan Ielciu, *Monografia Casei Voivodului*, vol. III, 2022
Gáspár Attila, *Felmegyek a hegyre. Birtalan József Berettyó-felvidéki népdalai*, 2022
Iuliu Suci, *Dorul nu are hotare. Folclor literar din Sălaj*, 2022
Camelia Burghele, *Șapte zile în Țara Silvaniei. Un exercițiu de antropologie culturală*, ediția a III-a, revizuită și adăugită, 2022
Alice Valeria Micu, *Delictul de iubire*, 2022
Ioan Vasile Bulgărean, *Toamnele mele – antologie*, 2022
Kabai Krisztina, *Pillangó*, 2022
Octavian Guțu, *Gânduri botezate și cântecele vârstelor*, 2023
Viorel Mureșan, *Poarta de fildeș*, 2023
Viorel Mureșan, *Monede în aer*, 2023
Viorel Gh. Tăutan, *Sosia (șase narațiuni amenințând să devină roman/e)*, 2023
Elena Ciobanca Opreș, *Bocșa – satul meu între document și poveste*, ediția a II-a revizuită, 2023
Daniel Hoblea, *Sub semnul Cenaclului „Silvania” – cronici și alte texte literare*, 2023
Doina Ira-Tăutan, *Fata Măriuței*, 2023
Kancsura István, *Prolog singuratic*, 2023
Cristian Borz, Ana-Maria Borz, Iuliu Maniu. *Politică și morală (în coeditare cu Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca)*, 2023
Silvia Bodea Sălăjan, *Cifra de aur*, 2023
Ileana Grațiana Pop, *Destinul unei vieți zbuciumate*, 2023
László László, *A fehér vödör*, 2023
Pîrvu Ionică, *Așezări interioare*, 2023
Gheorghe Moga, *Breviar de cuvinte și expresii*, 2023

Comenzi: caietesilvane@yahoo.com; 0260/612870

Comenzi online: www.edituracaietesilvane.ro

O carte adevărată este un proiect existențial prin care cineva se opune haosului. Dacă e de poezie sau de proză artistică, ea face ca limbajul să poată conduce până la cititor, și fără a o pierde pe drum, scânteia țâșnită din atingerea gândului de cremene cu simțirea gingașă. Reportajul sau editorialul, în schimb, se înșurubează ca un burghiu fierbinte în realitatea strict autentică. Cele ale unui ziarist ca Daniel Săuca, dublat de un poet, au întotdeauna și o nuanță de confesiune. De-aceea, el scrie în enunțuri scurte, în elipse sagace, uneori urmate de tăceri sau omisiuni mai grăitoare decât scrisul însuși.

Viorel Mureșan

Cartea lui Daniel Săuca e un spațiu în care se confruntă molcom nemulțumirile jurnalistului poet cu neliniștile eseistului filosof. Fie că e vorba de „răutăți și mici scandale” din cvasianonimul județ de adopție, fie că e vorba de conflagrații sau pandemii mondiale, de hard sau soft news autorul ajunge la aceeași tristă concluzie: că gura satului jurnalistic eludează tot mai des și mai asumat realitatea și bunul simț, că doar bufoneria sau recviemul sunt *modus vivendi*, că azi, mai mult decât oricând, suntem însetați/infomețați de „*panem et circenses*”. Solilocvii ale unui spirit interogativ, editorialele din acest volum sunt, în fond, aforistice marginalii la o lume/preșă în destrămare, iar autorul, un haiduc postmodern, hăituit de o viață ce oferă pastişe drept pastile de fericire, ce încearcă să nu se lase înfrânt de atotputernicul fariseism din zilele noastre.

Carmen Ardelean

9 786069 142950